

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

Plan wychowawczy – studium porównawcze

dr Rafał Łukasiewicz

Prawo rodzinne
Warszawa 2022

Spis treści

Wstęp	5
1. Plany wychowawcze w wybranych europejskich systemach prawnych	8
1.1. Wprowadzenie	8
1.2. Bułgaria	9
1.3. Chorwacja	11
1.4. Finlandia	14
1.5. Francja	17
1.6. Holandia	20
1.7. Rumunia	22
1.8. Włochy	23
2. Plany wychowawcze w Polsce	27
2.1. Porozumienie wychowawcze w prawie polskim – aktualny stan prawny i zgłaszane projekty zmian	27
2.2. Treść i forma planu wychowawczego	38
2.2.1. Uwagi wprowadzające	38
2.2.2. Wnioski <i>de lege ferenda</i> dotyczące tzw. planów wychowawczych	39
Słowo końcowe	53
Załączniki	55
Załącznik 1 – Chorwacja	55
Załącznik 2 – Finlandia	59
Załącznik 3 – Francja	68
Załącznik 4 – Włochy	74

Wstęp

W polskiej literaturze prawniczej propozycje wprowadzenia planów wychowawczych były inspirowane rozwiązaniami amerykańskimi¹. W prowadzonych analizach prawno-porównawczych, które były źródłem późniejszych zmian prawa polskiego, poddano badaniu występujące w Stanach Zjednoczonych formularze planów wychowawczych². W pracach nad ustawą nowelizującą Kodeks rodzinny i opiekuńczy jednoznacznie wskazano, że plany wychowawcze swoje źródło mają w rozwiązaniach, które są stosowane w Stanach Zjednoczonych³. Rozważania na temat ewentualnego wprowadzenia do polskiego porządku prawnego wzoru (formularza) planu wychowawczego prowadzić powinny wobec tego niemal intuicyjnie ku rozwiązaniom znanym i praktykowanym od lat za Oceanem. W niniejszym opracowaniu uwaga zostanie jednak przesunięta z rozwiązań amerykańskich na istniejący już europejski dorobek legislacyjny w zakresie planów wychowawczych, ograniczony do wybranych państw reprezentujących system prawa stanowionego. Z pewnością stanowią

¹ W niniejszym opracowaniu nie przyjęto jednolitej terminologii, posługując się zamiennie pojęciem planu wychowawczego oraz porozumienia wychowawczego, co wynika między innymi z faktu, że ustawodawca polski nie posługuje się *expressis verbis* żadnym z tych terminów, jak również ze zróżnicowanej siatki pojęciowej stosowanej w poszczególnych analizowanych systemach prawnych.

² W szczególności analiza planów wychowawczych w Stanie Washington i Stanie Michigan: T. Sokołowski, *Skutki prawne rozwodu*, Poznań 1996, s. 75–82; W. Stojanowska, *Postulat przeniesienia amerykańskiej koncepcji „planu wychowawczego” rozwodzących się rodziców na grunt prawa polskiego*, „Zeszyty Prawnicze UKSW” 2007, tom 7, nr 2, s. 12–31. Z punktu widzenia istnienia normatywnie ujętych wzorów formularzy warto również przytoczyć przykład Stanu Pennsylvania, w którym prawo reguluje nie tylko treść planu wychowawczego, ale także jego wzór (Pennsylvania Statutes Title 23 Pa.C.S.A. Domestic Relations, § 5331. Parenting Plan, (<https://www.legis.state.pa.us/cfdocs/legis/LI/consCheck.cfm?txtType=HTM&ttl=23&div=0&chpt=53&sctn=31&sub-sctn=0>) (dostęp: 29.07.2022 r.).

³ Jak wskazano w uzasadnieniu projektu ustawy z 12 sierpnia 2008 r. o zmianie ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Sejm VI Kadencji, druk nr 888, s. 14) „Koncepcja porozumienia rodziców nawiązuje do amerykańskiego wzorca tzw. «planu wychowawczego» będącego wynikiem negocjacji między rodzicami i dobrowolnego zobowiązania się przez nich przed sądem do określonego sposobu sprawowania władzy rodzicielskiej i utrzymywania z dzieckiem kontaktów. Analogiczny plan («porozumienie» według projektu) sporządzają rodzice i przedstawiają sądowi do akceptacji. Pomocą rodzicom mogliby służyć pracownicy rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych, łącząc wsparcie z mediacją i terapią rodzinną”.

one bardziej adekwatne pole do refleksji komparatystycznych, aniżeli inne pod względem kultury prawnej rozwiązania państw systemu *common law*.

Poniższa analiza będzie obejmować treść regulacji dotyczących planów wychowawczych stosowanych w wybranych krajach europejskich⁴. Szczególnie interesujące są te ustawodawstwa, które unormowały nie tylko możliwość sporządzenia planu wychowawczego, ale także jednoznacznie wskazały jego treść, zwłaszcza wówczas, gdy przybiera ona postać opracowanego przez ustawodawcę wzoru (formularza). Równocześnie już na wstępie należy zaznaczyć, że zaprezentowane formularze planów wychowawczych nie służą próbie znalezienia idealnego rozwiązania, które mogłoby być bezpośrednio recypowane do prawa polskiego, ale mają raczej na celu wskazanie sposobu ustalenia treści oraz poziomu szczegółowości stosowanych planów wychowawczych, co może stanowić punkt wyjścia do odpowiedzi na pytanie o przyszły kształt polskich regulacji dotyczących planów wychowawczych. Wypada też podkreślić, że ewentualne wprowadzenie przepisów wskazujących na treść planów wychowawczych, jak również wzorów (kwestionariuszy, formularzy) planów wychowawczych w Polsce powinno być poprzedzone konsultacjami z praktykami, w szczególności ze środowiskiem sędziów rodzinnych i mediatorów.

W opracowaniu, które z założenia ma mieć zwięzłą formę, nie będzie możliwe szczegółowe przedstawienie kontekstu prawnego funkcjonujących za granicą planów wychowawczych, gdyż wiązałoby się to z koniecznością omówienia obszernych regulacji z zakresu władzy rodzicielskiej, kontaktów z dzieckiem czy obowiązku alimentacyjnego, jak również regulacji prawa procesowego. Na pewnym poziomie ogólności zostanie jednak podjęta próba ustalenia jakie elementy są przeważnie zawarte w badanych planach wychowawczych oraz jaka jest ich podstawa normatywna.

Poniższe opracowanie będzie składało się z dwóch części. W części pierwszej zaprezentowane zostaną regulacje w wybranych krajach europejskich wraz z krótkim komentarzem. Przedstawione w formie załączników zagraniczne wzory (formularze, kwestionariusze) planów wychowawczych stanowiąc mają materiał źródłowy, do którego Czytelnik może sięgnąć po zapoznaniu się ze zwięzłym omówieniem ich treści w niniejszym opracowaniu. W części drugiej przedstawiona zostanie podstawa normatywna planów wychowawczych

⁴ Zagraniczne przepisy zostały przetłumaczone na potrzeby niniejszej publikacji i nie są oficjalnymi tłumaczeniami. Intencją było przedstawienie w miarę możliwości wiernego odwzorowania sensu regulacji prawnych, co wiązało się niejednokrotnie ze zmianą dosłownego ich brzmienia. Nie brano także skrupulatnie pod uwagę stosowanej w danym kraju siatki terminologicznej np. dotyczącej określenia praw i obowiązków rozumianych w Polsce jako władza rodzicielska. W niektórych systemach prawnych określana jest ona np. jako opieka rodzicielska czy odpowiedzialność rodzicielska. Przykładowo termin, który powinien być przetłumaczony dosłownie jako „opieka” był czasami zamieniany na „piecza”, aby nie dochodziło do nieporozumień co do znaczenia tego pojęcia (termin opieka ma ściśle określone prawnie znaczenie na gruncie prawa polskiego). Z tego względu, dla bardziej dogłębnych badań warto sięgnąć do oryginalnego tekstu ustaw obowiązujących w poszczególnych analizowanych systemach prawnych, do których odniesienia można znaleźć w przypisach.

w polskim systemie prawnym oraz zgłaszane projekty nowelizacji odpowiednich ustaw. Następnie podjęta zostanie próba ustalenia czy ustawodawca polski powinien uregulować treść planu wychowawczego, ewentualnie wprowadzić wzór (formularz, kwestionariusz) planu wychowawczego. Opracowanie ma na celu analizę planów wychowawczych w innych krajach i rozważenie wprowadzenia tego modelu do polskiego porządku prawnego, omówienie rozwiązań dotyczących pieczy naprzemiennej oraz przedstawienie uwag *de lege ferenda* w stosunku do prawa polskiego.

1. Plany wychowawcze w wybranych europejskich systemach prawnych

1.1. Wprowadzenie

Wprowadzenie planów wychowawczych do realiów funkcjonowania poszczególnych europejskich systemów prawnych jest związane z tendencją do wspierania wspólnej władzy rodzicielskiej w sytuacjach, gdy rodzice żyją w rozłączeniu, w tym pieczy naprzemiennej⁵. Rozwiązania prawne dotyczące planów wychowawczych są jednak dość zróżnicowane pod wieloma względami i trudno wskazać na określony model, który dominuje w Europie. Wybór krajów, które były poddane analizie uzasadniony był przede wszystkim zamiarem ukazania różnorodności rozwiązań prawnych⁶. Państwa zostały przedstawione w porządku alfabetycznym. W tym miejscu można jednak spróbować dokonać pewnej typologii przedstawionych niżej systemów prawnych.

Z punktu widzenia wzoru (kwestionariusza, formularza) planu wychowawczego ustawodawstwa można podzielić na takie, które: zawierają formularz ujęty w akcie normatywnym (Chorwacja), zawierają propozycje formularzy umieszczonych na stronach ministerialnych (Francja, Finlandia), zawierają propozycje formularzy umieszczonych na stronach niektórych sądów (Włochy), nie zawierają żadnych propozycji formularzy, przenosząc ciężar ich sporządzenia na strony i ich pełnomocników, czy mediatorów (Bułgaria, Holandia, Rumunia). Występujące w obrocie wzory w ostatniej grupie państw nie zostały przedstawione w niniejszym opracowaniu. Analiza ich treści jest bowiem obarczona tym ryzykiem, że różnice pomiędzy występującymi w obrocie planami wychowawczymi mogą być na tyle istotne, że trudno byłoby ująć je w ramy typowego wzoru.

⁵ Szerzej m.in.: J. Folberg (red.), *Joint custody and shared parenting*, red., Washington 1984; N. Nikolina, *Divided parents, shared children: legal aspects of (residential) co-parenting in England, the Netherlands and Belgium*, Cambridge 2015; L. Bernardi, D. Mortelmans (red.), *Shared Physical Custody Interdisciplinary Insights in Child Custody Arrangements*, Cham 2021.

⁶ Wśród innych krajów, w których pojawiają się plany wychowawcze, można wymienić np. Belgię, Czechy i Szwecję.

Odrębnie należy potraktować podział badanych ustawodawstw z punktu widzenia unormowania treści (a nie formularza) planu wychowawczego. W niektórych systemach prawnych ustawodawca wskazał jakie elementy powinien zawierać plan wychowawczy (Bułgaria, Chorwacja, Holandia, Włochy), inne zaś nie regulują jego treści (Finlandia, Francja, Rumunia), choć w niektórych z tych krajów występują czasami formularze planów wychowawczych, choćby w formie wzorów zamieszczonych na witrynach ministerialnych.

Nie można też pominąć istotnych różnic, które występują w odniesieniu do innych kwestii. W niektórych krajach zasadniczo władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom żyjącym w rozłączeniu (np. Francja, Holandia), podczas gdy w innych państwach taki stan rzeczy jest traktowany w kategoriach wyjątku (np. Bułgaria). Różnorodnie unormowana jest także kwestia tzw. pieczy naprzemiennej – w części ustawodawstw jest uregulowana *expressis verbis* (np. Francja), w innych wynika z praktyki stosowania prawa (np. Bułgaria, Holandia).

1.2. Bułgaria

Bułgarski kodeks rodzinny dopuszcza możliwość przedstawienia planu wychowawczego zarówno w przypadku rozvodu, jak i w sytuacji związków nieformalnych⁷. Należy przy tym podkreślić, że w prawie bułgarskim sprawowanie władzy rodzicielskiej (praw i obowiązków rodzicielskich) wspólnie przez oboje rodziców żyjących w rozłączeniu należy traktować raczej jako wyjątek od zasady, a warunkiem koniecznym takiego rozstrzygnięcia jest porozumienie rodziców. Choć prawo określa w pewnym zakresie treść porozumienia, to jednak ustawodawca nie wprowadza żadnego formularza (wzoru, kwestionariusza) planu wychowawczego. Równocześnie *de lege lata* nie jest wykluczone orzeczenie tzw. pieczy naprzemiennej.

W zależności od tego czy jest to tzw. rozwód z powodu rozpadu małżeństwa, czy tzw. rozwód za obopólną zgodą, ustawodawca bułgarski odmiennie uregulował kwestie, które są przedmiotem porozumienia dotyczącego skutków rozvodu, w tym dotyczących pieczy nad dzieckiem. W art. 49 ust. 4 BKR, który odnosi się do rozvodu z powodu rozpadu małżeństwa, wskazano, że w każdej sytuacji małżonkowie mogą przedłożyć sądowi porozumienie dotyczące wszystkich lub niektórych skutków rozvodu. Zgodnie z art. 59 ust. 2 BKR, jeżeli nie zostanie osiągnięte porozumienie w przypadku rozvodu na podstawie art. 49 BKR, sąd z urzędu decyduje, z którym z rodziców dzieci będą mieszkać, który z rodziców będzie wykonywać prawa rodzicielskie, jak również jakie środki będą stosowane do wykonywania

⁷ Семейен Кодекс, В Сила От 01.10.2009 Г., ze zm.; <https://www.justice.government.bg/home/normdoc/2135637484/> (dostęp: 29.07.2022 r.); dalej: BKR.

tych praw oraz jak będzie kształtował się reżim stosunków osobistych między dziećmi i rodzicami oraz ich utrzymanie.

Zgodnie z art. 51 ust. 1 BKR w przypadku rozwodu za obopólną zgodą małżonkowie składają porozumienie dotyczące miejsca zamieszkania dzieci, wykonywania praw rodzicielskich, stosunków osobistych i utrzymania dzieci, a także korzystania z domu rodzinnego, alimentów między małżonkami i nazwiska. Mogą też uzgodnić inne skutki rozwodu. Należy przyjąć, że elementy te są obligatoryjne, gdyż zgodnie z art. 51 ust. 1 BKR, jeżeli umowa jest niekompletna lub interesy dzieci nie są dobrze chronione, sąd wyznacza termin na usunięcie braków. Jeżeli braki nie zostaną usunięte w terminie, sąd odrzuca wniosek o rozwód.

W art. 59 ust. 3 BKR doprecyzowano sposób ustalenia reżimu osobistych relacji między rodzicami a dziećmi, który obejmuje określenie okresu lub dni, w których rodzic może zobaczyć i odebrać dzieci, w tym w czasie wakacji szkolnych, świąt państwowych i świąt osobistych dziecka. Zgodnie z art. 59 ust. 4 BKR sąd rozstrzyga kwestie, o których mowa w art. 59 ust. 2 BKR, po dokonaniu oceny wszystkich okoliczności z uwzględnieniem interesów dzieci, takich jak: cechy wychowawcze rodziców, dotychczasowa opieka i traktowanie dzieci, życzenia rodziców, przywiązanie dzieci do rodziców, płeć i wiek dzieci, możliwość pomocy osób trzecich – krewnych rodziców, otoczenie społeczne i możliwości materialne. W art. 59 BKR ustalono także podstawowe kwestie dotyczące wysokości alimentów, zamieszkiwania u osób trzecich, a także określonych środków ochrony dziecka.

Odrębnie bułgarski kodeks rodzinny reguluje problematykę władzy rodzicielskiej rodziców, którzy nie byli małżonkami. Zgodnie z art. 127 ust. 1 BKR, gdy rodzice nie mieszkają razem, mogą dojść do porozumienia w sprawie miejsca zamieszkania dziecka, wykonywania praw rodzicielskich, osobistych stosunków z nim i jego utrzymania. Mogą zwrócić się do sądu rejonowego właściwego dla obecnego pobytu dziecka o potwierdzenie ich zgody. Zgodnie natomiast z art. 127 ust. 2 BKR, jeżeli rodzice nie dojdą do porozumienia zgodnie z art. 127 ust. 1 BKR, spór rozstrzyga sąd rejonowy właściwy dla aktualnego miejsca pobytu dziecka, orzekając o miejscu zamieszkania dziecka, wykonywaniu praw rodzicielskich, stosunkach osobistych z dzieckiem i jego alimentach zgodnie z art. 59 BKR. Wymienione kwestie regulują odpowiednio: art. 142 BKR (dotyczący kwoty alimentów), art. 143 BKR (dotyczący utrzymania dzieci przez rodziców) i art. 144 BKR (dotyczący utrzymania pełnoletnich, ale uczących się dzieci). Od decyzji przysługuje odwołanie w trybie ogólnym.

Przedstawiona podstawa normatywna musi być rozważona w kontekście orzecznictwa sądów oraz możliwości utrzymania pełnej władzy rodzicielskiej obojga rodziców żyjących w rozłączeniu. Jak wskazał bułgarski Sąd Najwyższy: „w przypadku, gdy osiągnięto porozumienie co do sposobu wykonywania praw rodzicielskich, ich wspólne wykonywanie jest dopuszczalne. Jeżeli uzgodnienia zawarte w tym porozumieniu leżą w interesie dzieci i zostaną zatwierdzone przez sąd, uzyskane porozumienie ma pierwszeństwo przed moż-

liwością samodzielnego wykonywania praw i obowiązków rodzicielskich przez danego rodzica”⁸. W przypadku rozvodu za obopólną zgodą orzecznictwo bułgarskie nie jest jednolite – zdarzają się orzeczenia, w których władza rodzicielska zostaje przyznana tylko jednemu z rodziców⁹ oraz orzeczenia, które utrzymują pełną władzę obojga rodziców¹⁰. Możliwe jest jednak, że w ramach reżimu wyłącznego sprawowania (opieki) sąd przyzna pewne prawa obojgu rodzicom lub rodzicowi niesprawującemu pieczy (art. 59 ust. 2 BKR). To samo dotyczy separacji rodziców niebędących w związku małżeńskim (art. 127 BKR)¹¹.

Prawo bułgarskie nie normuje bezpośrednio możliwości zastosowania tzw. pieczy naprzemiennej. Oznacza to, że w zasadzie dziecko powinno zamieszkiwać u tego z rodziców, któremu przysługuje pełna władza rodzicielska. W ramach jednak wykonywania władzy rodzicielskiej wspólnie przez oboje rodziców na podstawie porozumienia, może ono określać także bardziej elastycznie kwestię miejsca zamieszkania, w tym tzw. pieczę naprzemienną¹².

1.3. Chorwacja

Na tle pozostałych ustawodawstw europejskich prawo chorwackie charakteryzuje się znacznie bardziej szczegółowym unormowaniem treści oraz formy planów wychowawczych¹³. Ustawodawca chorwacki nie tylko *expressis verbis* wskazał co powinno być ujęte w planie wychowawczym, ale także skonstruował wzór (formularz), który ma być stosowany we wszystkich przypadkach sporządzenia planu wychowawczego. W praktyce stosowana jest

⁸ Тълкувателно решение на ВКС от 03.07.2017 год. по тълк. дело № 1/2016 г. на ОСГК.

⁹ Решение № 410 от 24.07.2013 г. по гр. д. № 544/13 г. на РС – гр. Пещера, Решение № 147 от 16.09.2015 г. по гр. д. № 554/14 г. на РС – гр. Нова Загора, Решение № 79 от 29.07.2011 г. по гр. д. № 569/11 г. на РС – гр. Оряхово, Решение № 53 от 26.01.2011 г. по гр. д. № 4031/10 г. на РС – Враца и др. за Д. Симеонова-Коруджиева, Споделено Родителство (При Развод) По Взаимно Съгласие Публикувано на 12 януари 2017 г., <https://www.law-firm-bg.com/семејно-и-наследствено-право/споделено-родителство-развод/> (dostęp: 29.07. 2022 г.).

¹⁰ Решение № 1692 от 11.11.2014 г. по гр. д. № 3657/14 г. на РС – Русе, Решение № 500 от 20.03.2013 г. по гр. д. № 693/13 г. на РС – Русе, Решение № 1552 от 17.04.2012 г. по гр. д. № 4015/12 г. на РС – Пловдив, Решение № 43 от 16.04.2015 г. по гр. д. № 104815 г. на РС – гр. Левски, Решение № 406 от 30.11.2015 г. по гр. д. № 763/15 г. на РС – Смолян, Решение № 497 от 23.06.2015 г. по гр. д. № 1980/15 г. на РС – Сливен и др. за Д. Симеонова-Коруджиева, Споделено Родителство (При Развод) По Взаимно Съгласие Публикувано на 12 януари 2017 г., <https://www.law-firm-bg.com/семејно-и-наследствено-право/споделено-родителство-развод/> (dostęp: 29.07. 2022 г.).

¹¹ V. Todorova, *Bulgaria, Update Report, Comission on the European Family Law*, s. 5, <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Bulgaria-Todorova.pdf> (dostęp: 29.07. 2022 r.).

¹² V. Todorova, *Bulgaria...*, s. 6.

¹³ Szerzej: M. Parać Garma, *Plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi – novi pristup razvodu braka s djecom*, [w:] *Novo uređenje obiteljskih sudskih postupaka: okrugli stol održan 5. svibnja 2014. red. Jakša Barbić*, Zagreb 2014, s. 79–88; A. Korać Graovac, *Od zajedničkog do samostalnog ostvarivanja roditeljske skrbi i natrag – kako zaštititi prava djece i roditelja*, „Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske” 2017, Vol 8, s. 51–73; S. Aras Kramar, *Novi pristup uređenju postupka radi razvoda braka u Hrvatskoj*, [w:] *Zbornik radova s međunarodnog savjetovanja Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća*, red. V. Rijavec, A. Janevski, A. Galić, J. Čizmić, S.V. Lazić, M. Sesar, D. Šago, Split 2015, s. 235–267.

także piecza naprzemienna. Uprzedzając omówienie samej treści planu wychowawczego oraz jego formularza, warto zwrócić uwagę na interesujący sposób uregulowania obligatoryjności porozumienia rodziców oraz ewentualnych konsekwencji jego braku. Po pierwsze, w przypadku braku osiągnięcia przez rodziców planu wspólnej pieczy rodzicielskiej lub porozumienia w trakcie postępowania sądowego, sąd ma obowiązek wziąć pod uwagę, który z rodziców jest gotowy do współdziałania i porozumienia w sprawie wspólnej pieczy rodzicielskiej (art. 105(3) chorwackiego kodeksu rodzinnego)¹⁴. Po drugie, rodzic, który sprzeciwia się wspólnemu sprawowaniu pieczy rodzicielskiej, tj. planu wspólnej pieczy rodzicielskiej lub porozumienia, jest obowiązany udowodnić, że wspólna piecza rodzicielska nie jest zgodna z dobrem dziecka, w przeciwnym razie sąd może powierzyć sprawowanie władzy rodzicielskiej wyłącznie drugiemu rodzicowi, jeżeli jest to zgodne z dobrem dziecka (art. 105(4) CKR). W doktrynie zauważono, że chęć współpracy i zgody na wspólną pieczę rodzicielską jednego z rodziców może paradoksalnie prowadzić do tego, że to on będzie sprawował wyłącznie władzę rodzicielską oraz z nim będzie mieszkać dziecko, a więc uzyska więcej niż pierwotnie żądał (piecza rodzicielska sprawowana wspólnie, a nie wyłącznie przez niego). Oznacza to, że rodzica, który nie był gotowy do porozumienia, może spotkać swego rodzaju sankcja, polegająca na tym, że to nie on, a rodzic, któremu zarzucał on brak kompetencji rodzicielskich, uzyska w drodze orzeczenia sądowego dalej idące prawa i obowiązki w stosunku do dziecka¹⁵.

Zgodnie z art. 106(1) CKR planem wspólnej pieczy rodzicielskiej jest pisemne porozumienie rodziców w sprawie sposobu realizacji wspólnej pieczy rodzicielskiej w okolicznościach, w których rodzice dziecka nie żyją na stałe we wspólnocie rodzinnej. Zgodnie z art. 106(2) CKR plan wspólnej pieczy rodzicielskiej musi szczegółowo regulować: 1. miejsce i adres zamieszkania dziecka; 2. czas, jaki dziecko spędzi z każdym z rodziców 3. sposób wymiany informacji dotyczących wyrażenia zgody na podejmowanie decyzji istotnych dla dziecka, zgodnie z przepisami art. 108 CKR oraz wymianę ważnych informacji dotyczących dziecka, o których mowa w art. 111 CKR; 4. wysokość alimentów jako obowiązek rodzica, z którym dziecko nie mieszka; 5. sposób, w jaki będą rozstrzygane przyszłe spory. Powyższe wyliczenie nie wyklucza objęcia planem wspólnej pieczy rodzicielskiej uregulowania innych kwestii związanych ze sprawowaniem władzy rodzicielskiej (art. 106(3) CKR). Na rodzicach ciąży także obowiązek zapoznania dziecka z treścią planu i umożliwienia mu wyrażenia opinii zgodnie z jego wiekiem i dojrzałością oraz do szanowania jej zgodnie z dobrem dziecka (art. 106(4) CKR). Zgodnie z art. 106(5) CKR rodzice mogą sporządzić plan wspólnej pieczy rodzicielskiej: samodzielnie w trybie poradnictwa przymusowego, a także w trybie mediacji

¹⁴ Obiteljski zakon, pročišćeni tekst, NN 103/15, 98/19 na snazi od 01.01.2020, <https://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon> (dostęp: 29.07.2022 r.); dalej: CKR.

¹⁵ A. Korać Graovac, *Od zajedničkog...*, s. 68.

rodzinnej. W art. 107 CKR wskazano sposób zatwierdzenia przez sąd planu wspólnej pieczy rodzicielskiej.

Badania przeprowadzone w roku 2020 pokazują, że stosunek liczby sporządzonych wspólnych planów wychowawczych do liczby zatwierdzonych planów jest relatywnie wysoki — w ośrodkach pomocy społecznej sporządzono 4138 wspólnych planów pieczy rodzicielskiej, z których w sądzie zatwierdzono 3130, natomiast porozumienie w sprawie wspólnego planu pieczy rodzicielskiej osiągnięto w 4403 sprawach, z czego 4087 po obowiązkowej konsultacji, a 316 po przeprowadzeniu procedury mediacji rodzinnej¹⁶. W artykule 107 CKR zawarto także delegację do określenia przez Ministra właściwego do spraw opieki społecznej, w drodze rozporządzenia, obowiązkowej treści wzoru planu wspólnej pieczy rodzicielskiej. Jest to rozwiązanie o tyle oryginalne, że zwykle europejskie systemy prawne nawet jeżeli regulują ogólnie treść planu wychowawczego, to nie formułują dokładnego wzoru takiego planu.

Treść formularza wspólnego planu pieczy rodzicielskiej określa rozporządzenie o obowiązkowej treści formularza wspólnego planu pieczy rodzicielskiej¹⁷. Oprócz regulacji, które w pewnym stopniu powielają treść przepisów CKR, więcej uwagi poświęcić wypada art. 4 ww. rozporządzenia, zgodnie z którym: „Rodzice są zobowiązani do ustalenia w Planie czasu, jaki dziecko spędzi z każdym z rodziców (tygodniowy, miesięczny, dni ustawowo wolne od pracy, święta i ferie szkolne); (2) Rodzice zobowiązani są do określenia w Planie dokładnego czasu i miejsca przekazania, tj. przejęcia młodszego dziecka przed i po upływie czasu spędzonego z dzieckiem. (3) Rodzice mogą określić w Planie obecność innych osób przy wydawaniu dziecka, sposób przewożenia dziecka oraz koszty przewożenia dziecka w przypadku pokonywania dużych odległości”. Zgodnie z art. 5 ww. rozporządzenia rodzice są zobowiązani do uzgodnienia w Planie wysokości alimentów, przy czym jako wytyczne mogą wykorzystać kwoty z tabeli opublikowanej zgodnie z art. 314 ust. 4 CKR. Zgodnie z art. 7(1) ww. rozporządzenia plan sporządza się na przepisany formularz, który to na mocy art. 7(2) stanowi integralną część niniejszego Rozporządzenia i składa się z części ZRS/1, części ZRS/2 dla każdego dziecka z osobna oraz części ZRS/3 (zob. załącznik nr 1). Część ZRS/1 obejmuje dane rodziców, część ZRS/2 obejmuje dane dziecka oraz większość postanowień dotyczących dziecka, zaś część ZRS/3 dotyczy sytuacji, w której oboje rodzice są zobowiązani do kwotowo określonych świadczeń alimentacyjnych.

Objaśnienia wymaga zwłaszcza część ZRS/2, w której zamieszczono pola do wypełnienia przez rodziców, które dotyczą (kolejność jak w formularzu): miejsca i adresu zamieszka-

¹⁶ Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2020. Godini, <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20u%20RH%20za%202020.%20godinu.PDF> (dostęp: 28.06.2022 r.).

¹⁷ Pravilnik o obveznom sadržaju obrasca plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, „Narodne Novine” 2015, nr 123, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_11_123_2345.html (dostęp: 28.06.2022 r.).

nia dziecka u jednego z rodziców, w którym będzie zameldowane (obowiązkowe wskazanie u którego z rodziców); czas, jaki dziecko będzie spędzać z każdym z rodziców (tygodniowy, miesięczny, dni ustawowo wolne od pracy oraz okres ferii szkolnych) ze wskazaniem czasu i miejsca przekazania i odbioru młodszego dziecka; opcjonalnie wskazanie innych osób, których obecność została uzgodniona przy przekazaniu/odebraniu dziecka; opcjonalnie sposób transportu dziecka i poniesienie kosztów transportu; sposób wymiany informacji o dziecku (np. ustnie, pocztą, telefonem, faksem, SMS-em, e-mailem lub innymi odpowiednimi środkami); opcjonalnie inne decyzje, które rodzice uznają za ważne dla dziecka i które podejmą za obopólną zgodą (o ile w stosunku do osób trzecich uznaje się, że drugi rodzic wyraził zgodę na podjęcie decyzji), np. decyzje dotyczące zdrowia dziecka, leczenia, edukacji, osobistych relacji z innymi ludźmi itp.; sposób rozwiązania przyszłych sporów w związku z pieczę rodzicielską (do wyboru: a. w mediacji rodzinnej; b. przy pomocy wspólnego prawnika lub innej osoby obdarzonej wzajemnym zaufaniem; c. w postępowaniu sądowym); opcjonalnie inne uzgodnione ustalenia dotyczące: alimentów, rodzica odpowiedzialnego za alimenty, czy kwoty miesięcznej; sposób wypłaty alimentów, informacje dotyczące opinii dziecka, tj. tego czy rodzice pozwolili dziecku wyrazić swoją opinię na temat planu (tak/nie), powody dla których dziecko nie wyraziło takiej opinii, informacja o czy rodzice zaakceptowali opinię dziecka (tak/nie) oraz przyczyny nieprzyjęcia opinii dziecka.

1.4. Finlandia

W prawie fińskim ustawa o pieczy nad dzieckiem i prawach do kontaktów z dzieckiem reguluje możliwość sporządzenia pisemnej umowy dotyczącej miejsca zamieszkania i odwiedzin oraz umowę dotyczącą alimentów¹⁸. Dotyczy ona ogólnych zagadnień takich jak sposób zorganizowania pieczy nad dzieckiem (przez jednego/oboje rodziców), miejsce zamieszkania dziecka, w tym pieczę naprzemienną, w jaki sposób będzie zorganizowany czas spędzany z dzieckiem oraz w jaki sposób dziecko będzie utrzymywane¹⁹. Od wyżej wskazanej umowy należy odróżnić plan wychowawczy, który stanowi narzędzie pozwalające rodzicom ustalić szereg kwestii, które mogą być problematyczne w sytuacji rodzicielstwa osób żyjących w rozłączeniu. Choć prawo fińskie nie wprowadziło oficjalnego wzoru (formularza) planu wychowawczego, to jednak w ramach prowadzonego przez Ministerstwo Spraw Społecznych i Zdrowia projektu rozwojowego dotyczącego opieki nad dziećmi i rodziną, a ściślej rzecz

¹⁸ Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, 8.4.1983/361, <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361> (dostęp: 29.07.2022 r.).

¹⁹ Children's everyday life after a divorce or separation – parental cooperation plan Part 1: Information for parents, Ministry of Social Affairs and Health 2019, s. 5. <https://thl.fi/documents/605877/5463151/Parenting+plan+part1.pdf/6bb78563-4dda-cdd2-447f-8faa04077430?t=1576756146436> (dostęp: 29.07.2022 r.).

ujmując w toku prac dotyczących jednego z projektów częściowych poświęconego tworzeniu nowych instrumentów w sytuacji rozvodu i separacji powstał projekt planu wychowawczego, który jednak nie jest dla żadnej ze stron oraz sądów wiążący. Wstępna wersja projektu została umieszczona na stronie Ministerstwa celem konsultacji społecznych. Obecnie wzór (formularz) planu wychowawczego można znaleźć na stronie internetowej Instytutu Zdrowia i Opieki Społecznej (również w wersji anglojęzycznej)²⁰. Choć posługiwanie się tym wzorem nie jest obowiązkowe, to jednak praktyce jest on stosowany, zwłaszcza przez pracowników opieki społecznej podczas pracy w poszczególnych fazach procesu rozwodowego, a nawet bywa promowany przez sądy rodzinne jako rozwiązanie warte rozważenia w przypadku sporu rodziców w zakresie pieczy nad dziećmi.

Plan wychowawczy składa się z trzech części. Część pierwsza stanowi formę broszury dla rodziców, w której wskazano nie tylko czym jest plan wychowawczy i jak można go wykorzystać, ale także przedstawiono szereg informacji mających na celu przygotować rodziców do właściwego sporządzenia planu wychowawczego chociażby przez podkreślenie konieczności skoncentrowania się na potrzebach dziecka²¹. Część druga stanowi instrukcję dla rodziców w jaki sposób należy wypełnić plan, z odniesieniem do każdego z jego elementów²². Część trzecia stanowi wzór planu wychowawczego, której struktura zostanie przedstawiona poniżej (zob. również załącznik nr 2)²³.

Pierwsza strona fińskiego wzoru planu wychowawczego obejmuje oświadczenia rodziców dotyczące wzajemnego szacunku oraz akceptacji wagi każdego z rodziców w życiu ich dzieci oraz zgodę na współpracę jako partnerów w wychowaniu dzieci. Rodzice deklarują, że przygotowali plan wychowawczy, aby zapewnić swoim dzieciom kochające, bezpieczne i stabilne środowisko rozwoju, które odpowiada ich potrzebom i etapowi rozwoju. W dalszej części rodzice oświadczają, że akceptują prawo swoich dzieci do psychicznego i fizycznego bezpieczeństwa i utrzymania, otrzymania miłości i troski od rodziców i innych ważnych dla nich osób oraz samodzielnego budowania bliskich relacji z rodzicami. Rodzice oświadczają także, że w stosunku do swoich dzieci przyjmują do wiadomości i akceptują swoją odpowie-

²⁰ <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/kasvatus-ja-perheneuvonta/vanhemmussuunnitelma> (dostęp: 29.07.2022 r.). Wersja w języku fińskim jest nieco uproszczona, gdyż obejmuje pewne korekty, których dokonano w toku konsultacji treści planu. Niemniej jednak, biorąc pod uwagę niewielkie zmiany oraz powszechniejszą znajomość języka angielskiego niż fińskiego, załącznik przedstawia formularz w wersji anglojęzycznej.

²¹ Children's everyday life after a divorce or separation – parental cooperation plan Part 1: Information for parents, Ministry of Social Affairs and Health 2019.

²² Children's everyday life after a divorce or separation – parental cooperation plan Part 2: Instructions for preparing plan, Ministry of Social Affairs and Health 2019.

²³ Parenting Plan, <https://thl.fi/documents/605877/5463151/Parenting+plan.pdf/ea4308fe-a4b1-0cb2-686d-c7f609cc2821?t=1576756108959> (dostęp: 29.07.2022 r.). Ze względu na konieczności zwięzłości opracowania pominięto dwie pierwsze części fińskiego planu wychowawczego, które łącznie mają 30 stron i są bardziej broszurami informacyjnymi, aniżeli wzorem (formularzem), który stanowi przedmiot niniejszej analizy.

działność za: opiekę fizyczną, zdrowie i bezpieczeństwo dzieci; dobrostan psychiczny dzieci i szansę na spokojny rozwój, potrzeby dzieci i zmiany tych potrzeb w miarę ich dorastania i rozwoju; utrzymanie dzieci; ochronę dzieci przed wszelkimi konfliktami między rodzicami, które mogłyby zaszkodzić dzieciom w przypadku wystąpienia agresji lub przedłużającego się konfliktu; wspólne podejmowanie decyzji zgodnie z najlepszym interesem naszych dzieci; szanowanie relacji naszych dzieci z obojgiem rodziców.

Dalsza część wzoru planu wychowawczego składa się z ośmiu części, z których każda poświęcona jest odrębnemu zagadnieniu dotyczącemu realizacji praw i obowiązków w stosunku do dziecka. Pierwsza z części składa się z odpowiedzi na pytanie czego potrzebuje dziecko i stanowi opis takich kwestii jak trudności dziecka, oczekiwania dziecka, znaczenie relacji z rodzeństwem, potrzeby dziecka dotyczące szkoły i przedszkola, zainteresowań i przyjaźni dziecka, jego specjalnych potrzeb, aktywności jakie dziecko podejmuje z każdym rodzicem i do których z nich potrzebny jest konkretny z nich. Druga z części ma skłonić rodziców do spojrzenia w przyszłość i odpowiedzieć na pytanie jakie pozytywne wspomnienia dziecko będzie mieć po pięciu latach od rozvodu lub separacji oraz jak mają zachowywać się rodzice, aby utrzymać te pozytywne wspomnienia. Część trzecia służy ustaleniu w jaki sposób ma następować wymiana informacji oraz komunikacja między rodzicami (w tym zasady podejmowania samodzielnie lub wspólnie decyzji, organizacji spotkań, czasu spotkań i sposobów komunikacji, rozwiązywania nieporozumień, wypowiadania się o drugim rodzicu, zachowania przy dzieciach, czy zachowania w nagłych wypadkach) oraz między rodzicem a dzieckiem (kontaktu z jednym z rodziców podczas pobytu dziecka u drugiego, kontaktów z krewnymi i przyjaciółmi, uwzględnienia zdania dziecka, kontaktów z nowymi partnerami rodziców). Część czwarta obejmuje ustalenia dotyczące mieszkania i czasu spędzonego w domach każdego z rodziców, w tym czasu spędzonego z każdym z rodziców, wizyt na całą noc, samodzielnego przemieszczania się między domami, wakacji, kontaktów z drugim z rodziców, transportu (dowozu/odbioru) dziecka oraz przedmiotów dziecka, w tym ubrań czy sprzętu rekreacyjnego oraz opieki (w tym tymczasowej) nad dzieckiem. Część piąta odnosi się do podziału odpowiedzialności finansowej, a więc po pierwsze wskazania jakie są codzienne wydatki na dziecko, podział kosztów większych, jednorazowych wydatków, ponoszenie kosztów spotkań, ewentualne dawanie dziecku kieszonkowego, zasady ponoszenia nieprzewidzianych wydatków oraz sposób postępowania w razie zmiany sytuacji życiowej, która uniemożliwia realizację ustalonych postanowień. W części szóstej ustalane zostają kwestie związane z uczęszczaniem przez dziecko do szkoły czy przedszkola, w tym jak będą w przyszłości rozwiązywane sprawy z tym związane, wliczając wybór szkoły, klasy specjalnej czy szczególnych potrzeb, kontakt ze szkołą/przedszkolem, oraz udział w spotkaniach wychowawczych i innych uroczystościach, spotkaniach w szkole/przedszkolu (każdy, czy oboje rodzice) oraz sposób poinformowania nauczycieli/opiekunów o zmianach w życiu

dziecka, będących rezultatem rozvodu/separacji. Część siódma jest poświęcona różnym zagadnieniom, takim jak wizyty u lekarza, ustalenie czy dziecko ma problemy zdrowotne lub psychiczne, które wymagają przygotowania planu działania, omówienie wsparcia szczególnych uzdolnień dziecka, kwestie religijne, kulturowe oraz językowe (gdy rodzina jest co najmniej dwujęzyczna), jak również dotyczące zwierząt domowych dziecka. Część ósma stanowi wspólne ustalenia z nastoletnim dzieckiem.

1.5. Francja

Ustawodawca francuski *expressis verbis* przyjmuje jako zasadę sprawowanie pełnej władzy rodzicielskiej przez oboje rodziców żyjących w rozłączeniu oraz normuje problematykę tzw. pieczy naprzemiennej. Regulacje odwołują się także do porozumienia rodziców, przy czym prawo nie wprowadza gotowego formularza (wzoru, kwestionariusza) planu, choć na stronie Francuskiego Ministerstwa Sprawiedliwości znajdują się wzory, który mogą, ale nie muszą być stosowane przez rodziców.

Zgodnie z art. 373-2 zd. 1 francuskiego kodeksu cywilnego²⁴ separacja rodziców nie ma wpływu na zasady przysługiwania władzy rodzicielskiej, zaś zgodnie z art. 373-2 zd. 2 FKC każdy z rodziców musi utrzymywać osobistą relację z dzieckiem i szanować jego więzi z drugim rodzicem. W aktualnym stanie prawnym zasada ta jest jednolita dla wszystkich par, które się rozstały, a więc małżeństw czy związków nieformalnych. Przepisy prawne nie normują wyraźnie, czy sędzia może przyznać rodzicom wspólną władzę rodzicielską również wbrew woli jednego lub obojga rodziców. Jak wskazuje się w doktrynie, choć wymaga to minimum ich dobrej woli, to jednak sędzia może orzec o wspólnej władzy rodzicielskiej rodziców także w takich przypadkach, co wynika z ogólnej zasady, zgodnie z którą władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom, nawet jeżeli żyją w rozłączeniu²⁵. Zgodnie z art. 373-2-12 FKC przed podjęciem jakiejkolwiek decyzji określającej warunki wykonywania władzy rodzicielskiej i prawa do odwiedzin lub powierzenia dzieci osobie trzeciej, sędzia może zlecić wykwalifikowanej osobie przeprowadzenie dochodzenia społecznego. Celem ankiety jest zebranie informacji na temat sytuacji rodziny oraz warunków, w jakich żyją i wychowują się dzieci. Jeżeli jedno z rodziców kwestionuje wnioski z dochodzenia społecznego, na jego wniosek może zostać zarządzone dochodzenie wzajemne. Nie można wykorzystywać dochodzenia społecznego w postępowaniu dotyczącego przyczyn rozvodu.

²⁴ Code civil, Version en vigueur au 15 juillet 2022, <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGI-TEXT000006070721/> (dostęp: 29.07.2022 r.); dalej: FKC.

²⁵ Th. Fossier, *L'autorité parentale*, 2002, ESF, 2nd Ed., p. 45 za: F. Ferrand, *National Report: France, Parental responsibilities*, Commission on the European Family Law, s. 14, <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/France-Parental-Responsibilities.pdf> (dostęp: 29.07.2022 r.).

Zgodnie z art. 373-2-7 FKC rodzice mogą zwrócić się do sędziego sądu rodzinnego o zatwierdzenie porozumienia, na mocy którego organizują tryb sprawowania władzy rodzicielskiej oraz ustalają udział w utrzymaniu i edukacji dziecka. Sędzia zatwierdza porozumienie, chyba że uzna, że nie chroni ono w wystarczającym stopniu interesów dziecka lub że zgoda rodziców nie została wyrażona dobrowolnie.

Z przepisem tym koresponduje art. 376-1 FKC, zgodnie z którym sędzia sądu rodzinnego może, gdy zostanie wezwany do orzekania o warunkach wykonywania władzy rodzicielskiej lub o wychowaniu małoletniego dziecka, albo gdy postanowi powierzyć dziecko osobie trzeciej, uwzględnić porozumienie, które ojciec i matka swobodnie ustalili między sobą, chyba że jeden z nich przedstawi ważne przyczyny, które upoważniają go do cofnięcia zgody. We francuskim kodeksie cywilnym wyrażono także dążenie do pojednania stron, które może być wspierane przez mediację (art. 373-2-10 FKC). Zgodnie z art. 373-2-11 FKC orzekając o warunkach wykonywania władzy rodzicielskiej, sędzia bierze pod uwagę w szczególności: 1) praktykę, którą wcześniej stosowali rodzice lub porozumienia, które wcześniej mogli zawrzeć; 2) uczucia wyrażone przez małoletnie dziecko na warunkach przewidzianych w artykule 388-1 FKC; 3) zdolność każdego rodzica do wypełniania swoich obowiązków i poszanowania praw drugiego; 4) wynik przeprowadzonej ekspertyzy, uwzględniając w szczególności wiek dziecka; 5) informacje, które zostały zebrane we wszelkich dochodzeniach społecznych i kontrdochodzeniach przewidzianych w artykule 373-2-12 FKC; 6) presję lub przemoc o charakterze fizycznym lub psychicznym wywierana przez jednego z rodziców na osobę drugiego.

Prawo francuskie zawiera także regulacje dotyczące tzw. pieczy naprzemiennnej. Zgodnie z art. 373-2-9 zd. 1 FKC miejsce zamieszkania dziecka może być ustalone naprzemiennie w miejscu zamieszkania każdego z rodziców lub w miejscu zamieszkania jednego z nich. Zgodnie zaś z art. 373-2-9 zd. 2 FKC na wniosek jednego z rodziców lub w przypadku sporu między nimi co do sposobu pobytu dziecka, sędzia może zarządzić naprzemienny pobyt czasowy, określając czas jego trwania. Pod koniec tego okresu sędzia orzeka definitywnie o miejscu zamieszkania dziecka, na przemian z miejscem zamieszkania każdego z rodziców lub jednym z nich.

We francuskim systemie prawnym nie wprowadzono wzoru (formularza) kwestionariusza porozumienia rodzicielskiego, ale na stronie Francuskiego Ministerstwa Sprawiedliwości znajdują się: wzór wniosku o zatwierdzenie porozumienia rodzicielskiego²⁶ oraz wzory takich planów, które jednak nie mają charakteru obligatoryjnego (wzór porozumienia rodzicielskiego – pobyt i prawo odwiedzin i zamieszkania oraz wzór porozumienia rodzi-

²⁶ <https://www.justice.fr/formulaire/requete-conjointe-fins-homologation-convention-parentale-formulaire-1613901?> (dostęp: 29.07.2022 r.).

cielskiego – wspólne miejsce zamieszkania)²⁷. Jako przykład zostanie przedstawiony drugi z tych wzorów (załącznik nr 3)²⁸.

Wzór porozumienia rodzicielskiego ustalającego wspólne miejsce zamieszkania na samym początku obejmuje krótkie przedstawienie podstawy prawnej, a następnie dane rodziców oraz dzieci oraz wskazanie małoletnich, którzy w związku z wystarczającym rozeznaniem powinni być poinformowani o prawie do bycia wysłuchanym i wspieranym przez prawnika oraz informację o tym czy chcieli skorzystać z tej możliwości oraz czy zostali wysłuchani przez sędziego. W pozostałym zakresie porozumienie rodzicielskie jest podzielone na sześć części: 1) wykonywanie władzy rodzicielskiej; 2) miejsce zamieszkania dziecka/dzieci; 3) miesięczne koszty utrzymania i edukacji dziecka/dzieci; 4) inne postanowienia dotyczące dziecka/dzieci; 5) zmiana niniejszego porozumienia; 6) zatwierdzenie i podpis stron.

Na szczególną uwagę zasługują dwie pierwsze części. W pierwszej z nich wskazano, czym jest władza rodzicielska oraz zawarto zobowiązanie rodziców do: wspólnego podejmowania ważnych decyzji dotyczących zdrowia, kierunku edukacji, wychowania religijnego i zmiany miejsca zamieszkania dziecka/dzieci; informowania się nawzajem o organizacji życia dziecka/dzieci (życie szkolne, zajęcia pozalekcyjne, zabiegi medyczne itd.); podawania w każdych okolicznościach adresu miejsca, w którym znajduje się dziecko/dzieci i sposobów kontaktu z nim; szanowania więzi między dzieckiem/dziećmi a drugim rodzicem. Część druga określa miejsce zamieszkania dziecka (w tym wzorze na przemian tygodnie u każdego z rodziców), z podziałem między rodzicami na tygodnie parzyste i nieparzyste, ze wskazaniem dnia i godziny zmiany miejsca pobytu, oraz kontynuowania tych zasad podczas krótkich wakacji szkolnych z wyjątkiem przerwy świątecznej oraz Dnia Matki i Dnia Ojca. Odrębne reguły dotyczą Świąt Bożego Narodzenia i dłuższych ferii szkolnych – podział na pierwszą i drugą połowę tych okresów według lat parzystych i nieparzystych. W odniesieniu do wakacji letnich również występuje podział na dwa okresy (w latach parzystych i nieparzystych) albo na cztery okresy (lata parzyste pierwsza i trzecia część u jednego z rodziców oraz druga i czwarta część u drugiego z rodziców). Pozostawiono także miejsce na dodatkowe terminy. Część trzecia poświęcona jest kwestiom alimentacyjnym. Po pierwsze wskazane są w niej dochody każdego z rodziców oraz główne miesięczne koszty stałe, przy czym rodzice mogą, biorąc pod uwagę te okoliczności, ustalić, że w związku z naprzemiennym zamieszkiwaniem z każdym z nich, z równym podziałem czasu przebywania dziecka/dzieci, zgadzają się na brak ustalania świadczeń alimentacyjnych albo, biorąc pod uwagę różnicę w zarobkach i wydatkach lub zróżnicowane godziny przebywania dziecka/dzieci, rodzice mogą ustalić określone kwotowo świadczenia alimentacyjne z wyróżnieniem świadczeń na poszczególne

²⁷ <https://www.justice.fr/formulaire/modele-convention-parentale?> (dostęp: 29.07.2022 r.).

²⁸ https://www.formulaires.service-public.fr/gf/getAnnexe.do?cerfaAnnexe=2&cerfaFormulaire=16139*01 (dostęp: 29.07.2022 r.).

dzieci. W tej części znajdują się też postanowienia dotyczące ubezpieczenia dziecka oraz kosztów nadzwyczajnych (np. wydatki stomatologiczne, wycieczki szkolne). Przedstawiony wzór zawiera konkretne rozwiązania dotyczące sprawowania władzy rodzicielskiej wspólnie przez rodziców np. szczegółowo określone propozycje w jaki sposób dzielić pieczę nad dzieckiem w okresach świątecznych czy wakacyjnych.

1.6. Holandia

Holenderski Kodeks Cywilny²⁹ podkreśla znaczenie relacji dziecka z każdym z rodziców w art. 247 ust. 3 HKC, zgodnie z którym władza rodzicielska obejmuje również obowiązek rodzica do wspierania rozwoju więzi swojego dziecka z drugim rodzicem. Prawo holenderskie reguluje możliwość sprawowania wspólnej pieczy nad dzieckiem przez rozwiedzionych rodziców lub rodziców żyjących w rozłączeniu. W orzecznictwie podkreślono jednak, że wspólna władza rodzicielska nie musi oznaczać podziału 50:50 czasu jaki dziecko spędza z każdym z rodziców³⁰. W praktyce stosowana jednak także piecza naprzemienna³¹.

Zgodnie z art. 247 HKC po rozwiązaniu małżeństwa w inny sposób niż przez śmierć, po separacji prawnej, po rozwiązaniu zarejestrowanego związku partnerskiego w inny sposób niż przez śmierć lub po ustaniu wspólnego pożycia, na podstawie wpisu, o którym mowa w art. 252 ust. 1 HKC (do rejestru opieki nad małoletnimi), rodzicom, którym przysługiwała wspólna piecza nad dzieckiem, przysługuje prawo do równej pieczy i wychowania przez oboje rodziców. Sporządzenie planu wychowawczego dotyczy wszystkich tych przypadków (art. 247, 247a HKC), choć nieco inaczej uregulowane zostały konsekwencje w przypadku pieczy wspólnej byłych konkubentów.

Treść planu wychowawczego została *expressis verbis* uregulowana w art. 815 ust. 3 holenderskiego Kodeksu postępowania cywilnego³². Zgodnie z tym przepisem plan wychowawczy

²⁹ Burgerlijk Wetboek Boek 1, Geraadpleegd op 30-06-2022, Geldend van 01-01-2021 t/m heden, BWBR0002656; https://wetten.overheid.nl/BWBR0002656/2021-01-01#Boek1_Titeldeel14 (dostęp: 29.07.2022 r.); dalej: HKC. Zmiany holenderskiego kodeksu cywilnego były zresztą potwierdzeniem stanowiska zajętego przez Trybunał Konstytucyjny, który stwierdził, że sam fakt żądania przez jednego z rodziców wyłącznej pieczy nad dzieckiem nie jest wystarczający, aby ją orzec, a jest to możliwe jedynie wówczas, gdy byłoby to zgodne z dobrem dziecka ze względu na istniejące poważne problemy między rodzicami (Hoge Raad 10 september 1999, ECLI:NL:HR:1999:ZC2963). Oprócz małżonków, zarejestrowanych partnerów i konkubentów piecza nad dzieckiem może być sprawowana przez inne osoby, tj. małżonka, zarejestrowanego partnera rodzica (art. 253sa HKC) lub inną osobę pozostającą z dzieckiem w bliskim związku osobistym (art. 253t HKC).

³⁰ Hoge Raad der Nederlanden, 21 mei 2010, ECLI:NL:HR:2010:BL7407.

³¹ E. Spruijt, V. Duindam, *Joint Physical Custody in The Netherlands and the Well-Being of Children*, „Journal of Divorce & Remarriage” 2009 Vol. 51 Issue 1, s. 65–82.

³² Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (geldt in geval van digitaal procederen) Geraadpleegd op 13-07-2022, Geldend van 01-05-2022 t/m 30-06-2022, https://wetten.overheid.nl/BWBR0001827/2022-05-01/#BoekDerde_TiteldeelZesde_AfdelingTweede_Paragraaf1_Artikel815 (dostęp: 29.07.2022 r.); dalej: HKPC.

w każdym przypadku będzie zawierał ustalenia dotyczące: a) sposobu, w jaki małżonkowie dzielą obowiązki opiekuńcze i wychowawcze, o których mowa w art. 247 HKC, lub kształtują prawo i obowiązek kontaktów, o którym mowa w art. 377a ust. 1 HKC; b) sposób, w jaki małżonkowie udzielają sobie nawzajem informacji i konsultują się nawzajem w ważnych sprawach dotyczących osoby i majątku małoletnich dzieci; c) koszty opieki i wychowania małoletnich dzieci. Zgodnie zaś z art. 815 ust. 4 HKPC w pozwie należy wskazać, które kwestie zostały ustalone a które są sporne, jak również w jaki sposób w opracowaniu planu wychowawczego uczestniczyły dzieci. Sędzia ma jednak pewną swobodę w zakresie uwzględnienia innych przedłożonych dokumentów, jeżeli plan nie może być z uzasadnionych powodów złożony (art. 815 ust. 6 HKPC). Prawo holenderskie nie przewiduje żadnego wzoru (formularza) planu wychowawczego.

Plan wychowawczy stanowi pewien instrument, który może być przydatny w ustaleniu, jak ma wyglądać piecza nad dzieckiem po rozwodzie, nie tylko w przypadku wspólnego wniosku rozwodowego, ale także mediacji. Jeżeli między małżonkami nie dojdzie do porozumienia, każdy z nich może złożyć pozew rozwodowy, w którym będzie musiał wyjaśnić, dlaczego nie udało się sporządzić planu wychowawczego i przedstawić, w jaki sposób chciałby ukształtować kwestie dotyczące pieczy nad dzieckiem po rozwodzie. Brak obligatoryjności przedłożenia planu wychowawczego służy temu, aby jeden z małżonków nie blokował rozwodu przez odmawianie sporządzenia planu wychowawczego³³. Jak wskazuje orzecznictwo, brak planu wychowawczego w zasadzie nie stanowi przeszkody do orzeczenia rozwodu. Czasami traktuje się ustalenia dokonane w ramach umowy rozwodowej jako spełniające kryteria planu wychowawczego, pomimo że nie został on sporządzony³⁴. W innych przypadkach nie zostaje przedłożony wspólny plan wychowawczy, ale jeden z małżonków przedstawia propozycję ukształtowania relacji z dzieckiem po rozwodzie³⁵. Brak przedstawienia planu wychowawczego nie rzutuje na niemożność orzeczenia rozwodu także w takich przypadkach, w których jeden z małżonków nie ma kontaktu z drugim³⁶, czy występuje przemoc domowa³⁷.

Odmienne ustawodawca holenderski uregulował kwestię wspólnej pieczy nad dzieckiem w przypadku rozwiązania związku nieformalnego. Zgodnie z art. 247a HKC, plan wychowawczy musi zostać uzgodniony przez rodziców, którzy zakończyli wspólne pożycie i sprawują wspólną opiekę nad małoletnimi dziećmi na podstawie art. 252 ust. 1 HKC, który z kolei stanowi, że na wniosek rodziców można wpisać do rejestru opieki nad małoletnimi,

³³ S. Wortmann, *Het ouderschapsplan, niet zo verplichtend als gedacht*, [w:] M.V. Anatokolskaia & L.M. Coenraad, *Het nieuwe scheidingsrecht. Ouderschapsplan, positive van het kind, regierechter en collaborative divorce*, Haga 2010, s. 43–50 za: Z. van Roozendaal, *Het ouderschapsplan: Een dode letter? Een onderzoek naar de werking van het ouderschapsplan in de rechtspraak*, Tilburg 2011, s. 14–15.

³⁴ Np. Hof Amsterdam 14 september 2010, LJN BN 9751.

³⁵ Np. Hof Leeuwarden 8 juli 2010, LJN BN 2006.

³⁶ Np. Rb. Groningen 15 februari 2011, LJN BP 7556.

³⁷ Np. Rb. Utrecht 11 november 2009, LJN BK 3265.

że rodzice sprawują wspólną pieczę nad dzieckiem. Warto zwrócić uwagę, że jeżeli plan taki nie zostanie sporządzony, wówczas, zgodnie z art. 253a ust. 3 HKC sąd automatycznie odracza orzeczenie w sprawie wniosku o wydanie postanowienia dotyczącego sprawowania władzy rodzicielskiej do czasu spełnienia tego obowiązku, chyba że czego innego wymaga dobro dziecka. Jak wskazano w doktrynie, obowiązek zawarty w art. 253a ust. 3 HKC nie zawiera klauzuli, na podstawie której nie trzeba sporządzać planu wychowawczego, jeżeli istnieją uzasadnione powody (art. 815 ust. 6 HKPC)³⁸. W praktyce jednak sytuacje konflikto- we pomiędzy byłymi partnerami nieformalnymi rozstrzygane są także w oparciu o klauzulę ujętą w art. 815 ust. 6 HKPC³⁹.

Ustawodawca holenderski sformułował obowiązek sporządzenia planu wychowawczego w taki sposób, że nie dotyczy on wszystkich rodziców, na przykład rodzice pozostający w nieformalnym związku nie muszą sporządzać planu wychowawczego, jeśli sprawują wspólną opiekę nad dziećmi na podstawie innej niż art. 252 ust. 1 HKC i obowiązek ten nie ma zastosowania w związkach formalnych, które żyją w rozłączeniu, ale nie rozwiąza- no małżeństwa lub zarejestrowanego związku partnerskiego⁴⁰.

1.7. Rumunia

Ustawodawstwo rumuńskie nie reguluje treści planów wychowawczych ani nie określa formularza (wzoru) planu wychowawczego. Niemniej jednak w prawie rumuńskim plan wychowawczy został w pewnym, niewielkim zakresie uregulowany normatywnie. Spoglądając na rumuńskie ujęcie planów wychowawczych z perspektywy chronologicznej, należy zauważyć że początkowo podstawę prawną do jego stosowania dawał art. 64 ust. 1 usta- wy o mediacji i organizacji zawodu mediatora⁴¹, zgodnie z którym można rozwiązać w drodze mediacji spory między małżonkami dotyczące kontynuacji małżeństwa, wykonywania praw rodzicielskich, ustalenia miejsca zamieszkania dzieci, udziału rodziców w utrzymaniu dzieci, a także wszelkie inne nieporozumienia, które pojawiają się w stosunkach między małżonkami w zakresie przysługujących im praw. Zgodnie zaś z art. 64 ust. 2 ww. ustawy, porozumienie małżonków dotyczące rozwiązania małżeństwa i rozstrzygnięcia dodatkowych aspektów rozvodu strony przedkładają sądowi właściwemu do orzeczenia rozvodu. Powołana pod-

³⁸ M. Tomassen-van der Lans, *Het verplichte ouderschapsplan: regeling en werking*, Haga 2015, s. 29.

³⁹ Rechtbank Groningen 6 april 2010, ECLI:NL:RBGRO:2010:BM3955; Rechtbank Middelburg 10 augustus 2011, ECLI:NL:RBMID:2011:BU9835.

⁴⁰ M. Tomassen-van der Lans, *Het verplichte...*, s. 54.

⁴¹ Lege nr. 192 din 16 mai 2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator Publicat în Monitorul oficial nr. 441 din 22 mai 2006. Powyżej przytoczono pierwotne brzmienie ustawy, która po wejściu nowego kodeksu cywilnego została znowelizowana. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/71928?isForma-DeBaza=True&rep=True> (dostęp: 29.07.2022 r.).

stawa normatywna ma o tyle istotne znaczenie, że obowiązywała przed wejściem w życie Kodeksu cywilnego, którzy przyjął możliwość sprawowania pełnej władzy rodzicielskiej po rozwodzie przez oboje rodziców. Oznacza, że w Rumunii w okresie między wejściem w życie ustawy o mediacji i organizacji zawodu mediatora a wejściem w życie Kodeksu cywilnego⁴², rodzice przez porozumienie mediacyjne mogli doprowadzić do istnienia faktycznej wspólnej władzy rodzicielskiej, pomimo że obowiązujący w tym czasie Kodeks rodzinny nie przewidywał takiej możliwości. Aktualnie za podstawę sporządzenia planu wychowawczego uznaje się art. 506 *in principio* rumuńskiego kodeksu cywilnego, zgodnie z którym za zgodą sądu opiekuńczego rodzice mogą uzgodnić wykonywanie władzy rodzicielskiej lub podjęcie środków w celu ochrony dziecka, jeżeli jest to zgodne z jego dobrem⁴³. Zastosowanie planów wychowawczych potwierdza orzecznictwo rumuńskich sądów⁴⁴. Wypada również odnotować przypadek zaakceptowania przez sąd planu wychowawczego, który w istocie prowadził do naprzemiennego mieszkania dziecka z każdym z rodziców w okresach tygodniowych⁴⁵. Choć z formalnego punktu widzenia dziecko ma jedno miejsce zamieszkania (art. 496 rumuńskiego kodeksu cywilnego), to jednak sąd może doprowadzić do faktycznego istnienia pieczy naprzemiennej wynikający z planu spotkań z małoletnim⁴⁶.

Brak unormowanej prawnie treści, a zwłaszcza formularza (wzoru) planu wychowawczego, wobec faktycznej dopuszczalności jego stosowania doprowadziło do prób stworzenia nieformalnych wzorów, które mogą służyć rodzicom żyjącym w rozłączeniu. Rumuńskie Stowarzyszenie na Rzecz Wspólnej Opieki opracowało propozycję planu wychowawczego, które wzorowane jest na planie wychowawczym obowiązującym w stanie Floryda w USA⁴⁷. Nie jest to jednak wzór stosowany na tyle powszechnie, aby uzasadnione było przedstawienie jego treści.

1.8. Włochy

Włoski kodeks cywilny⁴⁸ odwołuje się do porozumienia, które może być zawarte między rodzicami w rozdziale poświęconym wykonywaniu władzy rodzicielskiej (właściwie: odpowiedzialności rodzicielskiej) po separacji, rozwiązaniu, ustaniu skutków cywilnych,

⁴² Codul Familiei din 1953 (actualizat până la data de 25 noiembrie 2010, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocumentAfis/123082> (dostęp: 29.07.2022 r.).

⁴³ Codul Civil din 17 iulie 2009 (Legea nr. 287/2009) (actualizat până la data de 4 februarie 2016), <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/175630> (dostęp: 29.07.2022 r.).

⁴⁴ Na przykład: Tribunalul Prahova, Număr unic dosar: 30472/281/2012, Înregistrat în data de 12.06.2013.

⁴⁵ Judecătoria Sectorul 2 – București, Număr unic dosar: 2154/300/2012, Înregistrat în data de: 20.01.2012.

⁴⁶ D.F. Barbur, *The alternative residence of minors with separated parents*, Juridical Tribune Volume 5, Issue 1, s. 146.

⁴⁷ Asociația Română pentru Custodia Comună (ARPCC). R. L. Dornean Păunescu, *Parental Plan – Quo Vadis*, „Jurnalul de Studii Juridice” Year XV, No. 1-2, June, 2020, s. 60.

⁴⁸ Il Codice Civile italiano, Regio Decreto 16 marzo 1942-XX, n. 262 ze zm.; <https://www.codice-civile-online.it/> (dostęp: 29.07.2022 r.); dalej: WKC.

unieważnieniu, nieważności małżeństwa lub w wyniku postępowania dotyczącego dzieci urodzonych poza związkiem małżeńskim. Zgodnie z art. 337-ter WKC małoletnie dziecko ma prawo do utrzymywania zrównoważonych i stałych relacji z każdym z rodziców, do otrzymywania opieki, edukacji, wykształcenia i pomocy moralnej od obojga z nich oraz do utrzymywania znaczących relacji z przodkami i krewnymi każdej gałęzi rodzicielskiej. Zgodnie z ww. przepisem, aby osiągnąć ten cel, w postępowaniu, o którym mowa w art. 337-bis WKC, sędzia podejmuje środki dotyczące dzieci z wyłącznym uwzględnieniem ich dobra moralnego i materialnego. Najpierw ocenia możliwość pozostawiania małoletnich dzieci pod pieczę obojga rodziców lub ustala, któremu z nich powierzyć dzieci, określa czas i sposób ich obecności z każdym z rodziców, ustalając również zakres i sposób, w jaki każde z nich musi przyczyniać się do utrzymania, opieki, edukacji i wychowania dzieci. Jeżeli nie jest to sprzeczne z dobrem dzieci, uwzględnia się porozumienie zawarte między rodzicami. W art. 337-ter WKC odwołano się także do zasady, że władzę rodzicielską sprawują oboje rodzice. Wymieniono najważniejsze kwestie, tj. decyzje dotyczące nauki, wychowania, zdrowia oraz wyboru miejsca stałego pobytu dziecka, które podejmowane są za obopólną zgodą, z uwzględnieniem możliwości, naturalnych skłonności i aspiracji dzieci. W przypadku braku porozumienia decyzję pozostawia się sędziemu.

Poza wskazaniem w art. 337-ter WKC najważniejszych elementów, które powinny stanowić przedmiot rozstrzygnięcia rodziców, brak jest szczegółowo określonej treści planów wychowawczych. W praktyce jednak wykształciły się pewne propozycje wzorów (kwestionariuszy, formularzy) planów wychowawczych, które można spotkać na stronach włoskich sądów, w szczególności Sądu w Civitavecchia (Tribunale di Civitavecchia), na którego witrynie znajdują się trzy wzory: podstawowy plan wychowawczy, plan wychowawczy w przypadku dużej odległości między rodzicem a dzieckiem oraz plan wychowawczy o zaawansowanej strukturze⁴⁹. Należy przy tym zauważyć, że podstawowy plan wychowawczy jest niezwykle rozbudowany (ma łącznie 24 strony). Uzasadnione wydaje się jednak zwięzłe (na tyle, na ile jest to możliwe, biorąc pod uwagę obszerność planu) jego omówienie (zob. również załącznik nr 4).

Zaprezentowany podstawowy plan wychowawczy składa się z 20 punktów:

1. Plan rodzicielski (obejmuje dane rodziców, w tym wskazanie czy plan został sporządzony wspólnie przez rodziców, czy indywidualne oraz dane dzieci);
2. Ogólne zasady rodzicielstwa (dotyczy przede wszystkim kwestii związanych z podejmowaniem decyzji przez rodziców oraz obowiązkiem informacyjnym. Zawiera także możliwość wybrana jednej z opcji rozwiązywania sporów: a. wskazanie, który z rodziców podejmuje ostateczną decyzję w określonych sprawach np. potrzeby szkolne/

⁴⁹ http://www.tribunaledicivitavecchia.it/sportello-famiglia-1_71.html (dostęp: 29.07.2022 r.).

- edukacyjne matka, a potrzeby zdrowotne ojciec); b. zgłoszenie problemu do mediacji znajomemu lub rodzinie, c. zgłoszenie problemu do Służby Socjalnej wyznaczonej przez sędziego, d. przekazanie sprawy prawnikom lub sądowi;
3. Prawa dzieci (określenie, że każdy małoletni ma prawo rozwijania relacji z obojgiem rodziców, nieuczestniczenia w sporach między rodzicami, nieotrzymywania uwłaczających, dyskredytujących czy alienujących informacji i nie bycia świadkiem negatywnego zachowania jednego z rodziców wobec drugiego, nie posługiwania się nim jako posłańcem, przekazującym informacje między rodzicami);
 4. Edukacja (odnosi się do wielu zagadnień związanych z wyborem przedszkola, szkoły publicznej/prywatnej, edukacji specjalnej, domowej czy zajęć pozalekcyjnych oraz ponoszenia kosztów z tym związanych);
 5. Badania lekarskie (odnosi się do omawiania przez rodziców wszelkich kwestii z zakresu medycyny, wyboru konkretnych lekarzy/specjalistów np. pediatry, dentysty, ortodonta, okulisty czy psychologa oraz kosztów z związanych z leczeniem i wizytami);
 6. Religia (odnosi się do spraw dotyczących wyboru religii i kosztów z tym związanych);
 7. Kalendarz (odnosi się do uwzględnienia kalendarza szkolnego);
 8. Komunikacja z dziećmi (wskazuje obowiązek informowania o aktualnym numerze telefonu oraz posiadania sprawnego telefonu przez każdego z rodziców, niemożności przerywania ani kontrolowania kontaktów telefonicznych między jednym rodzicem a dzieckiem przez drugiego rodzica, wskazanie w jaki sposób dzieci mogą dzwonić do rodziców np. w każdej chwili albo w ściśle określonych dniach, koszty telefonu komórkowego dziecka, określenie kontaktu za pośrednictwem Internetu z każdym z rodziców, w tym np. możliwość korzystania z e-maila czy blogów, wskazanie adresów mailowych rodziców oraz koszty utrzymania połączenia internetowego, jak również monitorowanie komputera dzieci w celu zapewnienia im bezpieczeństwa);
 9. Komunikacja między rodzicami (określenie sposobu komunikacji między rodzicami np. telefon, korzystanie z pośrednictwa osób trzecich);
 10. Osoby dbające o pieczę nad dzieckiem (określenie np. czy rodzice mogą indywidualnie wybrać takie osoby, wskazanie konkretnych osób, które mogą sprawować pieczę);
 11. Rozstrzygnięcie konfliktu (obejmuje deklaracje rozwiązywania sporów wspólnie, bez obecności dzieci, określenie sposobu rozwiązywania sporów np. wybrania specjalisty, zastosowanie mediacji rodzinnej oraz koszty z tym związane);
 12. Modyfikacje umowy;
 13. Przenoszenie się z jednego domu do drugiego (dotyczy m.in. przekazywania sobie informacji dotyczących dziecka w formie notatki, właściwego zachowania rodziców podczas przenoszenia dziecka między domami, zapewnienie odpowiednich ubrań i rzeczy osobistych, ustalenie transportu dzieci oraz reakcji na spóźnienie);

14. Tygodniowy plan obecności (obejmuje bardzo szczegółowe tabele dotyczące sposobu spędzania czasu z dzieckiem. Rodzice mogą wybrać jedną z wielu konfiguracji np. plan 2/2/3 oznacza, że dziecko spędza dwa pierwsze dni tygodnia u jednego z rodziców, następnie dwa kolejne u drugiego, a ostatnie trzy dni tygodnia znowu u pierwszego z rodziców, przy czym w kolejnym tygodniu układ jest odwrotny. W analizowanym wzorze istnieje 10 propozycji, ale rodzice mają do dyspozycji także pustą tabelę, którą mogą samodzielnie uzupełnić);
15. Święta i przerwy szkolne (obejmuje konieczność przestrzegania kalendarza szkoły publicznej lub prywatnej oraz określenie podziału spędzenia każdego z rodziców z dzieckiem w określone święta, w tym podział godzin w konkretne dni);
16. Wakacje letnie (obejmuje możliwość wyboru jednej z kilku opcji, tj. zachowania obecnego planu na czas wakacji letnich, każdorocznego podziału na pierwszą i drugą część wakacji, podczas których dziecko spędza czas z każdym z rodziców, ewentualnie z rozróżnieniem na lata parzyste i nieparzyste, ustalenie podziału kosztów udziału dzieci w obozach letnich);
17. Okresy wakacyjne (ustalenie kwestii związanych z wyjazdami z dzieckiem na wakacje, konieczność ich zaplanowania w terminie do maja każdego roku, określenie możliwości wyjazdów zagranicznych z obowiązkiem informacyjnym względem drugiego rodzica, dotyczącego trasy, środków transportu, adresu i numeru telefonu oraz uzależnienie wyjazdu za granicę od pisemnej zgody drugiego rodzica, a także dopuszczalność rejsów zagranicznych);
18. Opcje do rozważenia (są to dodatkowe elementy do planu wychowawczego, których przykłady zostały wymienione w tej części, np. ustalenie, że tylko rodzice powinni być nazywani przez dziecko mamą i tatą, zgoda na publikowanie zdjęć w Internecie itd.);
19. Odliczenia podatkowe (dotyczy ulg podatkowych dla nieletnich);
20. Inne.

Analiza zaprezentowanego powyżej planu wychowawczego jest o tyle interesująca, że zawiera bardzo bogaty katalog postanowień. Nie ma on jednak charakteru obligatoryjnego, ani nie jest wzorem sporządzonym przez ustawodawcę w ramach aktu normatywnego, ani nie jest też propozycją sporządzoną na szczeblu ministerialnym dla wszystkich obywateli włoskich.

2. Plany wychowawcze w Polsce

2.1. Porozumienie wychowawcze w prawie polskim – aktualny stan prawny i zgłaszane projekty zmian

W polskim porządku prawnym możliwość pozostawienia pełnej władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom żyjącym w rozłączeniu (a także rozwiedzionym małżonkom) nie była od początku powiązana (obligatoryjnie lub fakultatywnie) z instytucją planu wychowawczego. Ustawa z 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy⁵⁰ już w swoim pierwotnym brzmieniu⁵¹ przewidywała dopuszczalność przysługiwania władzy obojgu rodzicom w ww. przypadkach przez sformułowanie w art. 58 oraz art. 107 k.r.o. jedynie możliwości (a nie konieczności) powierzenia władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców z ograniczeniem władzy rodzicielskiej drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka. Jak podkreślił jednak Sąd Najwyższy w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej z 18 marca 1968 r.⁵², Kodeks rodzinny i opiekuńczy: „odstąpił od wynikającej z poprzednio obowiązujących przepisów zasady, według której w wyroku orzekającym rozwód sąd mógł powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej nad dzieckiem tylko jednemu z małżonków. Obecnie dopuszczalne jest także pozostawienie pełni władzy rodzicielskiej obojgu rozwiedzionym małżonkom. Takiego rozstrzygnięcia nie można jednak traktować jako reguły. Wymaga ono bowiem ustalenia, że stosunek wzajemny małżonków oraz inne okoliczności, a przede wszystkim ich dotychczasowy stosunek do dzieci oraz wzajemne kontakty w tym zakresie, zapewniają szansę zgodnego wykonywania przez oboje rodziców władzy rodzicielskiej wspólnie, w sposób odpowiadający dobru dziecka i interesowi społecznemu (art. 95 § 3 k.r.o.)”. Stanowisko takie zostało poparte także w wyroku Sądu Najwyższego z 9 grudnia 1997 r.⁵³, w którym

⁵⁰ Tekst jedn. Dz.U. z 2020 r. poz. 1359; dalej: k.r.o.

⁵¹ Dz.U. z 1964 r. Nr 9, poz. 59.

⁵² III CZP 70/66, OSNC 1958, nr 5, poz. 77.

⁵³ II CKN 506/97, LEX nr 1227064.

podkreślono, że: „na tle art. 58 § 1 k.r.o. unormowanie zawarte w zdaniu drugim nie wyłącza możliwości rozstrzygnięcia w wyroku rozwodowym o pozostawieniu obojgu rodzicom pełni władzy rodzicielskiej. Będzie to jednak z reguły uzasadnione tylko wówczas, gdy zbadanie całokształtu dotychczasowych stosunków między rodzicami i ich stosunku do dziecka daje podstawę do przyjęcia, że stosunki wzajemne rodziców po rozwodzie będą poprawne, wolne od zadrażeń i konfliktów i że będą oni harmonijnie współdziałać dla dobra dziecka, przy tym obiektywne okoliczności przemawiają za tym, że będzie to możliwe. Przy rozważaniu zasadności takiego rozstrzygnięcia sąd ma obowiązek liczyć się z wolą i nastawieniem samych rodziców”.

Porozumienie wychowawcze (ściślej: porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem) pojawiło się w polskim systemie prawnym dopiero wskutek wejścia w życie nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 6 listopada 2008 r.⁵⁴. W uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, że: „ponieważ w praktyce orzeczniczej dość powszechna jest tendencja do pozostawiania rodzicom pozostającym w rozłączeniu pełnej władzy rodzicielskiej bez należytego zbadania rzeczywistych możliwości zgodnego jej wykonywania w sposób odpowiadający dobru dziecka, proponuje się – w nawiązaniu do postulatów w tej sprawie formułowanych w doktrynie (W. Stojanowska) – uwarunkowanie omawianych rozstrzygnięć przedstawieniem sądowi porozumienia rodziców o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywania z dzieckiem kontaktów [...] Aby wykluczyć przypadkowość i pochopność rozstrzygnięć pozostawiających pełnię władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom, proponuje się [...] pozostawienie pełnej władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom tylko wtedy, jeżeli rodzice przedstawią sądowi pisemne porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem, zgodne z dobrem dziecka. Ponadto sąd musi nabrać przekonania, że będą oni współdziałać w sprawach dziecka”⁵⁵.

Wskutek nowelizacji art. 58 § 1 k.r.o. otrzymał brzmienie: „§ 1 W wyroku orzekającym rozwód sąd rozstrzyga o władzy rodzicielskiej nad wspólnym małoletnim dzieckiem obojga małżonków i o kontaktach rodziców z dzieckiem oraz orzeka, w jakiej wysokości każdy z małżonków jest obowiązany do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka. Sąd uwzględnia porozumienie małżonków o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie, jeżeli jest ono zgodne z dobrem dziecka. Rodzeństwo powinno wychowywać się wspólnie, chyba że dobro dziecka wymaga innego rozstrzygnięcia.”. W drodze nowelizacji dodano także art. 58 § 1a k.r.o., zgodnie z którym: „1a Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając

⁵⁴ Ustawa z 6 listopada 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 220 poz. 1431; dalej nowelizacja z 6 listopada 2008 r.

⁵⁵ Sejm VI kadencji, druk nr 888, s. 14, 37.

władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka. Sąd może pozostawić władzę rodzicielską obojgu rodzicom na ich zgodny wniosek, jeżeli przedstawili porozumienie, o którym mowa w § 1, i jest zasadne oczekiwanie, że będą współdziałać w sprawach dziecka». Równocześnie zmieniono także regulacje dotyczące władzy rodzicielskiej w sytuacji rodziców żyjących w rozłączeniu. Na mocy nowelizacji art. 107 k.r.o. otrzymał następujące brzmienie: „§ 1. Jeżeli władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom żyjącym w rozłączeniu, sąd opiekuńczy może ze względu na dobro dziecka określić sposób jej wykonywania. § 2. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka. Sąd może pozostawić władzę rodzicielską obojgu rodzicom, jeżeli przedstawili zgodne z dobrem dziecka porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem, i jest zasadne oczekiwanie, że będą współdziałać w sprawach dziecka. Rodzeństwo powinno wychowywać się wspólnie, chyba że dobro dziecka wymaga innego rozstrzygnięcia”.

W rezultacie ww. nowelizacji pozostawienie obojgu rodzicom pełnej władzy rodzicielskiej było uzależnione od przedstawienia sądowi zgodnego z dobrem dziecka porozumienia o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów. Brak porozumienia skutkował przyznaniem pełnej władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców (zwykle matce) i ograniczeniem władzy rodzicielskiego drugiego z rodziców (zwykle ojca). Rodzić to mogło daleko idące implikacje będące skutkiem świadomości matki, że w razie nie zawarcia porozumienia, prawdopodobnie negatywne tego skutki poniesie ojciec. Odnosząc się do analizowanej nowelizacji J. Wierciński zauważył, że matka nie ma: „żadnego interesu osobistego w zawieraniu porozumienia wychowawczego, skoro w razie jego braku uzyska ona orzeczenie dające jej zapewne więcej władzy, niż porozumienie. Jednocześnie orzeczenie ograniczające władzę rodzicielską ojca do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do dziecka może jej dostarczyć satysfakcji, zadowolenia z faktu, że ojciec utracił coś ważnego, co dodatkowo może zniechęcać do porozumienia. Można się natomiast obawiać, że przesłanką podjęcia rozmów o porozumieniu wychowawczym stanie się interes majątkowy matki (np. matka zgodzi się na zawarcie porozumienia i na powierzenie władzy rodzicielskiej rodzicom wspólnie, jeżeli ojciec zgodzi się na korzystny podział majątku)”⁵⁶.

Trzeba przy tym rozgraniczyć sytuacje, w których sąd orzeka o władzy rodzicielskiej przy okazji określonego postępowania (rozwód, separacja, ustalenie ojcostwa) od innych przypadków, gdy rodzice żyją w rozłączeniu. Rozstrzygnięcie o wykonywaniu władzy

⁵⁶ J. Wierciński, *Kilka uwag o władzy rodzicielskiej nad małoletnim dzieckiem w razie rozvodu rodziców w ujęciu porównawczym*, „Studia Prawa Prywatnego” 2012, nr 1, s. 25, tak też m.in.: J. Kosińska-Wiercińska, *Władza rodzicielska nad małoletnim dzieckiem w razie rozvodu rodziców na tle prawa amerykańskiego*, „Rodzina i Prawo” 2011 nr 19, s. 30.

rodzicielskiej pojawia się wówczas dopiero, gdy między rodzicami występuje spór w zakresie władzy rodzicielskiej. Jak trafnie zauważa J. Ignaczewski, „sam fakt rozłąki rodziców nie wpływa na zakres władzy rodzicielskiej każdego z nich [...] Droga sądowa dla rodziców współpracujących zgodnie w interesie dziecka jest zbędna, co wynika z posiłkowej roli sądu opiekuńczego, którego kompetencja aktualizuje się tylko wówczas, gdy rodzice nie mogą dojść do porozumienia”. Autor, odnosząc się do przedstawienia planu wychowawczego jako warunku utrzymania pełnej władzy rodzicielskiej obojga rodziców, zadaje retoryczne pytanie: „po co rodzice mają przekonywać sąd, jeśli bez sprawy sądowej mogą wspólnie wykonywać władzę rodzicielską?”⁵⁷.

Przychylając się do głosów krytycznych doktryny, kolejna nowelizacja Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 25 czerwca 2015 r.⁵⁸ zmieniła reguły dotyczące możliwości sprawowania przez oboje rodziców żyjących w rozłączeniu (również rozwiedzionych) pełnej władzy rodzicielskiej. W uzasadnieniu do projektu nowelizacji⁵⁹ wskazano, że: „obowiązujące rozwiązania zawarte w art. 58 i art. 107 k.r.o. powodują, że w przypadku braku porozumienia małżonków o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie, sąd jest zmuszony do ograniczenia władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców. Regulacja ta zakłada automatyzm rozstrzygnięcia, co z jednej strony ogranicza zakres autonomii sędziowskiej, a z drugiej w wielu postępowaniach prowadzi do zaostrzenia konfliktów między rodzicami. Takie uregulowanie może prowadzić do wydawania orzeczeń krzywdzących rodzinę, a zwłaszcza dziecko, gdyż nie przewidziano możliwości głębszego zbadania stosunków panujących w rodzinie przez sąd i ich regulacji w oparciu o orzeczenie sądowe, które mimo konfliktu małżeńskiego, pozostawia władzę rodzicielską obojgu rodzicom w takim samym zakresie”.

Na mocy ww. nowelizacji w art. 58 k.r.o. w § 1 doprecyzowano, że porozumienie powinno mieć formę pisemną oraz usunięto przyimek „o” przed słowem „kontaktach”, natomiast art. 58 § 1a otrzymał brzmienie: „§ 1a W braku porozumienia, o którym mowa w § 1, sąd, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, rozstrzyga o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka, jeżeli dobro dziecka za tym przemawia”. Do art. 58 k.r.o. dodano także § 1b, zgodnie z którym: „§ 1b Na zgodny wniosek stron sąd nie orzeka o utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem”. Nowelizacja z 25 czerwca 2015 r. konsekwentnie wprowadziła także

⁵⁷ J. Ignaczewski, [w:] *Komentarz do spraw rodzinnych*, red. J. Ignaczewski, Warszawa 2014, s. 225–229.

⁵⁸ Ustawa z 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. poz. 1062; dalej nowelizacja z 25 czerwca 2015 r.

⁵⁹ Sejm VII kadencji, druk nr 3104, s. 2.

zmiany w art. 107 k.r.o., nadając temu artykułowi następujące brzmienie: „§ 1. Jeżeli władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom żyjącym w rozłączeniu, sąd opiekuńczy może ze względu na dobro dziecka określić sposób jej wykonywania i utrzymywania kontaktów z dzieckiem. Sąd pozostawia władzę rodzicielską obojgu rodzicom, jeżeli przedstawili zgodne z dobrem dziecka pisemne porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem. Rodzeństwo powinno wychowywać się wspólnie, chyba że dobro dziecka wymaga innego rozstrzygnięcia. § 2. W braku porozumienia, o którym mowa w § 1, sąd, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, rozstrzyga o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka, jeżeli dobro dziecka za tym przemawia. § 3. Na zgodny wniosek stron sąd nie orzeka o utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem”. Wprowadzono także do Kodeksu postępowania cywilnego⁶⁰ przepisy, które choć nie operują terminem tzw. pieczy naprzemiennnej, to jednak odnoszą się do niej przez sformułowanie, że dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach (art. 582¹ § 4, art. 598²², art. 756² § 1 pkt 3 i § 2 k.p.c.)⁶¹. W doktrynie prezentowane jest także stanowisko, że tzw. piecza naprzemienna może być wyinterpretowana również z przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego⁶².

Analiza przedstawionych powyżej rozwiązań normatywnych prowadzi do wniosku, że *de lege lata* porozumienie wychowawcze stanowi jedynie fakultatywny instrument, z którego mogą korzystać rodzice żyjący w rozłączeniu, który nie jest w sposób ścisły i bezwarunkowy powiązany z możliwością utrzymania pełnej władzy rodzicielskiej obojga rodziców⁶³. Można zresztą dostrzec, że ostatnia zmiana Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, ustawą

⁶⁰ Ustawa z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.); dalej: k.p.c.

⁶¹ Już przed nowelizacją z 25 czerwca 2015 r., która wprowadziła wskazane regulacje do Kodeksu postępowania cywilnego, zarówno w piśmiennictwie (tak m.in. R. Zegadło, *Miejsce zamieszkania, miejsce pobytu, miejsce zwykłego (stałego) pobytu dziecka oraz piecza naprzemienna*, „Rodzina i Prawo” 2011, nr 17/18, s. 14–15; T. Justyński, *W sprawie tzw. opieki naprzemiennnej*, „Rodzina i Prawo” 2011, nr 19, s. 5–11, M. Domański, *Orzekanie o pieczy naprzemiennnej w wyrokach rozwodowych*, „Prawo w Działaniu” 2016, nr 25, s. 102–106; odmiennie: W. Stojanowska, [w:] *System prawa prywatnego*, t. 11, red. T. Smoczyński, Warszawa 2014, s. 777) jak i w orzecznictwie (m.in. postanowienie SO w Sieradzu z 9.10.2013 r., I Ca 352/13, LEX nr 1716779) wskazywano na możliwość orzeczenia pieczy naprzemiennnej.

⁶² W doktrynie dostrzeżono, że: „instytucja pieczy naprzemiennnej daje się jednak wyinterpretować z treści art. 58 i 107 k.r.o., ze sformułowania odnoszącego się do sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej [...] Choć piecza naprzemienna zbliża się funkcjonalnie do przysługującego rodzicowi prawa do kontaktów, to jednak przyjąć należy, iż obie instytucje nie są wzajemnie równoważne” – J.M. Łukasiewicz, *Problemy praktyczne związane z instytucją pieczy naprzemiennnej*, „Forum Prawnicze” 2018, nr 2(46), s. 56, 60. Można jednak spotkać się z poglądem, że piecza naprzemienna mieści się w zakresie obowiązku i prawa kontaktów z dzieckiem (m.in. wyrok WSA we Wrocławiu z 29 listopada 2017 r., IV SA/Wr 401/17, LEX nr 2422772).

⁶³ Odmiennie, ale nietrafnie wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 15 września 2020 r., V ACa 776/18, LEX nr 3102213, w którym stwierdzono, że: „w razie zgodnego wniosku rodziców o pozostawienie im obojgu władzy rodzicielskiej, sporządzenie przez nich porozumienia jest obligatoryjne”.

z 25 czerwca 2015 r., w badanym zakresie doprowadziła do zmiany optyki na rodzicielstwo osób żyjących w rozłączeniu (w relacji do cytowanej uchwały Sądu Najwyższego z 18 marca 1968 r. i wyroku Sądu Najwyższego z 9 grudnia 1997 r.). Uzasadnione może być stwierdzenie, że wspólne wykonywanie władzy rodzicielskiej przez takich rodziców stało się regułą. Wynika to chociażby z wykładni systemowej art. 58 § 1a k.r.o. Przepis ten w przypadku braku porozumienia wychowawczego jako pierwsze z możliwych rozstrzygnięć wymienia rozstrzygnięcie o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów po rozwodzie. Przyznanie pełnej władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców i ograniczenie tej władzy w odniesieniu do drugiego z rodziców dopuszcza się dopiero wtedy, kiedy przemawia za tym dobro dziecka. Przepis wymienia tę możliwość w drugiej kolejności, co może sugerować, że jest to wyjątek od ogólnej reguły i preferencji wspólnej władzy rodzicielskiej. Równocześnie, nie można tracić z pola widzenia, że wskazana regulacja wcale nie oznacza „domniemania prawnego zgodności z dobrem dziecka rozstrzygnięcia polegającego na pozostawieniu obojgu rodzicom pełnej władzy rodzicielskiej”⁶⁴.

Na uwagę zasługują także kilkakrotnie zgłaszane propozycje uregulowania w prawie polskim problematyki pieczy naprzemiennej w sposób bardziej szczegółowy. Zazwyczaj tym postulatowi towarzyszyły także propozycje zmian prawa w innym zakresie. Z tego względu ich omówienie zostanie ograniczone w głównej mierze do zagadnienia tzw. pieczy naprzemiennej. Problem ten będzie także przedmiotem analizy w dalszej części niniejszego opracowania, przy czym uwagi będą wówczas dotyczyć relacji między planem wychowawczym a orzeczeniem tzw. pieczy naprzemiennej.

W projekcie Kodeksu rodzinnego zaproponowanym przez Rzecznika Praw Dziecka w lipcu 2018 r.⁶⁵ rozróżniono pieczę konsensualną oraz pieczę równoważną. Pierwsze z tych pojęć zostało zdefiniowane jako: „piecza rodziców sprawowana nad dzieckiem, oparta na porozumieniu między nimi, zgodna z dobrem dziecka, uwzględniająca jego zdanie oraz prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców” (art. 21 pkt 14 PKR), drugie zaś jako: „piecza rodziców sprawowana nad dzieckiem, określona w orzeczeniu sądu, sprawowana naprzemiennie przez każdego z rodziców w powtarzających się, ale niekoniecznie w takich samych okresach, zgodna z dobrem dziecka, uwzględniająca jego zdanie oraz prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców” (art. 21 pkt 14 PKR). Podział ten znajduje odzwierciedlenie w niektórych przepisach PKR, ale brak odniesienia do niego w proponowanych regulacjach dotyczących rodziców żyjących w rozłączeniu, jak i rodziców, którzy się rozwodzą. Zgodnie z art. 126 PKR: „§ 1. Jeżeli odpowiedzialność rodzicielską ponoszą oboje rodzice żyjący w rozłączeniu,

⁶⁴ M. Domański, *Model pieczy naprzemiennej jako rozstrzygnięcie o władzy rodzicielskiej w wyroku rozwodowym (na tle nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 25.06.2015 r.)*, „Przegląd Sądowy” 2017, nr 7–8, s. 59–62.

⁶⁵ Projekt Kodeksu rodzinnego, Rzecznik Praw Dziecka http://brpd.gov.pl/sites/default/files/kodeks_rodzinny_projekt_z_uzasadnieniem.pdf (dostęp: 29.07.2022 r.); dalej: PKR.

sąd może ze względu na dobro dziecka określić sposób jej realizacji, w tym utrzymywania relacji z dzieckiem. Sąd pozostawia odpowiedzialność rodzicielską obojgu rodzicom, jeżeli przedstawili zgodne z dobrem dziecka pisemne porozumienie o sposobie jej realizacji, w tym utrzymywaniu osobistej styczności i relacji z dzieckiem. § 2. W braku porozumienia, o którym mowa w § 1, sąd, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, rozstrzyga o sposobie wspólnego ponoszenia odpowiedzialności rodzicielskiej, w tym utrzymywania osobistej styczności i relacji z dzieckiem. § 3. Rodzeństwo powinno wychowywać się wspólnie, chyba że dobro dziecka wymaga innego rozstrzygnięcia. § 4. Na zgodny wniosek stron sąd nie orzeka o utrzymywaniu osobistej styczności i relacji z dzieckiem”. Zgodnie zaś proponowanym brzmieniem art. 221 PKR: „§ 1. W wyroku orzekającym rozwód sąd rozstrzyga o odpowiedzialności rodzicielskiej wobec wspólnego małoletniego dziecka małżonków, w tym o ich relacjach z dzieckiem oraz orzeka, w jaki sposób lub w jakiej wysokości każdy z małżonków jest obowiązany do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka. § 2. Rodzeństwo powinno wychowywać się wspólnie, chyba że dobro dziecka wymaga innego rozstrzygnięcia. § 3. Sąd uwzględnia pisemne porozumienie małżonków o sposobie ponoszenia odpowiedzialności rodzicielskiej po rozwodzie, w tym o utrzymywaniu relacji z dzieckiem oraz o sposobie lub wysokości ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka, jeżeli nie jest ono sprzeczne z dobrem dziecka. § 4. W braku porozumienia, o którym mowa w § 3, sąd, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, rozstrzyga o sposobie wspólnego ponoszenia odpowiedzialności rodzicielskiej, w tym utrzymywaniu relacji z dzieckiem po rozwodzie. Sąd może jednak powierzyć odpowiedzialność rodzicielską jednemu z rodziców, ograniczając tę odpowiedzialność drugiemu do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka, jeżeli nie jest to sprzeczne z jego dobrem. § 5. Na zgodny wniosek stron, sąd nie orzeka o utrzymywaniu relacji rodziców z dzieckiem”. Do pojęcia pieczy konsensualnej oraz pieczy równoważnej odniesiono się w projektowanych regulacjach dotyczących ustalenia miejsca pobytu dziecka (art. 134 PKR), który normuje kwestię wyboru przez rodziców miejsca zwykłego pobytu dziecka w drodze porozumienia (w razie pieczy konsensualnej) albo przez sąd (w razie pieczy równoważnej), jak również kryteria zatwierdzenia porozumienia lub wydania orzeczenia przez sąd, tj.: „1) wiek dziecka, jego stan psychiczny i ogólny stan zdrowia; 2) zdolność realizacji obowiązków i praw wynikających z odpowiedzialności rodzicielskiej; 3) zdolność i wolę rodziców do wzajemnej współpracy w sprawach dotyczących dziecka, jak również ich sytuację osobistą; 4) odległość pomiędzy miejscami zwykłego pobytu rodziców oraz możliwość zaspokajania potrzeb dziecka, w tym opiekuńczych, rozwojowych, zdrowotnych, edukacyjnych i społecznych; 5) prawo dziecka do utrzymywania relacji osobistych z rodzicami i innymi osobami bliskimi dziecku” (art. 134 § 4 PKR). Do orzeczenia przez sąd pieczy równoważnej lub zatwierdzenia porozumienia o pieczy konsensualnej odwołują się natomiast przepisy przewidujące zagrożenie nakazaniem

zapłaty oznaczonej sumy pieniędzy lub nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej w przypadku różnych przypadków ich naruszenia (art. 363 § 4, art. 401 PKR).

Warto wskazać na propozycje zmian zgłoszonych pierwotnie w projekcie ustawy z 27 marca 2018 r.⁶⁶, a następnie w projekcie ustawy z 4 lutego 2020 r.⁶⁷, w których przewidziano m.in. zmianę art. 58 § 1a k.r.o. w ten sposób, że przepis ten otrzymałby następujące brzmienie: „§ 1a W braku porozumienia, o którym mowa w § 1, sąd, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom oraz określić wykonywanie opieki nad dzieckiem w ten sposób, że dziecko będzie mieszkało przemiennie z każdym z rodziców w porównywalnych okresach, z wyjątkiem przypadku, gdy jedno z rodziców zamieszkuje za granicą”. Analogiczna regulacja dotyczyłaby także innych przypadków rodziców żyjących w rozłączeniu. Zgodnie z projektowaną treścią art. 107 § 2 k.r.o. przepis ten otrzymałby brzmienie: „§ 2 W braku porozumienia, o którym mowa w § 1, sąd, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom oraz określić wykonywanie opieki nad dzieckiem w ten sposób, że dziecko będzie mieszkało przemiennie z każdym z rodziców w porównywalnych okresach, z wyjątkiem przypadku, gdy jedno z rodziców zamieszkuje za granicą”. Oprócz tego projekty przewidują też zmianę regulacji Kodeksu postępowania cywilnego (art. 582¹ § 4, art. 598²², art. 756²) w ten sposób, aby przepisy te odwoływały się do pojęcia mieszkania „przemiennie z każdym z rodziców w porównywalnych okresach” oraz zmiany w ustawie z 6 czerwca 1964 r. – Kodeks karny⁶⁸ polegające m.in. na penalizacji utrudniania lub uniemożliwiania wykonywania kontaktów lub sprawowania opieki nad małoletnim (projektowany art. 207a k.k.). Zgodnie z uzasadnieniami obu projektów zmiana: „ma na celu wprowadzenie, jako priorytetowej, możliwości orzekania opieki naprzemiennej, czyli powierzenia przez sąd wykonywania władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom oraz określenia wykonywania opieki nad dzieckiem w ten sposób, że dziecko będzie mieszkało przemiennie z każdym z rodziców w porównywalnych okresach, z wyjątkiem przypadku, gdy jedno z rodziców zamieszkuje za granicą”.

W pierwotnym brzmieniu projektu nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz niektórych innych ustaw z 27 lutego 2019 r.⁶⁹ zaproponowano, aby art. 58 § 1a k.r.o. otrzymał brzmienie: „§ 1a W braku porozumienia, o którym mowa w § 1, sąd, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, rozstrzyga o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie”. W pro-

⁶⁶ Projekt ustawy z 27 marca 2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Kodeks karny; Senat IX kadencji, druk nr 776.

⁶⁷ Projekt ustawy z 4 lutego 2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Kodeks karny; Senat X kadencji, druk nr 63.

⁶⁸ Tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.; dalej: k.k.

⁶⁹ Sejm VIII kadencji, druk nr 3254.

jeckie zaproponowano także, aby po art. 58 § 1a k.r.o. dodać art. 58 § 1aa k.r.o. w brzmieniu: „§ 1aa Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom oraz określić, że dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka, jeżeli dobro dziecka za tym przemawia”. Zmiana miała dotyczyć także art. 107 k.r.o., którego § 2 miał otrzymać brzmienie: „W braku porozumienia, o którym mowa w § 1, sąd, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, rozstrzyga o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem”, zaś po art. 107 § 2 k.r.o. projektowano dodanie § 2a w brzmieniu: „§ 2a Sąd może pozostawić wykonywanie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom oraz określić, że dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka, jeżeli dobro dziecka za tym przemawia”. Projektowano także zmianę brzmienia art. 109 § 1 k.r.o. na następujące: „§ 1 Jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, w tym na skutek niewykonania orzeczenia sądu albo ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem, w szczególności w przedmiocie kontaktów z dzieckiem lub postanowienia o przymusowym odebraniu dziecka, sąd opiekuńczy wyda odpowiednie zarządzenia”. Projekt zakładał również m.in. dodanie do Kodeksu postępowania cywilnego szczegółowych regulacji dotyczących rodzinnego postępowania informacyjnego, którego celem miałoby być także zawarcie ugody regulującej sposób wykonywania władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi, utrzymywanie kontaktów każdego z małżonków z ich wspólnymi małoletnimi dziećmi oraz alimenty między nimi a ich wspólnymi małoletnimi dziećmi. W projekcie założono również penalizację uchylania się przez zobowiązanego od wykonania orzeczenia sądu albo ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem lub orzeczenia, w którym sąd określił, że dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach, jak również uchylania się od wykonania orzeczenia o przymusowym odebraniu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką (proponowana zmiana Kodeksu karnego poprzez dodanie art. 209a k.k.).

W uzasadnieniu do autopoprawki wskazano, że: „celem przedłożonej w pkt 1 lit. a autopoprawki, jest rezygnacja z nowelizacji przepisów art. 58 i art. 107 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (k.r.o.). Nowelizacja ta zmierza do wprowadzenia priorytetu pieczy naprzemiennej jako sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej w przypadku orzeczenia rozvodu lub separacji oraz orzekania o władzy rodzicielskiej rodziców żyjących w rozłączeniu. Obowiązujące rozwiązanie, traktujące o zamieszkiwaniu dziecka z każdym z rodziców w powtarzających się okresach, wydaje się jednak optymalne, pomimo że zawarte jest wyłącznie w przepi-

sach proceduralnych, to jest w art. 582¹ § 4, art. 598²² oraz art. 756² Kodeksu postępowania cywilnego. Przepisy te, podobnie jak art. 58 i art. 107 k.r.o. w obecnym kształcie, obowiązują od 29 sierpnia 2015 r. Dane statystyczne opracowane w Ministerstwie Sprawiedliwości wskazują jednocześnie, że wykonywanie władzy rodzicielskiej w przypadku orzeczenia rozwodu powierzane jest obojgu rodzicom zdecydowanie częściej niż w okresie poprzedzającym wprowadzenie tych przepisów⁷⁰.

W projekcie nowelizacji z 14 października 2021 r.⁷¹ powrócono do niektórych pomysłów zgłaszanych już poprzednio. Zgodnie z projektem art. 58 § 1 k.r.o. otrzymałby brzmienie: „§ 1 W wyroku orzekającym rozwód sąd rozstrzyga o władzy rodzicielskiej nad wspólnym małoletnim dzieckiem obojga małżonków i kontaktach rodziców z dzieckiem oraz orzeka, w jakiej wysokości każdy z małżonków jest obowiązany do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka. Sąd uwzględnia pisemne porozumienie małżonków lub ugodę zawartą przed mediatorem w rodzinnym postępowaniu informacyjnym o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie, jeżeli jest ono zgodne z dobrem dziecka. Rodzeństwo powinno wychowywać się wspólnie, chyba że dobro dziecka wymaga innego rozstrzygnięcia”. Projektowana zmiana treści art. 58 § 1 k.r.o. związana jest z propozycją wprowadzenia do Kodeksu postępowania cywilnego obszernych regulacji dotyczących zasadniczo obligatoryjnego rodzinnego postępowania informacyjnego, którego jednym z celów jest także zawarcie ugody dotyczącej sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej, kontaktów oraz alimentów. Projektowane zmiany mają także dotyczyć kontaktów z dzieckiem, które niewątpliwie mogą być częścią planów wychowawczych. Projekt przewiduje dodanie art. 113¹ § 3 k.r.o., zgodnie z którym: „§ 3 Sąd opiekuńczy, orzekając w sprawie kontaktów z dzieckiem, rozstrzyga o terminach ich utrzymywania, czasie ich trwania, a nadto, jeżeli kontakt obejmuje odwiedziny, spotkanie lub zabieranie poza miejsce stałego pobytu małoletniego może również orzec o miejscu ich utrzymywania”. W projekcie uznano także za konieczne dokonanie zmiany brzmienia art. 113² w § 2 pkt 3 k.r.o. przez wskazanie, że sąd opiekuńczy może w szczególności: „zezwoić na spotkanie się z dzieckiem, w tym poza miejscem jego stałego pobytu tylko w obecności drugiego z rodziców albo opiekuna lub innej osoby wskazanej przez sąd, za jej zgodą, w szczególności osoby bliskiej dziecku, a w miejscu stałego pobytu dziecka także kuratora sądowego”. Zmianie miałyby ulec także brzmienie art. 113⁴ k.r.o., na następujące: „sąd opiekuńczy, orzekając w sprawie kontaktów z dzieckiem, może zobowiązać rodziców do określonego postępowania, w szczególności skierować ich do placówek lub specjalistów zajmujących się terapią rodzinną, poradnictwem lub

⁷⁰ Autopoprawka z 9 kwietnia 2019 r. do projektu ustawy z 27 lutego 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, Sejm VIII kadencji, druk nr 3254-A.

⁷¹ Projekt ustawy z 14 października 2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (UD 261).

świadczących rodzinie inną stosowną pomoc z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń, a także poddać sposób utrzymywania kontaktów kontroli kuratora sądowego”.

W ostatnim czasie zarówno Rzecznik Praw Dziecka, jak i Rzecznik Praw Obywatelskich zgłaszali postulaty uregulowania problematyki pieczy naprzemiennej. W swoim wystąpieniu do Ministra Sprawiedliwości Rzecznik Praw Dziecka postuluje przyjęcie rozwiązań zaproponowanych w cytowanym już wyżej projekcie nowelizacji z 27 lutego 2019 r. Zgodnie z tym projektem w przypadku braku porozumienia między rozstającymi się rodzicami sąd, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom oraz określić, że dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach lub powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do dziecka – jeżeli dobro dziecka za tym przemawia. Rzecznik Praw Dziecka aprobując odniósł się także do proponowanego w ww. projekcie ustawy brzmienia art. 209a k.k.⁷². Ministerstwo Sprawiedliwości zadeklarowało wprowadzenie proponowanych przez Rzecznika Praw Dziecka zmian do projektu ustawy, w ten sposób, że art. 58 oraz 107 k.r.o. będą precyzyjnie wskazywać, że przy braku porozumienia rozstających się rodziców: „sąd, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, rozstrzyga o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie”. Ministerstwo Sprawiedliwości będzie pracować nad zmianą przepisów dotyczących konsekwencji niewykonywania orzeczeń sądów rodzinnych albo ugody zawartej przez sądem w ten sposób, że będzie ono mogło stanowić podstawę ograniczenia władzy rodzicielskiej⁷³.

Niemal równolegle do wystąpienia Rzecznika Praw Dziecka swoją propozycję uregulowania pieczy naprzemiennej zgłosił Rzecznik Praw Obywatelskich⁷⁴. Nawiązując do wciąż toczących się prac dotyczących projektu senackiego oraz projektu opracowywanego przez resort sprawiedliwości Rzecznik Praw Obywatelskich zaproponował wprowadzenie następującej regulacji: „sąd, pozostawiając władzę rodzicielską obojgu rodzicom i jeśli dobro dziecka za tym przemawia, może określić, że dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach (opieka naprzemienna)”.

⁷² Wystąpienie Generalne Rzecznika Praw Dziecka z 25 kwietnia 2022 r. skierowane do Ministra Sprawiedliwości, ZSR.422.1.2022; <https://brpd.gov.pl/2022/04/25/dziecko-potrzebuje-opieki-i-kontakt-z-obojem-rodzicow/> (dostęp: 29.07.2022 r.).

⁷³ <https://brpd.gov.pl/2022/05/31/na-wniosek-rzecznika-pieczy-naprzemienna-w-kodeksie-rodzinnym/> (dostęp: 29 lipca 2022 r.).

⁷⁴ Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości z 30 maja 2022 r. IV.7021.125.2018. MK, s. 3–4, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2022-05/Do_MS_pieczy_naprzemienna_30.05.2022.pdf (dostęp: 29.07.2022 r.).

W kontekście głównego przedmiotu niniejszego opracowania podkreślić wypada, że przedstawione projekty nie odnosiły się do treści planów wychowawczych, a tym bardziej nie zawierały propozycji wprowadzenia wzorów (formularzy, kwestionariuszy) planów wychowawczych. Niemniej jednak zauważalna jest tendencja do uwzględniania w najszerszym stopniu, o ile to możliwe w danych okolicznościach, tzw. pieczy naprzemiennej oraz dążenia do tego, aby rodzice ustalali wspólnie sposób wykonywania władzy rodzicielskiej, kontaktów oraz świadczeń alimentacyjnych.

2.2. Treść i forma planu wychowawczego

2.2.1. Uwagi wprowadzające

Przedstawiona powyżej analiza prawno-porównawcza prowadzi do refleksji, że choć wśród europejskich systemów prawnych plany wychowawcze są stosowane, to jednak bardzo często ich treść opiera się na lakonicznych (w stosunku do szczegółowości występujących w praktyce planów wychowawczych) regulacjach prawnych. Sytuacje, w których ustawodawca *expressis verbis* wprowadza wzór (formularz) planu wychowawczego należy postrzegać jako raczej wyjątek od reguły, aniżeli schemat powszechnie aprobowany. Prawo polskie nie reguluje ani treści planu wychowawczego, ani tym bardziej nie wprowadza formularza (wzoru, kwestionariusza). Sposób unormowania planów wychowawczych od początku był krytykowany jako zbyt ogólny i niespełniający swojej funkcji. Kategorycznie na temat tego rozwiązania wypowiedziała się K. Gromek, która wyraziła stanowisko, że: „instytucja porozumienia to zapis blankietowy, który niczego nie ułatwiał sądom rozwodowym [...] można odnieść wrażenie, że służy tylko wydłużeniu postępowania rozwodowego i utrudnieniu otrzymania rozwodu przez procesujące się strony [...]”⁷⁵. Jak wskazano w piśmiennictwie, praktyka dowodzi, że sędziowie akceptują niezwykle ogólnie ujęte porozumienia wychowawcze, które nie określają większości istotnych kwestii dla przyszłego wykonywania władzy rodzicielskiej, podczas gdy istotą porozumienia powinna być pewna szczegółowość, która daje szansę na uniknięcie w przyszłości konfliktów⁷⁶. Należy także mieć na względzie, że samo wprowadzenie wymogu porozumienia wychowawczego może prowadzić do sporządzania ich pro forma, przede wszystkim wyłącznie po to, aby

⁷⁵ K. Gromek, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 562.

⁷⁶ J. Kosińska-Wiercińska, *Władza rodzicielska...*, s. 30. Por. M. Domański, *Orzekanie...*, s. 122, który wskazuje, że: „Wśród spraw, w których porozumienie rodziców zostało przedstawione, w 12 przypadkach poziom jego szczegółowości oceniony został jako wysoki. Najczęściej w takich sytuacjach strony korzystały z gotowych formularzy porozumień. W 7 sprawach poziom szczegółowości porozumień oceniony został jako niski. W takich przypadkach treść porozumienia poza potwierdzeniem planowanej pieczy naprzemiennej i pozostawienia władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom najczęściej nie zawierało już żadnych konkretnych postanowień dotyczących np. podejmowania decyzji w różnych sprawach dziecka”.

szybciej skończyć całe postępowanie rozwodowe⁷⁷. Niejednokrotnie zresztą pomimo prawnego obowiązku sporządzenia porozumienia wychowawczego w praktyce w ogóle do tego nie dochodziło, a mimo to sąd orzekał o pełnej władzy rodzicielskiej obojga rodziców⁷⁸.

Poprzedzając poniższe rozważania należy przyjąć, że ustawodawca polski powinien utrzymać regułę, zgodnie z którą zasadniczo władza rodzicielska powinna przysługiwać w pełni obojgu rozwiedzionym lub żyjącym w rozłączeniu rodzicom. Założenie takie zgodne jest z tendencjami, które występują w innych systemach prawnych oraz jest wspierane przez dokumenty międzynarodowe⁷⁹. Powyżej wskazana analiza rozwoju przepisów dotyczących planów wychowawczych nakazuje uznać, że nie powinny one być obligatoryjne w tym sensie, że skutkują brakiem możliwości pozostawienia pełnej władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom.

W dalszej kolejności warto byłoby rozważyć, czy ustawodawca powinien określić treść planu wychowawczego, a jeśli tak, to w jakim zakresie, tj. czy miałyby to być przykładowe wyliczenie, czy precyzyjnie określony katalog wymaganych ustaleń między rodzicami. W ostatniej kolejności należałoby zastanowić się, czy porozumienie rodzicielskie powinno być konstruowane samodzielnie przez rodziców (ich pełnomocników procesowych), czy w inny sposób. W szczególności rozważałoby określenie, czy kwestionariusze planów wychowawczych powinny być zamieszczane na stronach państwowych (sądów, ministerstw), czy prezentowane przez mediatorów jako pewne propozycje, co miałyby służyć popularyzacji preferowanych i skonstruowanych przez specjalistów wzorów, czy też ustawodawca powinien wprowadzić uregulowany normatywnie określony wzór planu rodzicielskiego (na szczeblu ustawowym lub przez delegację do wydania rozporządzenia).

2.2.2. Wnioski *de lege ferenda* dotyczące tzw. planów wychowawczych

Skonstruowanie w sposób precyzyjny wszystkich elementów planu wychowawczego nie jest zadaniem prostym. Choć plan wychowawczy służy utrzymaniu pełnej władzy rodzicielskiej obojga rodziców żyjących w rozłączeniu, należy przyjąć, że jego trzonem powinny być przede wszystkim postanowienia dotyczące kontaktów każdego z rodziców z dzieckiem, które nie mieszczą się w pojęciu władzy rodzicielskiej. Przyjęcie przez polskiego ustawodawcę rozwiązań obcych w zakresie planów wychowawczych nie mogłoby być ich „kalką” normatywną, ponieważ konkretne modele planów wychowawczych są wkomponowane w określoną

⁷⁷ J. Sasiak [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. M. Habdas, M. Fras, Warszawa 2021, s. 487.

⁷⁸ K. Gromek, *Kodeks...*, s. 563.

⁷⁹ Zasada Nr 6 załącznika do rekomendacji Nr R (84) 4 w sprawie odpowiedzialności rodzicielskiej, przyjętej przez Komitet Ministrów Rady Europy (Parental responsibilities: Recommendation no. R (84) 4, adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe) z 28.2.1984 r., <http://www.coe.int/en/web/cm/adopted-texts> (dostęp: 29.07.2022 r.); Zasada Nr 3.13 modelowych Zasad Europejskiego Prawa Rodzinnego Dotyczących Odpowiedzialności Rodzicielskiej (Principles of European Family Law Regarding Parental Responsibilities), opracowanych przez Komisję Europejskiego Prawa Rodzinnego (<http://ceflonline.net/principles/>) (dostęp: 29.07.2022 r.).

instytucję odpowiadającą władzy rodzicielskiej, która w każdym kraju wygląda inaczej. Istotną trudnością pojawiającą się na tle polskich regulacji prawnych może być chociażby ustalenie linii demarkacyjnej między ustaleniem sposobu wykonywania pełnej władzy rodzicielskiej w taki sposób, aby nie doprowadzić do jej ograniczenia⁸⁰. Chodzi bowiem o to, aby postanowienia planów wychowawczych nie doprowadziły do rozdzielenia określanych praw i obowiązków rodzicielskich w taki sposób, że w praktyce, żaden z rodziców nie posiadałby pełni władzy rodzicielskiej, a jedynie pewną wiązkę kompetencji, obowiązków i uprawnień. Tylko tytułem przykładu nie można – na wzór włoski – przyjąć takich postanowień (w planie wychowawczym) wedle których każdy z rodziców „rezerwowałby” sobie na wyłączność podejmowanie określonych decyzji w zakresie przysługującej mu władzy⁸¹.

W sytuacji, kiedy plan wychowawczy służyć ma jedynie określeniu sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej – przy założeniu, że oboje rodzice posiadają pełną władzę – trzeba przyjąć, że taki plan w głównej mierze odnosiłby się do kwestii bieżącej pieczy nad dzieckiem (np. ustalania aktywności dziecka w ciągu tygodnia, serwowania określonego pożywienia, leków itd.), harmonogramu realizowania kontaktów z dzieckiem oraz ustalenia miejsca pobytu dziecka, ewentualnie pieczy naprzemiennej. Do dyskusyjnych zagadnień należy możliwość ujęcia w planie wychowawczym szczegółowych zasad alimentacji. Ustalenia w tym zakresie nie mieszczą się w ramach ściśle rozumianego planu wychowawczego. Termin plan wychowawczy jest bowiem jedynie terminem języka prawniczego, a nie prawnego. Ustawodawca, odnosząc się do porozumienia opisywanego w doktrynie jako plan wychowawczy, posługuje się terminem „porozumienia o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem”, co jednoznacznie powinno przesądzać, że nie dotyczy on stosunków alimentacyjnych, które nie stanowią elementu władzy rodzicielskiej i kontaktów. W doktrynie został zaprezentowany pogląd, zgodnie z którym ze względu na brak objęcia zagadnień alimentacyjnych tzw. planem wychowawczym „małżonkowie mogą przedstawić sądowi

⁸⁰ Przy założeniu, że plan wychowawczy ma dotyczyć sytuacji, gdy oboje rodzice mają pełną władzę rodzicielską. Należy bowiem przyjąć, że plan wychowawczy może być także pomocny w sytuacji, w której jeden z rodziców został ograniczony we władzy rodzicielskiej, m.in. do ustalania sposobu realizowania kontaktów, czy bieżącej pieczy nad dzieckiem.

⁸¹ Tego typu postanowienie zostało wskazane w przedstawionym włoskim wzorze planu wychowawczego, w którym istnieje możliwość wyboru tylko jednego z dwojga rodziców jako decydującego w konkretnych sprawach np. potrzeby szkolne/edukacyjne dziecka (wybór matka albo ojciec); potrzeby związane ze zdrowiem dziecka (wybór matka albo ojciec); potrzeby pozaszkolne dziecka (wybór matka albo ojciec); religia (wybór matka albo ojciec); dyscyplina (wybór matka albo ojciec). Wydaje się, że wskazanie takiego postanowienia w polskich realiach prawnych w istocie prowadziłoby do ograniczenia władzy rodzicielskiej każdego z rodziców w określonym zakresie, w którym nie może on podejmować decyzji. W prawie polskim nawet gdy sąd ograniczył władzę rodzicielską jednego z rodziców do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka, wówczas współdecyduje on razem z rodzicem, który ma pełną władzę rodzicielską w danej sprawie, która dotyczy pieczy nad osobą dziecka. Nie dochodzi tutaj zatem do podziału, w którym jeden rodzic może podejmować decyzje w jednych sprawach, a drugi i innych. Odrębną kwestią jest to, że ograniczenie władzy rodzicielskiej jednego z rodziców prowadzi do tego, że ma on tylko określone obowiązki i uprawnienia w stosunku do osoby dziecka, co więcej nie sprawuje zarządu ani nie reprezentuje dziecka.

odrębne porozumienie w sprawie ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka, które sąd rozwodowy, orzekając w tej kwestii z urzędu, może wziąć pod uwagę w świetle ustawowych przesłanek alimentacji”⁸². Wydaje się, że tak daleko idący formalizm nie jest niezbędny. Z punktu widzenia rodziców żyjących w rozłączeniu zagadnienia związane z władzą rodzicielską, kontaktami i alimentami stanowią w pewnym sensie nierozzerwalną całość i jeżeli jest szansa na zgodne ustalenie postanowień odnośnie wszystkich tych elementów w jednym porozumieniu, warto to zrobić.

W sposób ramowy treść planu wychowawczego przedstawił T. Sokołowski⁸³. Propozycja ta spotkała się w zasadzie z aprobowanym stosunkiem przedstawicieli doktryny, choć co do pewnych kwestii niezwiązanych bezpośrednio z jego treścią, np. fakultatywności, zgłaszano również uwagi krytyczne⁸⁴. Autor za punkt wyjścia przyjął strukturę władzy rodzicielskiej i na jej podstawie wyodrębnił elementy konieczne oraz elementy fakultatywne planu wychowawczego. Pierwsze z nich: „musiałyby być wzięte pod uwagę w każdym planie wychowawczym, jeżeli znalazłby on zastosowanie w danej sprawie. W braku ich uregulowania drogą samodzielnego porozumienia rodziców, sąd miałby obowiązek uregulowania tej materii. Rozstrzygnięcie polegałoby zatem na zatwierdzeniu bądź zmodyfikowaniu propozycji uzgodnionych przez rodziców, a przyczynę braku rozstrzygnięcia o pewnych elementach obligatoryjnych – np. z uwagi na brak szans ich realizacji – sąd miałby obowiązek podać w uzasadnieniu wyroku”. Drugie z nich (tj. elementy fakultatywne) byłyby: „pozostawione decyzji rodziców i tylko w jej braku sąd miałby kompetencję do ich uregulowania bądź pominięcia. W tej mierze rodzice mieliby szeroką swobodę decyzji, a sąd sprawowałby w zasadzie tylko kontrolę zgodności z prawem wprowadzonych przez rodziców postanowień”⁸⁵. Przedstawioną przez T. Sokołowskiego propozycję postanowiono w niniejszym opracowaniu ująć poniżej w formie tabeli, która obejmuje wymienione przez Autora elementy władzy rodzicielskiej, oraz określenie, które z elementów zdaniem T. Sokołowskiego powinny być konieczne, a które fakultatywne. Trzeba przy tym podkreślić, że Autor wziął pod uwagę nie tylko sytuację, w której oboje rodzice sprawują władzę rodzicielską, ale także sytuację, w której tylko jeden z rodziców sprawuje władzę rodzicielską nad dzieckiem, a drugi jest we władzy ograniczony. T. Sokołowski podkreśla, że część elementów władzy rodzicielskiej znajdzie się poza planem wychowawczym, jeżeli z ich istoty wynika, że konieczne jest ich wykonywanie wyłącznie przez tego rodzica, który sprawuje bezpośrednią pieczę nad dziec-

⁸² J. Pawliczak, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. tomu M. Domański, J. Słyk, Legalis; art. 58 teza nr 89.

⁸³ T. Sokołowski, *Skutki...*, s. 96–102.

⁸⁴ W szczególności: W. Stojanowska, *Postulat...*, s. 37–40; E. Holewińska-Łapińska, *Pozostawienie władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi obojgu rozwiedzionym rodzicom oraz rozstrzygnięcia o kontaktach z dziećmi w wyrokach rozwodowych*, Warszawa 2012, s. 6.

⁸⁵ T. Sokołowski, *Skutki...*, s. 96.

kiem⁸⁶. W kontekście analizy jaka powinna być treść tzw. porozumienia wychowawczego, uwzględniając aktualny stan prawny, należy zauważyć, że ujęcie zaproponowane przez T. Sokołowskiego powstało jeszcze przed istotnymi nowelizacjami Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz Kodeksu postępowania cywilnego, dotyczących wyodrębnienia obowiązku i prawa kontaktów z dzieckiem (poprzednio osobista styczność)⁸⁷, oraz przyjęcia rozwiązań stanowiących podstawę tzw. pieczy naprzemiennej.

I PIECZA NAD DZIECKIEM	
A. Wychowanie, czyli osobiste kształtowanie osobowości dziecka:	
1) Kształtowanie postaw emocjonalnych (uczuciowości, wrażliwości, poczucia godności),	Element konieczny
2) Formowanie światopoglądu i systemu wartości,	Element konieczny (przy konflikcie decyzja w tym przedmiocie należy do rodzica sprawującego bezpośrednią pieczę, o ile dziecko nie może jeszcze w tej mierze podjąć samodzielnej decyzji).
3) Rozwijanie predyspozycji intelektualnych oraz umiejętności praktycznych,	Element konieczny
4) Zaznajomienie dziecka z treścią prawa i zasad współżycia,	Element konieczny
5) Wyrabianie obowiązkowości i zdyscyplinowania,	Element konieczny
6) Kształtowanie samodzielności dziecka.	Element konieczny
B. Kierowanie, czyli decydowanie, w jakim środowisku powinno przebywać dziecko:	
1) Określenie miejsca pobytu dziecka,	Element konieczny
2) Odebranie dziecka od osoby nieuprawnionej,	Tylko rodzic, któremu sąd powierzył wykonywanie władzy rodzicielskiej
3) Czasowe powierzenie pieczy nad dzieckiem innej osobie,	Tylko rodzic, któremu sąd powierzył wykonywanie władzy rodzicielskiej, bez możliwości modyfikacji.
4) Regulowanie trybu życia dziecka,	Element konieczny (powinien przysługiwać każdorazowo temu z rodziców, u którego dziecko aktualnie przebywa, bez możliwości modyfikacji, przy dokładnym wskazaniu w planie miejsca i ram czasowych pobytu dziecka)
5) Nadzór nad jego postępowaniem	Element konieczny (powinien przysługiwać każdorazowo temu z rodziców, u którego dziecko aktualnie przebywa, bez możliwości modyfikacji, przy dokładnym wskazaniu w planie miejsca i ram czasowych pobytu dziecka)
6) Decydowanie o uczestnictwie dziecka w działalności środowisk pozarodzinnych,	Element konieczny
7) Wybór kierunku edukacji,	Element konieczny
8) Dobór i kontrola informacji uzyskiwanych przez dziecko,	Element konieczny (powinien przysługiwać każdorazowo temu z rodziców, u którego dziecko aktualnie przebywa, bez możliwości modyfikacji, przy dokładnym wskazaniu w planie miejsca i ram czasowych pobytu dziecka)
9) Zapewnienie wypoczynku wakacyjnego,	Element konieczny
C. Troska o środowisko materialne dziecka:	
1) Zapewnienie warunków mieszkaniowych,	Element konieczny
2) Udostępnienie użytecznych przedmiotów,	Element fakultatywny
3) Usuwanie zagrożeń życia i zdrowia,	Element konieczny

⁸⁶ T. Sokołowski, *Skutki...*, s. 96. Autor nie uwzględnia przy tym istnienia tzw. pieczy naprzemiennej, gdyż w ówczesnym stanie prawnym instytucja ta nie funkcjonowała w prawie polskim.

⁸⁷ Pojęcie osobistej styczności zostało zastąpione pojęciem kontaktów jako obowiązku i prawa jednoznacznie niezależnego od władzy rodzicielskiej (nowelizacja z 6 listopada 2008 r.). W poprzednio obowiązującym stanie prawnym prezentowane było zarówno stanowisko o tym, że osobista styczność jest nierozdzielnie związane z władzą rodzicielską, jak pogląd, że jest ona od władzy rodzicielskiej niezależna. Szerzej: J. Zajączkowska-Burtowy, *Kontakty z dzieckiem. Prawa i obowiązki*, Warszawa 2020, s. 287–297.

D. Troska o osobę dziecka w aspekcie fizycznym:	
1) Żywnienie dziecka, jego pielęgnacja i leczenie domowe	Element konieczny (w tym kwestie związane z kosztami)
2) Zapewnienie opieki lekarskiej, leczenia szpitalnego,	Element konieczny (w tym kwestie związane z kosztami)
3) Decyzja o dokonaniu zabiegu operacyjnego,	Element konieczny (w tym kwestie związane z kosztami)
E. Koordynacja fizycznej i umysłowej sprawności dziecka, zapewniająca jego harmonijny rozwój w sferze umysłowej i fizycznej.	-
II PIECZA NAD MAJĄTKIEM:	
A. Zarząd majątkiem dziecka, polegający na dokonywaniu szeregu czynności prawnych i w pewnym zakresie faktycznych,	Element fakultatywny
B. Dysponowanie czystym dochodem z tego majątku,	Element fakultatywny
C. Rozliczenie z zarządu majątkiem	Element fakultatywny
III REPREZENTACJA:	
A. Dokonywanie czynności prawnych w imieniu dziecka,	Element konieczny
B. Dokonywanie czynności procesowych	Element konieczny
Dodatkowo: sposób rozwiązywania sporów	Element konieczny

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji T. Sokołowskiego, *Rozwód...*, s. 94–99.

Propozycje przykładowych elementów planu wychowawczego prezentuje również H. Haak, który wylicza, że: „określenie sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej w szczególności może nastąpić przez: 1) wskazanie miejsca stałego przebywania dziecka (por. art. 26 § 2 KC); 2) wprowadzenie tzw. pieczy naprzemiennej; 3) wskazanie zakresu wspólnego podejmowania decyzji w sprawach dziecka (np. dotyczących wykształcenia i wyboru szkoły, z równoczesnym zaznaczeniem np., że – z wyłączeniem poważniejszych schorzeń – w kwestiach zdrowia dziecka, w tym szczepień, decyzje będzie podejmować ten rodzic, u którego dziecko stale przebywa); 4) wskazanie zasad wychowawczych (np. także co do korzystania z komputera), w tym zakresu samodzielności dziecka w podejmowaniu decyzji, które go dotyczą; 5) wskazanie reguł uczestniczenia dziecka w praktykach religijnych; 6) wskazanie sposobu zapewnienia kontaktów osobistych dziecka z krewnymi ze strony każdego z rodziców. Określenie sposobu utrzymywania kontaktów z dzieckiem może nastąpić zwłaszcza przez: 1) wskazanie terminów i miejsc spotkań w roku szkolnym i w okresie ferii; 2) wskazanie zasad spędzania ferii, świąt i takich dni, jak np. dzień urodzin czy imienin dziecka; 3) wskazanie terminów i sposobu komunikacji z dzieckiem poza terminami spotkań (także przy pomocy środków komunikacji elektronicznej)”⁸⁸.

Wartościowy dla potencjalnego stworzenia wzoru planu wychowawczego może być także przegląd głównych tematów planu sformułowany przez M. Tańskiego, który oprócz poniższego wyliczenia, wskazuje także na konkretne przykłady postanowień w ramach każdego z punktów. Autor wskazał między innymi na: „1) wniosek dotyczący władzy rodzicielskiej; 2) miejsce zamieszkania (pobytu) i zameldowania; 3) bieżące sprawowanie opieki, ogólne oczekiwania i zasady wychowawcze – chodzenie spać, prace domowe, dyscyplina, dieta, hi-

⁸⁸ H. Haak, [w:] H. Haak, A. Haak-Trzuskawska, *Rozwód i separacja. Komentarz do art. 55–616 KRO oraz związanych z nimi regulacji KPC*, Warszawa 2020, s. 79.

giena itd.; 4) sposób spędzania świąt i innych dni szczególnych; 5) sposób spędzania wakacji i ferii (dni wolnych od szkoły); 6) finansowanie potrzeb dziecka; edukacja, w tym wybór i finansowanie zajęć pozaszkolnych; 8) opieka zdrowotna; 9) kontakty z dalszymi rodzinami obojga rodziców; 10) wyrabianie dokumentów; 11) podróże zagraniczne; 12) kontakty dziecka z nowymi partnerami rodziców; 13) dostęp do informacji ze szkoły i ośrodków zdrowia; 14) wychowanie religijne; 15) prezenty dla dziecka; 16) komunikacja między rodzicami w sprawach dziecka; 17) rozwiązywanie sytuacji trudnych; 18) wiele innych w zależności od potrzeb”⁸⁹.

W piśmiennictwie można spotkać się z przygotowanymi wzorami porozumień wychowawczych. A.M. Arkuszewska opracowała trzy wzory, które obejmują plan wychowawczy (wzór ugody obejmującej rozwód i załatwienie spornych kwestii dotyczących zaspokajania potrzeb rodziny, alimentów, sposobu sprawowania władzy rodzicielskiej i kontaktów z dziećmi z tzw. planem wychowawczym; wzór porozumienia – plan wychowawczy oraz wzór porozumienia z opieką naprzemienną nad małoletnim dzieckiem). Pierwszy z tych wzorów obejmuje postanowienia dotyczące: 1) kontaktów z dziećmi w roku szkolnym; 2) kontaktów z dziećmi podczas świąt, wakacji i długich weekendów; 3) wyjazdów zagranicznych i kwestii paszportowych; 4) komunikacji telefonicznej z dziećmi; 5) edukacji dzieci; 6) kwestii zdrowotnych; 7) dostępu do ważnych informacji dotyczących dzieci; 8) wprowadzenia zmian do porozumienia⁹⁰. S. Jaworski i E. Wołodkiewicz-Jacyna opracowali dwa wzory porozumienia, z których jeden nie określa sztywno dni, godzin i warunków wykonywania władzy rodzicielskiej oraz kontaktów z dzieckiem, drugi zaś jest bardziej szczegółowy. W drugim z wzorów wskazano przede wszystkim kwestie dotyczące kontaktów – czas spotykania się z dzieckiem w określone dni tygodnia (dni robocze oraz weekendy), czas spędzania czasu z dzieckiem w okresie wakacji, ferii oraz świąt wraz z określeniem godzin spotkań⁹¹.

Postulat doprecyzowania regulacji dotyczących planów wychowawczych jest słuszny. Należy opowiedzieć się za wprowadzeniem do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego otwartego katalogu elementów planu wychowawczego, przez użycie sformułowania „w szczególności”. Z jednej strony pozwoli to zawrzeć najbardziej fundamentalne elementy planu w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, z drugiej strony zapewni to pewną elastyczność, dzięki której plan wychowawczy będzie formą użyteczną, ale zarazem nie ograniczającą nadmiernie rodziców, którzy niejednokrotnie mogą chcieć ustalić sposób realizacji władzy rodzicielskiej w nietypowy, ale jednak zgodny z dobrem dziecka sposób, co ostatecznie oceni sąd opiekuńczy.

⁸⁹ M. Tański, [w:] P. Guza, Z. Kołakowska-Halbersztadt, M. Tański, *Dziecko w rozstaniu rodziców*, Warszawa 2013, s. 176–186.

⁹⁰ A.M. Arkuszewska, [w:] *Zarys metodyki pracy mediatora w sprawach cywilnych*, red. A. M. Arkuszewska, J. Plis, Warszawa 2014, s. 197–204. W podobny sposób skonstruowany jest przykładowy (szczegółowy) plan wychowawczy prezentowany przez Autorkę podczas szkoleń dla mediatorów (bezpośrednia komunikacja).

⁹¹ S. Jaworski, E. Wołodkiewicz-Jacyna, *Porozumienia małżonków o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem w praktyce*, „Monitor Prawniczy” 2012, nr 12, s. 660–661.

Inspirację może tutaj stanowić zarówno propozycja T. Sokołowskiego, przykładowe wyliczenie H. Haaka oraz M. Tańskiego, wzory porozumień przedstawione przez A.M. Arkuszewską, jak i zaprezentowane w pierwszej części opracowania rozwiązania zagraniczne (Bułgaria, Chorwacja, Holandia, Włochy). Postulat zwięzłości prawa nakazuje, aby wyliczenie tych elementów nie było zbyt obszerne. Plan wychowawczy w swoim minimalnym zakresie powinien przede wszystkim obejmować ustalenie miejsca pobytu dziecka lub miejsc pobytu dziecka (piecza naprzemienna) oraz praktyczny sposób realizowania obowiązku i prawa kontaktów z dzieckiem. Na podstawie przedstawionej analizy zagranicznych rozwiązań prawnych oraz prawa polskiego wydaje się, że sfera relacji między rodzicami żyjącymi w rozłączeniu a dzieckiem powinna być uregulowana w taki sposób, aby z jednej strony wspierać i zachęcać do wspólnej władzy rodzicielskiej oraz sporządzenia planu wychowawczego, z drugiej strony, aby nie krępować sądu w sytuacjach, w których sporządzenie takiego planu, z różnych przyczyn nie jest możliwe lub uzasadnione.

Przede wszystkim za racjonalne należy uznać stanowisko krytyczne względem obligatoryjności planu wychowawczego jako warunku utrzymania pełnej władzy rodzicielskiej obojga rodziców żyjących w rozłączeniu lub rozwiedzionych⁹². Przemawia za tym m.in. występująca w praktyce niesymetryczna pozycja matek względem ojców w postępowaniach dotyczących władzy rodzicielskiej i dążenie przez nie do tego, aby do porozumienia nie doszło. Należałoby pouczać rodziców, że plan wychowawczy jest narzędziem, które jest dla nich korzystne. Zakładając, że władza rodzicielska w zasadzie powinna przysługiwać obojgu rodzicom żyjącym w rozłączeniu (lub rozwiedzionym), plan wychowawczy mógłby uchronić rodziców przed ustaleniem różnych kwestii samodzielnie przez sąd, bez uwzględnienia ich preferencji. A zatem jeżeli przedstawiają oni zgodny z dobrem dziecka plan wychowawczy, wówczas będą mieć wpływ na rozstrzygnięcie sądu w zakresie władzy rodzicielskiej i kontaktów, w przeciwnym zaś razie sami pozbawiają się takiego wpływu, o ile oczywiście w toku postępowania nie dojdzie do właściwych ustaleń. Oznaczałoby to utrzymanie aktualnego stanu prawnego. Wadą takiego rozwiązania jest to, że w przypadku konfliktu rodziców trudno będzie skłonić ich do zawarcia porozumienia wychowawczego, co prowadzi do sytuacji, w której na sądzie ciąży określenie jak władza rodzicielska ma być wykonywana, co po pierwsze może obciążać sądy, po drugie daje przeważnie mniejszą szansę na to, że ustalenia sądu będą w przyszłości realizowane.

⁹² Na marginesie warto zaznaczyć, że nietrafny jest postulat, zgodnie z którym sąd mógłby potraktować sporządzenie planu wychowawczego jako obowiązek rozwodzących się małżonków i w przypadku nieprzedstawienia przez nich planu wychowawczego oddalić powództwo na podstawie art. 56 § 2 k.r.o. Po pierwsze, nie rozwiązuje to sytuacji dziecka, którego rodzice nie są małżonkami (a zatem rozróżnia sytuację dzieci pochodzących z małżeństwa oraz innych dzieci), po drugie sankcja w postaci braku rozwodu nie zawsze będzie dolegliwością dla tego z małżonków, który blokuje sporządzenie planu wychowawczego. W. Stojanowska, *Postulat...*, s. 38.

Brak porozumienia wychowawczego wiązać może się nie tylko z konfliktem rodziców, ale także z dotychczasowym zgodnym sprawowaniem przez nich władzy rodzicielskiej i kontaktów. Niejednokrotnie może bowiem być tak, że rodzice po długiej separacji faktycznej zdecydowali się na rozwód, ale w międzyczasie wypracowali sposób wykonywania wspólnie władzy rodzicielskiej oraz kontaktów z małoletnim na tyle elastycznie, że trudno jest go ująć w ramy planu wychowawczego, np. czas spędzany z każdym z rodziców jest ustalany na bieżąco, co wiąże się ze specyficzną ścieżką rozwoju dziecka związaną z wyjeżdżaniem na turnieje sportowe i obozy, których terminarz determinuje pozostałe ustalenia rodziców co do spędzania z dzieckiem czasu. Plan wychowawczy nie jest zresztą gwarantem bezkonfliktowości. Bardzo szczegółowe określenie w planie wychowawczym sposobu sprawowania władzy rodzicielskiej i kontaktów może być w praktyce także „mieczem obosiecznym”, gdyż może skłaniać rodziców do tego, aby w dynamicznych realiach wychowania dziecka (na które wpływ ma chociażby wiek dziecka, czy różne nieprzewidziane okoliczności) trzymać się sztywno planu i odmawiać jakiegokolwiek od niego odstępstw. Powyższe nie zmienia jednak tego, że w znakomitej większości przypadków pozostawienia wspólnej władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom, plan wychowawczy jest rozwiązaniem pożądanym.

Sam brak pisemnego porozumienia wychowawczego wcale nie musi też świadczyć, że porozumienie nie zostało osiągnięte. Po wprowadzeniu nowelizacją z 25 czerwca 2015 r. wymogu pisemności porozumienia ustne zgłoszenie do protokołu w trakcie rozprawy pożądanego przez rodziców sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej i kontaktów nie może być zakwalifikowane jako porozumienie wychowawcze, o którym mowa w art. 58 § 1 i 107 § 1 k.r.o., nawet jeżeli wyczerpuje wszystkie jego pożądane elementy i jest zgodne z dobrem dziecka. Skutek takiego rozwiązania jest jednak przecież taki sam – strony korzystając ze sposobności występowania przed sądem i rozstrzygania o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej, kontaktów, czy alimentów ustalają zgodnie kwestie związane z wykonywaniem władzy rodzicielskiej i kontaktów i wówczas sprawą drugorzędną powinno pozostawać to, czy spełnia to kryterium pisemności porozumienia wychowawczego, zwłaszcza że i tak jest ono oceniane przez sąd z punktu widzenia zgodności z zasadą dobra dziecka⁹³.

Zgodność rodziców żyjących w rozłączeniu może wiązać się także ze złożeniem przez nich wniosku o nieorzekaniu o utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem. Aktualne przepisy z jednej strony zapewniają pewną elastyczność w sytuacji, gdy rodzice zgodnie i na bieżąco ustalają kontakty z dzieckiem, z drugiej jednak strony w przypadku, gdy dochodzi do nieporozumień, brak jest choćby ramowego określenia, jak mają być w praktyce realizowane kontakty. Jak

⁹³ Na marginesie warto zaznaczyć, że nawet jeżeli strony przedstawiły pisemne porozumienie, a sąd stwierdzi, że nie jest zgodne z dobrem dziecka np. ze względu na niezasadność pieczy naprzemiennej z powodu dużej odległości między miejscami zamieszkania rodziców, wówczas nie można wykluczyć, że postanowienia uznane za niezgodne z dobrem dziecka zostaną w toku postępowania zamienione innymi, które małżonkowie zgodnie ustalą, a sąd stwierdzi, że zgodne są z dobrem dziecka.

trafnie zauważa J. Sasiak, „rodzice dążący do jak najszybszego rozwiązania małżeństwa, nawet będąc w głębokim konflikcie co do kontaktów z dzieckiem, nie składają wniosku o ich uregulowanie nie ze względu na dobro dziecka, ale wyłącznie w swoim interesie, aby uniknąć konieczności składania dodatkowych wyjaśnień czy też aby ograniczyć koszty zastępstwa procesowego”⁹⁴. Z tych względów do sytuacji braku przedstawienia porozumienia wychowawczego oraz wnioskowania o nieorzekaniu o kontaktach sąd musi podchodzić ze szczególną ostrożnością. Rzecz jasna sąd powinien w miarę możliwości korzystać m.in. ze wsparcia Opiniodawczych Zespołów Sądowych Specjalistów (por. np. ekspertyzy brane pod uwagę przy orzekaniu o władzy rodzicielskiej w prawie francuskim) oraz mediacji (art. 445¹ k.p.c. w zw. z art. 183⁸ k.p.c.). Może zresztą okazać się, że w toku mediacji uda się skonstruować pisemne porozumienie wychowawcze.

Wspólna władza rodzicielska jest zjawiskiem pożądanym. Plany wychowawcze są niewątpliwie cennym narzędziem, które może ułatwiać wykonywanie władzy rodzicielskiej przez rodziców po rozstaniu. Należy przyjąć, że wspólne sprawowanie władzy rodzicielskiej jest w praktyce możliwe, gdy między rodzicami występuje pewien stopień współdziałania. Przy konflikcie towarzyszącym rozstaniu trudno może być jednak o tego rodzaju współpracę, której negatywne konsekwencje ponosi przede wszystkim dziecko. Samo uznanie, że zasadą powinna być wspólna władza rodzicielska nie rozwiązuje problemu dążenia przez rodzica, z którym dziecko mieszka do alienacji drugiego z rodziców. Bardzo często już na wstępie rodzic ten będzie sprzeciwiał się jakimkolwiek szczegółowym ustaleniom ujętym w ramy planu wychowawczego. Sąd powinien dysponować wobec tego instrumentami, które mogłyby stanowić swego rodzaju sankcję w stosunku do rodzica, który z różnych przyczyn blokuje porozumienie w sprawie władzy rodzicielskiej i kontaktów z dzieckiem. W tym względzie można oprzeć się na rozwiązaniach przyjętych w chorwackim systemie prawnym, w którym obowiązuje zasada, zgodnie z którą sąd ma obowiązek wziąć pod uwagę, który z rodziców jest gotowy do współdziałania i porozumienia, jeżeli rodzice nie sporządzili planu wspólnej pieczy rodzicielskiej lub porozumienia w trakcie postępowania sądowego. Ten z rodziców, który sprzeciwia się wspólnemu sprawowaniu pieczy rodzicielskiej, jest obowiązany udowodnić, że nie jest ona zgodna z dobrem dziecka. W przypadku, gdy nie uda mu się udowodnić takiego stanu rzeczy, wówczas sąd może powierzyć sprawowanie władzy rodzicielskiej wyłączeniu drugiemu rodzicowi, jeżeli jest to zgodne z dobrem dziecka. Rozwiązanie takie ma istotne zalety. Po pierwsze, niewątpliwie może ono mobilizować rodziców do tego, aby dążyli do porozumienia, w tym stworzenia pisemnego planu wychowawczego, gdyż jeżeli któryś z nich zostanie uznany za nie współpracującego, wówczas władza rodzicielska może być przyznana wyłącznie temu z małżonków, który dążył do porozumienia. Jest to rozwiązanie słuszne, gdyż

⁹⁴ J. Sasiak, [w:] *Kodeks...*, s. 507. J. Pawliczak, *Orzekanie w wyroku rozwodowym o kontaktach z dzieckiem*, „Przegląd Sądowy” 2017, nr 10, s. 43.

popiera koncyliacyjne i ugodowe załatwienie sporu. Po drugie, sąd, dysponując propozycją rodziców sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej i kontaktów, nie musiałby samodzielnie i w toku postępowania ustalać wszystkich niezbędnych dla dalszego sprawowania władzy rodzicielskiej kwestii, tylko oceniałby te propozycje (a zwłaszcza pisemny plan wychowawczy) z punktu widzenia dobra dziecka, co mogłoby przyspieszyć postępowanie w sprawie władzy rodzicielskiej i sposobu jej wykonywania. Niezależnie od powyższego trzeba pamiętać, że zasadą powinno być pozostawienie pełnej władzy rodzicielskiej obojga rodziców, co może mieć znaczenie także wówczas, gdy oboje rodzice nie są w stanie porozumieć się co do tego jak ma być wykonywana władza rodzicielska i kontakty. Sąd może jednak wówczas sam określić, w jaki sposób będzie to następować, mając na względzie dobro dziecka. Preferowanie wspólnej władzy rodzicielskiej nie oznacza jednak, że, biorąc pod uwagę okoliczności sprawy, sąd, zamiast pozostawić władzę rodzicielską obojgu rodzicom, zdecyduje, że w sytuacji ich konfliktu lepsze będzie pozostawienie pełnej władzy tylko jednemu z rodziców.

Nawiązując jeszcze do wyżej wskazanej propozycji podkreślić wypada, że *de lege lata* sąd, biorąc pod uwagę okoliczności sprawy, również może ograniczyć władzę rodzicielską tego z rodziców, który chce doprowadzić do braku porozumienia, a co za tym idzie możliwości ograniczenia władzy rodzicielskiej drugiego z rodziców i alienacji rodzicielskiej. Wskazanie *expressis verbis* takiej możliwości mogłoby jednak wpłynąć istotnie na świadomość rozwodzących się małżonków oraz praktykę stosowania prawa. Pewną wadą możliwości ograniczenia władzy rodzicielskiej „nie współpracującego” rodzica może być to, że nie zawsze rodzic, który dąży do porozumienia, rzeczywiście chce mieć wyłączną władzę rodzicielską i chce na co dzień mieszkać z dzieckiem, co może wynikać chociażby ze sposobu pracy (np. ojciec wyjeżdża regularnie za granicę na dłuższe okresy jako kierowca, więc i tak nie byłby w stanie być rodzicem, u którego dziecko stale mieszka). Wówczas przyznanie wyłącznej władzy rodzicielskiej ojcu nie będzie uznane za zgodne z dobrem dziecka i w ostatecznym rozrachunku matka również będzie mogła dążyć do braku porozumienia, bo i tak sąd nie ograniczy jej władzy rodzicielskiej. Można byłoby także wskazać, że przyjęcie takiego rozwiązania w pewnym sensie wprowadzałoby obligatoryjność porozumień wychowawczych. Wydaje się jednak, że przy odpowiednim zastosowaniu wcześniej wskazanych instrumentów o obligatoryjności w sensie ścisłym trudno mówić. Pełna władza rodzicielska mogłaby bowiem przysługiwać obojgu rodzicom, którzy nie sporządzili planu wychowawczego, gdy sąd na podstawie postępowania dowodowego, w tym opinii Opiniodawczego Zespołu Sądowych Specjalistów stwierdzi, że będzie to zgodne z dobrem dziecka.

Na odrębną uwagę zasługuje problematyka tzw. pieczy naprzemiennej. Pozostawienie pełnej władzy rodzicielskiej może bowiem prowadzić do zastosowania jednego z dwóch rozwiązań: albo ustalenia miejsca pobytu dziecka u jednego z rodziców, który będzie sprawował bieżącą pieczę nad małoletnim, albo ustalenie, że dziecko będzie mieszkać z każdym z ro-

dziców w powtarzających się okresach (tzw. piecza naprzemienna)⁹⁵. Drugie ze wskazanych rozwiązań nie zostało wskazane *expressis verbis* w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, a swoje źródło ma w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego, które odwołują się do możliwości rozstrzygnięcia przez sąd, że dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach (art. 582¹ § 4, art. 598²², art. 756² § 1 pkt 3 i § 2 k.p.c.)⁹⁶. Oprócz tego do pieczy naprzemiennej odwołuje się także art. 5 ust. 2a ustawy z 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci⁹⁷, w którym mowa o tym, że dziecko jest „pod „opieką naprzemienią obydwójga rodziców rozwiedzionych, żyjących w separacji lub żyjących w rozłączeniu sprawowaną w porównywalnych i powtarzających się okresach”. Brak unormowania pieczy naprzemiennej w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym jest źródłem opisywanych już wyżej postulatów m.in. Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Rzecznika Praw Dziecka, jak również znajduje potwierdzenie w niektórych propozycjach nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Poniższe uwagi nie będą obejmować wszystkich kwestii związanych z pieczą naprzemienią, a zwłaszcza korzyści i zagrożeń z nią związanych⁹⁸. Można jedynie zasygnalizować, że piecza naprzemienna jest nie tylko rozwiązaniem coraz powszechniej pojawiającym się w obcych systemach prawnych (np. Bułgaria, Francja, Holandia) oraz przy spełnieniu określonych warunków wspierana przez dokumenty międzynarodowe⁹⁹.

⁹⁵ Szerzej m.in. R. Zegadło, *Miejsce zamieszkania...*, s. 5–7; M. Domański, *Orzekanie...*, s. 78–88; M. Domański, *Rozstrzygnięcie w wyroku rozwodowym o miejscu pobytu dziecka*, „Przegląd Sądowy” 2011, nr 11, s. 107–114.

⁹⁶ W doktrynie dostrzeżono, że: „instytucja pieczy naprzemiennej daje się jednak wyinterpretować z treści art. 58 i 107 k.r.o., ze sformułowania odnoszącego się do sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej [...] Choć piecza naprzemienna zbliża się funkcjonalnie do przysługującego rodzicowi prawa do kontaktów, to jednak przyjąć należy, iż obie instytucje nie są wzajemnie równoważne”, J.M. Łukasiewicz, *Problemy...*, s. 56, 60. Można jednak spotkać się z poglądem, że piecza naprzemienna mieści się zakresie obowiązku i prawa kontaktów z dzieckiem (m.in. wyrok WSA we Wrocławiu z 29 listopada 2017 r., IV SA/Wr 401/17, LEX nr 2422772).

⁹⁷ Tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1577.

⁹⁸ M.in. M. Andrzejewski, *Pieczą naprzemienną – między formalną dopuszczalnością a merytoryczną zasadnością jej orzekania*, [w:] *Rodzina w sytuacji okołorozwodowej. Współczesne dylematy psychologiczne i prawne*, red. A. Czerebecka, Kraków 2018, s. s. 85–118; M. Bieszczad, *Pieczą naprzemienną w przypadku braku porozumienia o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywania kontaktu*, [w:] *Prawa dziecka – perspektywa prywatnoprawna i społeczna*, red. D. Jaroszevska-Choraś, A. Kilińska-Pękacz, A. Wedeł-Domaradzka, Gdańsk 2019, s. 115–128; M. Domański, *Orzekanie...*, s. 97–147; M. Habdas, *The evolution of Joint Parenting in Poland: The Legal Perspective on Lessons Learned and Still to be Learned*, „International Journal of Law, Policy and the Family” 2019 Vol. 33, No. 3, s. 337–359; T. Justyński, *W sprawie tzw. opieki naprzemiennej*, „Rodzina i Prawo” 2011 nr 19, s. 5–11; K. Kamińska, *Ewolucja władzy rodzicielskiej ze szczególnym uwzględnieniem instytucji pieczy naprzemiennej (joint physical custody)*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2020, t. 19, nr 1, s. 89–120; K. Kędziora, M. Stępień, *Pieczą naprzemienną w polskim prawie rodzinnym*, „Palestra” 2018, nr 3, s. 26–33; D. Wybrańczyk, *Sytuacja prawna małoletniego dziecka rozwodzących się rodziców*, Warszawa 2022, s. 160–171; J. Zajączkowska, *Pieczą naprzemienną w sytuacji ostrego konfliktu rodzicielskiego a kontakty z dzieckiem*, [w:] *Rodzina w sytuacji okołorozwodowej. Współczesne dylematy psychologiczne i prawne*, red. A. Czerebecka, Kraków 2018, s. 175–198.

⁹⁹ Zob. zasada 3.20 modelowych Zasad Europejskiego Prawa Rodzinnego Dotyczących Odpowiedzialności Rodzicielskiej (Principles of European Family Law Regarding Parental Responsibilities), sformułowanych przez Komisję Europejskiego Prawa Rodzinnego (Commission on European Family Law), <http://ceflonline.net/principles/> (dostęp: 29.07.2022 r.).

W dalszych rozważaniach uwaga będzie się koncentrować na relacji między planem wychowawczym a możliwością ustalenia tzw. pieczy naprzemiennej. Należy przyjąć, że instytucja ta może w szczególnych okolicznościach być rozwiązaniem wartościowym, niemniej powinna być ona wdrażana z dużą ostrożnością i przy uwzględnieniu w pierwszej kolejności dobra dziecka, zwłaszcza w zakresie stabilności jego środowiska rodzinnego i pozarodzinnego. Interesy rodziców polegające na możliwości czasowego zamieszkiwania dziecka z każdym z nich powinny zaś pełnić rolę drugorzędną i stanowić jedynie dodatkowy argument za ewentualnym orzeczeniem pieczy naprzemiennej. Można przy tym aprobując odnieść się do postulatów ujęcia pieczy naprzemiennej w regulacjach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, przy czym w taki sposób, aby wyłączyć jakikolwiek automatyzm w zakresie jego orzekania.

W doktrynie jednoznacznie wskazano, że dla pieczy naprzemiennej kluczowe znaczenie ma ustalenie z góry określonego harmonogramu¹⁰⁰. Nie ulega wątpliwości, że z praktycznego punktu widzenia konieczne jest dokonanie uzgodnień co do tego, w jaki sposób ma być podzielona bezpośrednia piecza nad dzieckiem, w szczególności w jakich okresach naprzemiennie dziecko ma zamieszkiwać z każdym z rodziców (np. tygodniowe, miesięczne). Sugeruje to, że plan wychowawczy jest doskonałym rozwiązaniem towarzyszącym pieczy naprzemiennej. Potwierdza to orzecznictwo sądów, które pokazuje, że orzeczenia o pieczy naprzemiennej są przeważnie skutkiem uwzględnienia przedstawionego przez rodziców porozumienia wychowawczego¹⁰¹. Jak jednak zauważa J. Pawliczak, „początkowo sądy ustalały pieczę naprzemienną w zasadzie wyłącznie na skutek uwzględnienia porozumienia rodziców. W ostatnich latach piecza naprzemienna ustanawiana jest jednak również w razie konfliktu między rodzicami i ma ich skłaniać do współpracy (tak praktyka orzecznicza m.in. SA w Warszawie w sprawach rozwodowych)”¹⁰².

Sporządzenie planu wychowawczego, w przypadku pieczy naprzemiennej, jest szczególnie pożądane, wobec tego wysoce kontrowersyjne wydaje się, aby podobnie jak w innych przypadkach wspólnej władzy rodzicielskiej rodziców rozwiedzionych lub żyjących w rozłączeniu nie wymagać obligatoryjnie planu wychowawczego. Z drugiej jednak strony można byłoby zastanowić się, czy ustalenia w toku postępowania dowodowego (opinia Opiniodawczego Zespołu Sądowych Specjalistów) czy ustalenia sądu m.in. wynikające z dotychczasowego sprawowania pieczy nad dzieckiem przez rodziców¹⁰³, nie powinny dawać sądowi moż-

¹⁰⁰ J. Pawliczak, [w:] *Kodeks rodzinny...*, red. tomu M. Domański, J. Słyk, Legalis; art. 58 teza 101.

¹⁰¹ M.in. wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z 27 listopada 2017 r. IV C 1212/17, LEX nr 2433415; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 15 września 2020 r., V ACa 776/18, LEX nr 3102213.

¹⁰² J. Pawliczak, [w:] *Kodeks rodzinny...*, red. tomu M. Domański, J. Słyk; art. 58, teza 109

¹⁰³ Jak pokazują badania aktowe przeprowadzone przez M. Domańskiego (*Orzekanie...*, s. 113): „już na etapie poprzedzającym wytoczenie powództwa rozwodowego w stosunku do zdecydowanej większości dzieci (23 na 34) realizowany był (z woli rodziców i bez podstawy w rozstrzygnięciu sądowym) model pieczy naprzemiennej”. Niewątpliwie świadczy to o tym, że nawet pomimo braku porozumienia wychowawczego rodzice mogą skutecznie realizować taki model.

liwości ustalenia pieczy naprzemiennnej, gdy co prawda nie przedstawiono pisemnego planu wychowawczego, ale strony zgodnie chcą kontynuować dotychczasowy sposób realizacji władzy rodzicielskiej i kontaktów, który *de facto* był pieczą naprzemienną. W szczególności aktualne pozostają tutaj uwagi co do ustalenia pewnych kwestii niezbędnych dla pieczy naprzemiennnej w toku przesłuchania stron, a nie w rezultacie przedstawienia pisemnego porozumienia. Być może nie warto krępować sądu i stron, wprowadzając obligatoryjność takich planów, choć z drugiej strony, jeżeli rodzice są zgodni, nic nie powinno stać na przeszkodzie, aby opracowali choćby ogólny plan wychowawczy, w którym ustalą w jaki sposób naprzemiennie dziecko mieszka z każdym z nich. Podkreślić jednak z całą mocą należy, że piecza naprzemienna nie powinna być orzekana wbrew woli rodziców. O ile utrzymanie pełnej władzy rodzicielskiej powinno być zasadą, o tyle orzeczenie tzw. pieczy naprzemiennnej powinno być wyjątkiem, który może wchodzić w rachubę tylko przy spełnieniu szeregu przesłanek o charakterze faktycznym, związanych m.in. z odległością miejsc zamieszkania każdego z rodziców.

W powyższych rozważaniach skupiono się na tym, czy plan wychowawczy powinien być warunkiem koniecznym utrzymania pełnej władzy rodzicielskiej obojga rodziców oraz w jaki sposób skłonić rodziców do sporządzenia takiego planu. Odrębną zaś kwestią pozostaje to, jaka sankcja może spotkać rodziców w przypadku, gdy nie realizują oni porozumienia wychowawczego, co do którego wcześniej byli zgodni. Niewątpliwie problem ten wymaga dodatkowych badań komparatystycznych, których przeprowadzenie w niniejszym opracowaniu nie jest możliwe ze względu na ograniczenia redakcyjne. Na praktykę stosowania sankcji wobec rodzica utrudniającego kontakty istotny wpływ będzie miał wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 22 czerwca 2022 r.¹⁰⁴, w którym stwierdzono, że: „art. 598¹⁶ § 1 w związku z art. 598¹⁵ § 1 k.p.c. w zakresie, w jakim obejmują sytuacje, w których niewłaściwe wykonywanie lub niewykonywanie obowiązków związane jest z zachowaniem dziecka, niewywołanym przez osobę, pod której pieczą dziecko to się znajduje, są niezgodne z art. 48 ust. 1 zdanie drugie oraz art. 72 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”. Choć wyrok Trybunału Konstytucyjnego odwołuje się do uwzględnienia zdania dziecka (w tym wpływu oddziaływania na zachowanie małoletniego przez rodzica, z którym na co dzień mieszka), co niewątpliwie jest kierunkiem słusznym, środowisko sędziowskie zwróciło uwagę, że w praktyce wskazany wyrok może prowadzić do przewlekłości dochodzenia realizacji prawa i obowiązku kontaktów oraz pogłębienia problemu tzw. alienacji rodzicielskiej. Konieczność ponownego badania opinii dziecka na temat kontaktów z rodzicem w postępowaniu na podstawie art. 598¹⁵ i 598¹⁶ k.p.c. jest dyskusyjne. Postępowania te dotyczą bowiem kontaktów już ustalonych np. w toku postępowania rozwodowego na podstawie całego materiału dowodowego,

¹⁰⁴ SK 3/20, OTK-A 2022, nr 46.

w tym często opinii Opiniodawczego Zespołu Sądowych Specjalistów. Kwestionowanie ustalonych już kontaktów w postępowaniach sądowych, których niewykonywanie zagrożone jest karą grzywny, prowadzi do konieczności każdorazowego badania sprawy kontaktów od początku. Może do skutkować brakiem utworzenia lub utrzymania więzi dziecka z rodzicem, który z nim nie mieszka i którego kontakty są blokowane¹⁰⁵.

Prima facie należy zauważyć, że poziom szczegółowości załączonych do niniejszego opracowania formularzy zagranicznych jest znaczny, a ich obszerność wynosi od kilku do nawet ponad dwudziestu stron. Należy aprobując ocenić istnienie takich formularzy, choć można mieć wątpliwości, czy powinny być one formułowane w ramach aktu normatywnego¹⁰⁶. Przedstawione badania komparatystyczne ustawodawstw europejskich pokazują, że jedynie w Chorwacji kwestionariusz planu wychowawczego ujęto w akcie prawnym. Wyważonym rozwiązaniem wydaje się popularyzowanie gotowych wzorów planów przez umieszczenie ich na stronach internetowych sądów czy ministerstw jako propozycji, które mogą być przydatne dla zaangażowanych podmiotów (zwłaszcza rodziców, w tym małżonków, mediatorów). Mając na względzie specyfikę każdej sytuacji życiowej, należałoby opowiedzieć się raczej za fakultatywnością stosowania konkretnych formularzy. Podkreślić trzeba jednak, że ich podstawową zaletą byłby prawdopodobnie wpływ na dokładniejsze ukształtowanie relacji rodziców żyjących w rozłączeniu z dzieckiem. Przede wszystkim formularze stanowiłyby szablon dla rodziców, którzy często mogą być nieświadomi, jak szczegółowo mogą określić sposób wykonywania władzy rodzicielskiej nad dzieckiem, problematykę kontaktów czy alimentów. Byłby to punkt wyjścia do konkretnych ustaleń. Wydaje się uzasadnione, aby w formularzach, oprócz standardowych opcji do wyboru, wprowadzić także puste pola (por. wzór fiński), w których rodzice mogą opisać inny, preferowany przez nich sposób rozstrzygnięcia określonej kwestii.

¹⁰⁵ Wypowiedź SSR Karoliny Sosinskiej, prezes Stowarzyszenia Sędziów Sądów Rodzinnych Pro Familia, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/wyrok-tk-w-sprawie-dzieci-to-jest-dramat-nasz-i-rodzicow-jestesmy-bezradni/tzgeszs> (dostęp: 29.07.2022 r.).

¹⁰⁶ W doktrynie jednak zgłaszano postulaty ujęcia planów wychowawczych w ramy aktu normatywnego: W. Stojanowska, *Postulat...*, s. 42, T. Sokołowski, *Skutki...*, s. 102.

Słowo końcowe

Nowelizacja obowiązującego prawa powinna być zawsze poprzedzona wielopłaszczyznowym zbadaniem przyczyn oraz skutków potencjalnych zmian, a także konsultacjami ze środowiskami, których dotyczy sfera będąca przedmiotem debaty. W przypadku tzw. planów rodzicielskich będą to rodzice, mediatorzy, sędziowie, psycholodzy oraz specjaliści innych dziedzin, z których fachowej wiedzy korzystają ww. podmioty. Założeniem niniejszego opracowania było w pierwszym rzędzie przedstawienie rozwiązań zagranicznych, które powinny być poddane refleksji przy analizie jakichkolwiek planowanych w przyszłości zmian w zakresie tzw. planów wychowawczych. Zalety stosowania planów wychowawczych trudno zakwestionować. Należy nie tylko zachęcać rodziców do ich sporządzania, ale także wspierać ich w tym, m.in. przez dostępność gotowych formularzy, które mogą być dla nich pewnym wzorem i podpowiedzią, w jaki sposób ukształtować na przyszłość relacje z dzieckiem. Przy regulacjach z zakresu prawa rodzinnego należy jednak uwzględnić zróżnicowanie stanów faktycznych, z którymi może zetknąć się sędzia. Ustaleniom dotyczącym władzy rodzicielskiej, kontaktów i alimentów towarzyszą często emocje mające swoje źródło w relacjach między rodzicami, które z różnych powodów doprowadziły do tego, że rodzice nie mieszkają razem. Często ta delikatna sfera obarczona jest ryzykiem konfliktu, który finalnie przekłada się na sytuację dziecka. Skłaniać to powinno do normowania stosunków rodzinno-prawnych w sposób elastyczny, nie krępujący sędziego, który musi wziąć pod uwagę całokształt sytuacji, w jakiej pozostaje dziecko.

Załączniki

Załącznik 1 – Chorwacja

ZRS/1

PLAN O ZAJEDNIČKOJ RODITELJSKOJ SKRBI

Podaci o roditeljima

	Majka	Otac
Ime		
Prezime		
OIB		
Datum rođenja		
Mjesto rođenja		
Prebivalište		
Boravište		
Adresa u trenutku sastavljanja Plana (ukoliko se ona razlikuje od adrese prebivališta/boravišta)		

ZRS/2

Podaci o djetetu

Ime	
Prezime	
OIB	
Datum rođenja	
Mjesto rođenja	
Prebivalište	
Boravište	
Adresa u trenutku sastavljanja Plana (ukoliko se ona razlikuje od adrese prebivališta/boravišta)	

Sporazumna uređenja

Mjesto i adresa djetetova stanovanja na kojem će biti prijavljeno prebivalište djeteta kod jednog od roditelja (obavezno naznačiti kod kojeg roditelja)

Vrijeme koje će dijete provoditi sa svakim od roditelja (tjedno, mjesečno, državnim praznicima i blagdanima te za vrijeme školskih praznika) uz naznaku vremena i mjesta predaje/preuzimanja djeteta mlađe dobi

Druge osobe čija je nazočnost dogovorena prilikom predaje/preuzimanja djeteta (nije obvezno polje)

Ime i prezime

OIB:

Način prijevoza djeteta te snošenje troškova prijevoza (nije obvezno polje)

Način razmjene informacija u vezi s djetetom (primjerice usmeno, poštom, telefonski, telefaksom, SMS-om, elektronskom poštom ili na drugi prikladan način)

Druge odluke za koje roditelji smatraju da su bitne za dijete i koje će donositi sporazumno, (s tim da se u odnosu prema trećim osobama smatra da je drugi roditelj dao suglasnost za donošenje odluke) (primjerice odluke o djetetovom zdravlju, liječenju, školovanju, ostvarivanju osobnih odnosa s drugim osobama i sl.) (nije obvezno polje)

Način rješavanja budućih spornih pitanja u odnosu na roditeljsku skrb

a) u obiteljskoj medijaciji

b) uz pomoć zajedničkog odvjetnika ili druge osobe od zajedničkog povjerenja

c) u sudskom postupku

Ostala sporazumna uređenja (nije obvezno polje)

Uzdržavanje

Roditelj obveznik uzdržavanja

Mjesečni iznos	
Dospijeće	

Način plaćanja uzdržavanja

1. Na ruke uz potvrdu o plaćanju 2. Na račun roditelja s kojim dijete stanuje Broj računa: Račun otvoren kod:
--

Mišljenje djeteta

Roditelji su omogućili djetetu da izrazi svoje mišljenje vezano za sadržaj Plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi (upisati »DA« ili »NE«)	
---	--

Razlozi neomogućavanja djetetu da izrazi mišljenje vezano za sadržaj Plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi (popunjava se ako je odgovor na prethodno pitanje »NE«)

--

Roditelji su prihvatili mišljenje djeteta vezano za sadržaj Plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi (upisati »DA« ili »NE«)	
--	--

Razlozi neprihvatanja mišljenje djeteta vezano za sadržaj Plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi (popunjava se ako je odgovor na prethodno pitanje »NE«)

--

ZRS/3

Ukupni iznos uzdržavanja

Roditelj obveznik uzdržavanja (ime i prezime)	
Ukupni mjesečni iznos1	

Roditelj obveznik uzdržavanja (ime i prezime)*	
Ukupni mjesečni iznos*	

*ispunjava se u slučaju podjele obveze uzdržavanja na oba roditelja

Datum izrade Plana:[1]

Majka

Otac

[1]1 Kod navođenja mjesečnih iznosa uzdržavanja, može se odrediti iznos zajedno sa zakonskom zateznom kamatom pri čemu je potrebno uz mjesečni iznos odrediti i specificirati i zakonsku zateznu kamatu

Załącznik 2 – Finlandia

Parenting plan

Our shared child is / Our shared children are:

We respect each other as parents, accept each other's importance in the lives of our children and agree to cooperate as partners in raising our children.

We have prepared our parenting plan to help us ensure that our children have a loving, safe and stable growth environment that meets their needs and corresponds to their stage of development.

We acknowledge and accept our children's rights to

- mental and physical safety and maintenance
- receive love and care from us parents and other people important to them
- build close relationships with us parents independently.

We acknowledge and accept that, as parents, we have a shared responsibility for:

1

- the physical care, health and safety of our children
- our children's mental well-being and chance to grow in peace
- our children's needs and changes in these needs as the children grow and develop
- our children's maintenance
- protecting the children from any conflicts between us that could harm the children if the conflicts got aggressive and dragged on
- making decisions together according to our children's best interests
- respecting our children's relationship with both parents

We have drawn up this parenting plan on _____

Signature

Signature

What does our child need? ---

What is important to the child and what brings them joy?

What is difficult for the child?

What does the child hope for from us parents?

What is the significance of sibling relationships to the child and how should they be taken into account?

What needs does the child have with regard to school and day care attendance?

What needs does the child have with regard to hobbies or friendships?

Does the child have physical or psychological special needs?

What kind of things does the child do with one of the parents, how about with the other? Are there things for which the child needs one of the parents in particular?

What kind of things are important to the child during or after the divorce or separation process?

3

Also look slightly further ahead into the future —

Imagine that in five years you will discuss the divorce or separation with your child – what positive things will the child tell you?

How will you act as parents in order to leave your child with these good memories?

Information sharing and communication

Questions about information sharing and communication between the parents:

- ☐ What kinds of decisions do we need to talk about together?
- ☐ What kinds of things can one parent decide alone?
- ☐ Do we need to hold regular meetings to discuss things related to our children and parenting practices?
- ☐ When is a good time to call the other, and when should we not call? What other methods of communication are suitable for us?
- ☐ How can we resolve disagreements? How can we calm ourselves and each other down if our conversations escalate?
- ☐ How do we agree to speak to the children about their other parent?
- ☐ How do we intend to act and converse in situations in which the children will see us together?
- ☐ How can we prove to them that we are cooperating to ensure their comfort?
- ☐ How will we convey to each other important information that we receive from the day care centre, school or health care services, for example?
- ☐ How will we let each other know if the child is having problems?
- ☐ How will we act in exceptional circumstances or emergencies?

4

Questions about information sharing and communication between the parent and the child:

- ☐ How will we keep in contact with the child while they are staying with the other parent?
- ☐ How do we ensure that our children stay in contact with important relatives and friends – including on the ex-partner's side of the family?
- ☐ How do we ensure that our children have a say in new arrangements?
- ☐ How do we want our possible new partners to be introduced to our children?

Our plan for information sharing and communication:

Living arrangements and time spent at the parents' houses

Questions about living arrangements and time spent at the parents' houses:

- ☐ How much time will each child spend with each parent?
- ☐ At what age will the baby or toddler start overnight visits?
- ☐ At what age can the child travel to the other parent's house alone?
- ☐ How will the child spend their summer holiday at their parent's houses?
- ☐ How will we maintain contact between the child and the parent when the parent lives elsewhere?
- ☐ How will we arrange the child's transport between homes? How will we handle drop-off and pick-up situations?
- ☐ Who will take care of the child's clothes?
- ☐ Which clothes/items/toys will be transported between homes?
- ☐ How will we take care of transporting the child to their recreational activities and the equipment required for these activities?
- ☐ How will temporary child care and babysitting be arranged?

Our plan for living arrangements and time spent at the parents' houses:

--

5

Sharing financial responsibility

Questions about sharing financial responsibility:

- ☐ What are the child's daily expenses, such as clothes and other personal supplies, hobby fees, phone bills, schoolbooks, travel to and from school, insurance premiums, etc.?
- ☐ How will we share the cost of larger one-off purchases, such as hobby equipment, musical instruments, computers, phones, etc.?
- ☐ How will we handle the costs arising from meetings?
- ☐ Will we give our children a weekly allowance – will different homes have different rules about this?
- ☐ What will we do with unexpected expenses (such as illnesses, accidents)?
- ☐ What will we do if our life situations change and our previous plans for sharing financial responsibility can no longer be realised?

Our plan for sharing financial responsibility:

The child's school and day care attendance

Questions related to school and day care attendance:

- ☐ In the future, how do we want to negotiate matters related to our children's school attendance, such as choosing a school or special class or considering special needs?
- ☐ How will we stay in contact with the school/day care centre: both of us separately or just one of us, who will then inform the other? Will we both create Wilma accounts?
- ☐ Will we both attend parents' evenings at the school or day care centre or will just one of us attend?
- ☐ Will we both participate in celebrations and other events held at the school or day care centre?
- ☐ How will we tell our child's teachers or caretakers about the changes to the child's life as a result of the divorce or separation?

Our plan regarding the questions related to school and day care attendance:

Other questions

Questions:

- ☐ What will we do about doctor's appointments – who will take the child to a doctor?
- ☐ Does the child have health issues or are there other questions related to the child's well-being for which we must prepare a plan of action?
- ☐ Does our child have a special aptitude for art or sports, for example, or hobbies that we want to discuss supporting?
- ☐ What is our agreement on our child's religious upbringing?
- ☐ How will we handle the child's first language – what language will the child speak with each parent and what language will be spoken at the child's school or day care centre?
- ☐ Are there customs related to different cultures in our family that we want to discuss, such as the child's diet?
- ☐ Do our children have pets that require new arrangements?

Our plan regarding other matters:

Agreements with a teenager

Załącznik 3 – Francja

CONVENTION PARENTALE

relative aux modalités d'exercice de l'autorité parentale et à la contribution à l'entretien et à l'éducation de l'enfant

Résidence alternée
(article 373-2-7 du code civil)

En application de l'article 373-2-7 du code civil, les parents peuvent saisir le juge aux affaires familiales afin de faire homologuer la convention par laquelle ils organisent les modalités d'exercice de l'autorité parentale et fixent la contribution à l'entretien et à l'éducation de l'enfant.

Le juge homologue la convention sauf s'il constate qu'elle ne préserve pas suffisamment l'intérêt de l'enfant ou que le consentement des parents n'a pas été donné librement

Aux termes de l'article 1143 du code de procédure civile, lorsque les parents sollicitent l'homologation de leur convention en application de l'article 373-2-7 du code civil, le juge est saisi par requête conjointe.

Il ne peut modifier les termes de la convention qui lui est soumise.

Il statue sur la requête sans débat, à moins qu'il n'estime nécessaire d'entendre les parties.

S'il est fait droit à la requête, tout intéressé peut en référer au juge qui a rendu la décision.

La décision qui refuse d'homologuer la convention peut faire l'objet d'un appel.

Cet appel est formé par déclaration au greffe de la cour d'appel. Il est jugé selon la procédure gracieuse.

La présente convention parentale est établie par :

M/Mme _____	M/Mme _____
Prénom _____	Prénom _____
Né(e) le ____/____/____	Né(e) le ____/____/____
A _____	A _____
Demeurant _____	Demeurant _____
_____	_____
_____	_____
Profession : _____	Profession : _____

La présente convention est établie au profit du ou des enfants suivants :

- _____ né(e), le ____/____/____ à _____
- _____ né(e), le ____/____/____ à _____
- _____ né(e), le ____/____/____ à _____
- _____ né(e), le ____/____/____ à _____

de l'union de M/Mme _____ et M/Mme _____
aujourd'hui divorcés/séparés.

Le cas échéant, une décision de justice a été rendue le ____/____/____ par la
juridiction suivante : _____

Audition de l'enfant/des enfants mineurs(s) :

Les parents attestent sur l'honneur que le mineur ou les mineurs suivants, capables de discernement :

Nom	Prénom	Date de naissance	Lieu de naissance

- ☐ ont été avisé(s) de son (leur) droit à être entendu et assisté d'un avocat et n'a (ont) pas souhaité faire usage de cette faculté ;
- ☐ ont été entendu(s) par le juge.

M/Mme _____ et M/Mme _____

Sont convenus d'un commun accord d'organiser les modalités d'exercice de l'autorité parentale et fixer la contribution à l'entretien et à l'éducation de (leurs) l'enfant(s) comme suit :

1. Exercice de l'autorité parentale

L'autorité parentale est un ensemble de droits et de devoirs ayant pour finalité l'intérêt de l'enfant. Elle appartient aux parents jusqu'à la majorité ou l'émancipation de l'enfant pour le protéger dans sa sécurité, sa santé et sa moralité, pour assurer son éducation et permettre son développement, dans le respect dû à sa personne. L'autorité parentale s'exerce sans violences physiques ou psychologiques. Les parents associent l'enfant aux décisions qui le concernent, selon son âge et son degré de maturité.

L'autorité parentale est exercée de plein droit en commun par les parents sur l'/les enfant(s).

Les parents s'engagent notamment à :

- o prendre ensemble les décisions importantes concernant la santé, l'orientation scolaire, l'éducation religieuse et le changement de résidence de l'enfant/des enfants ;
- o s'informer réciproquement de l'organisation de la vie de l'enfant/des enfants (vie scolaire, activités extra-scolaires, traitements médicaux...);
- o communiquer en toutes circonstances l'adresse du lieu où se trouve l'enfant/les enfants et le moyen de le(s) joindre ;
- o respecter les liens de l'enfant/des enfants avec son autre parent.

2. Résidence du ou des enfants

Les parents décident d'un commun accord de fixer la résidence habituelle du ou des enfants en alternance au domicile de chacun des parents selon les modalités suivantes :

- ☐ **Hors vacances de Noël et grandes vacances scolaires :**

Les semaines paires/impaires au domicile du père/de la mère :

M. / Mme : _____

Les semaines paires/impaires au domicile du père/de la mère :

M. / Mme : _____

Avec changement de domicile (*indiquer le jour et l'heure*) : _____

La résidence alternée se poursuivra pendant les petites vacances scolaires, à l'exception des vacances de Noël.

Par exception aux dispositions ci-dessus, le jour de la fête des mères se déroulera chez la mère et le jour de la fête des pères, chez le père, de 10 heures à 19 heures.

Et

☐ **Pendant les vacances de Noël et les grandes vacances scolaires :**

Vacances de Noël, par alternance :

La première moitié les années paires / impaires et la seconde moitié les années impaires/ paires au domicile de M/Mme _____

La première moitié les années paires / impaires et la seconde moitié les années impaires/ paires au domicile de M/Mme _____

Et

☐ Vacances d'été :

Les vacances d'été seront partagées en deux périodes :

La première moitié des grandes vacances scolaires les années paires et la seconde moitié les années impaires au domicile de M/Mme _____

La seconde moitié des grandes vacances scolaires les années paires et la première moitié les années impaires au domicile de M/Mme _____

Ou

☐ Les vacances d'été seront partagées en quatre périodes égales débutant le premier jour des vacances de l'académie et s'achevant la veille de la rentrée :

Les années paires : première et troisième périodes au domicile de :

M/Mme : _____

et deuxième et quatrième périodes au domicile de :

M/Mme : _____

Les années impaires : deuxième et quatrième périodes au domicile de :

M/Mme : _____

et première et troisième périodes au domicile de :

M/Mme : _____

Ou (autres modalités) :

☐ _____

- ☐ Dire que sauf meilleur accord, M/Mme _____
 ira chercher/emmènera l'enfant/les enfants chez M/Mme _____
 et que M/Mme _____
 ira rechercher/ramènera l'enfant/ chez M/Mme _____

Il est précisé :

Il est rappelé que la période des vacances scolaires est décomptée à partir du 1er jour de la date officielle des vacances de l'académie dont dépend l'établissement scolaire fréquenté par les enfants et s'achèvent la veille de la rentrée.

Chacun des parents s'engage en cas de changement de résidence modifiant les modalités d'exercice de l'autorité parentale à en informer préalablement et en temps utile de l'autre parent.

3. Contribution mensuelle à l'entretien et à l'éducation de l'enfant/des enfants

Les parents déclarent sur l'honneur que leurs revenus et leurs charges sont les suivants et s'engagent en cas de changement dans leur situation financière à en informer l'autre parent, dans les meilleurs délais.

M /Mme : _____	M /Mme : _____
----------------	----------------

Revenus mensuels	
Revenu net imposable : _____	Revenu net imposable : _____
Prestations sociales : _____	Prestations sociales : _____
Autres revenus (fonciers, etc) : _____	Autres revenus (fonciers, etc) : _____

Principales charges fixes mensuelles	
Loyer : _____	Loyer : _____
Emprunt immobilier : _____	Emprunt immobilier : _____
Crédits à la consommation : _____	Crédits à la consommation : _____
Autres : _____	Autres : _____

- ☐ Compte tenu des ressources et charges de chacun des parents et de la mise en place d'une résidence alternée avec partage égal des temps d'accueil, les parents s'accordent pour dire qu'il n'y a pas lieu de fixer une contribution financière à la charge de l'un ou l'autre des parents.
- ☐ Compte tenu de la différence des ressources et charges de chacun des parents et/ou des temps d'accueil différenciés du ou des enfants, les parents s'accordent pour fixer la contribution mensuelle à l'entretien et à l'éducation du ou des enfants à la somme de :

Prénom de l'enfant	Date de naissance	Lieu de naissance	Montant
			€
			€
			€
			€

soit une somme mensuelle totale de _____ € (_____ euros)
hors prestations familiales et sociales, qui devra être versée d'avance:

par M/Mme (*rayez la mention inutile*) : _____
à M/Mme (*rayez la mention inutile*) : _____
douze mois sur douze, au plus tard le 5 de chaque mois, par virement ou par chèque.

- ☐ Les parents demandent que versement de la contribution à l'entretien et l'éducation de l'enfant soit assuré dans le cadre de de l'intermédiation financière des pensions alimentaires par la Caisse d'Allocations familiales ou la Mutualité Sociale Agricole: ils sont informés que le parent débiteur de la contribution devra la verser à l'organisme débiteur des prestations familiales (ODPF), soit la CAF ou la MSA qui la reversera au parent créancier et qu'en cas d'impayé, l'ODPF pourra être subrogé dans les droits du parent créancier à l'encontre du parent débiteur afin de recouvrer la contribution due.
- ☐ Les parents s'accordent pour dire que les frais exceptionnels (ex. : frais d'optique ou dentaires non remboursés, voyages scolaires ou linguistiques...) seront, en sus, partagés :
- ☐ par moitié entre les parents, après accord préalable de chacun sur l'engagement de la dépense.

Ou

- ☐ selon la répartition suivante : _____

avec prise en charge directe des frais suivants :

M/Mme _____ prendra en charge directement : _____

M/Mme _____ prendra en charge directement : _____

Il est rappelé que la contribution à l'entretien et à l'éducation de l'enfant est due, au-delà de sa majorité, jusqu'à la fin de ses études régulièrement poursuivies et sa première embauche lui procurant un revenu suffisant.

Cette contribution sera automatiquement réévaluée par le débiteur à la date anniversaire de la présente convention, en fonction de la variation de l'indice INSEE des prix à la consommation de l'ensemble des ménages hors tabac France entière selon le dernier indice connu (outil de calcul disponible sur www.service-public.fr/particuliers/vosdroits ou sur le site internet de l'INSEE www.insee.fr)

Le barème des pensions alimentaires est publié sur le site du ministère de la justice. En cas de résidence alternée, il convient pour l'utilisation de cette grille de ne prendre en considération que la seule différence de revenus entre chacun des parents. Ce barème n'a qu'une valeur indicative. Il vous appartient, le cas échéant, de tenir compte des spécificités de vos situations respectives et des besoins de vos enfants.

Il est rappelé, qu'en cas de défaillance dans le règlement des sommes dues, le créancier peut obtenir le règlement forcé en utilisant à son choix une ou plusieurs des voies d'exécutions suivantes (saisie-arrêt entre les mains d'un tiers, autres saisies, paiement direct entre les mains de l'employeur, recouvrement public par l'intermédiaire du Procureur de la République) ; en outre, le débiteur encourt les peines des articles 227-3 et 227-29 du code pénal.

4. Autres dispositions concernant le ou les enfants

5. Révision de la présente convention

Les dispositions de la présente convention pourront faire l'objet d'une révision selon libre accord des parties et à défaut d'accord en cas de survenance d'un événement nouveau dans la situation respective des parties devant le juge aux affaires familiales.

6. Approbation et signature des parties

Fait le ____/____/____, à _____.

Nom et Signature

Nom et Signature

Signature de l'avocat

(le cas échéant)

Signature de l'avocat

(le cas échéant)

Załącznik 4 – Włochy

PIANO GENITORIALE DI BASE

Istruzioni per la compilazione

La compilazione del **Piano Genitoriale** da parte di ciascun genitore permette di esprimere le proprie idee e opinioni sull'organizzazione della famiglia a seguito della separazione. Durante la stesura del Piano Genitoriale, i genitori dovranno focalizzare la propria attenzione sulle esigenze del/i figlio/i e sulla base della conoscenza che ne hanno.

Dopo la compilazione, entrambi i genitori dovranno consegnare ciascun Piano Genitoriale allo **Sportello Famiglia**. Successivamente, gli operatori dello Sportello confronteranno i due Piani mettendone in risalto le **aree di accordo e di disaccordo**.

In sede di udienza, il Giudice potrà essere informato al meglio sulla quantità e sulla qualità delle aree di disaccordo.

1 PASSO: IDENTIFICAZIONE DELLE PARTI DEL PIANO

È utile identificare le parti del piano su cui lavorare: non tutte, infatti, sono sempre necessarie per ogni coppia di genitori.

Il piano genitoriale di base prevede i seguenti capitoli tra i quali si sceglieranno quelli necessari:

- 1. PIANO GENITORIALE**
- 2. PRINCIPI GENERALI DELLA GENITORIALITÀ**
- 3. DIRITTI DEI FIGLI**
- 4. ISTRUZIONE**
- 5. VISITE MEDICHE**
- 6. RELIGIONE**
- 7. CALENDARIZZAZIONE**
- 8. COMUNICAZIONE CON I FIGLI**
- 9. COMUNICAZIONE TRA I GENITORI**
- 10. PERSONE CHE SI OCCUPANO DELLA CURA DEL MINORE**
- 11. RISOLUZIONE DEL CONFLITTO**
- 12. MODIFICHE DELL'ACCORDO**
- 13. CRITERI PER GLI SPOSTAMENTI**
- 14. PIANO SETTIMANALE PER LE FREQUENTAZIONI**
- 15. VACANZE, PAUSE SCOLASTICHE, GIORNI FESTIVI**
- 16. VACANZE ESTIVE**
- 17. PERIODI DI VACANZA**
- 18. OPZIONI DA CONSIDERARE**
- 19. DEDUZIONI FISCALI**
- 20. ALTRO**

Vademecum per i genitori

ENTRAMBI I GENITORI devono:

- Mantenere una comunicazione funzionale con i figli.
- Mantenere una comunicazione regolare con l'altro genitore ed essere collaborativi tra loro.
- Seguire rigorosamente il piano genitoriale.
- Contattare immediatamente l'altro genitore in caso di emergenze che riguardano i figli.

IL GENITORE COLLOCATARIO deve:

- Condividere con l'altro genitore tutte le informazioni riguardanti il figlio (es. scuola, insegnanti, attività, amici ecc.).
- Essere flessibile e sostenere la relazione del figlio con l'altro genitore. Non deve infatti squalificare l'altro genitore, né controllare o interferire nella comunicazione tra lo stesso ed il figlio.

PIANO GENITORIALE DI BASE

1. PIANO GENITORIALE: (spuntare tutte le opzioni scelte)

Compilato da:

☐ entrambi i genitori ☐ dalla Madre ☐ dal Padre

compilare entrambi i punti per rintracciare l'altro genitore

Nome	Indirizzo	Telefono	e-mail
Padre			
Madre			

Questo piano genitoriale coinvolge i seguenti minori:

Nome	Data di nascita	Indirizzo attuale	Indirizzo futuro

2. PRINCIPI GENERALI DELLA GENITORIALITÀ

Condivisione delle decisioni

A. È nel miglior interesse del minore che i genitori condividano le principali decisioni.

- Ciascun genitore prende decisioni relative alla cura quotidiana del figlio quando si trova presso di lui.
- Ogni genitore prenderà decisioni di emergenza quando è compromessa la salute o la sicurezza del minore e informerà al più presto possibile l'altro genitore.
- Ogni genitore deve avere accesso a tutte le informazioni legate alla scuola, la salute e la sicurezza dei figli e deve firmare qualsiasi documentazione necessaria affinché entrambi possano avere accesso ai documenti stessi.
- Ogni genitore deve attivarsi per la richiesta delle copie dei documenti direttamente

dalla scuola e dalle strutture mediche.

- Ogni genitore ha la responsabilità indipendente di conferire con gli insegnanti e gli operatori sociosanitari che si occupano del bambino.
- Entrambi i genitori devono risultare nell'elenco dei contatti di emergenza per il bambino.
- Ogni genitore deve assicurarsi che l'altro abbia il suo indirizzo di casa e di lavoro, e tutti i recapiti utili in caso si ravvisi la necessità di mettersi in contatto con lui.

B. Nell'eventualità che le parti non concordino sulle decisioni genitoriali (spuntare le opzioni scelte):

☐ La decisione finale sulle seguenti questioni dovrebbe essere fatta da: (✓ spuntare le opzioni scelte)

☐ Bisogni scolastici/educativi del bambino	☐ madre	☐ padre
☐ Bisogni legati alla salute del bambino	☐ madre	☐ padre
☐ Bisogni extra-curricolari del bambino	☐ madre	☐ padre
☐ Religione	☐ madre	☐ padre
☐ Disciplina	☐ madre	☐ padre
☐ Altri bisogni _____	☐ madre	☐ padre

- ☐ I genitori sottoporranno il problema alla Mediazione Familiare.
- ☐ I genitori sottoporranno il problema ad un Servizio Sociale incaricato dal Giudice
- ☐ I genitori sottoporranno la questione ai propri Avvocati e/o al Tribunale (al più presto).

3. DIRITTI DEI FIGLI

Ciascun minore ha diritto

- alla **bigenitorialità**: sviluppare una relazione significativa con entrambi i genitori;
- a **non** essere **coinvolto** nelle discussioni tra i genitori;
- a **non** ricevere informazioni denigranti, squalificanti o alienanti o assistere a comportamenti negativi di un genitore nei confronti dell'altro;
- a **non** essere usato come un messaggero, mezzo di consegna o mezzo di comunicazione tra i genitori.

4. ISTRUZIONE

I figli devono essere iscritti a scuola da (✓ Spuntare una o più tra le seguenti opzioni):

☐ Madre ☐ Padre

Nota: Questa assegnazione non determina dove i figli frequenteranno la scuola.

I figli beneficeranno di:

☐ Pre-scuola

_____ pagato da: ☐ Madre _____% ☐ Padre _____%

☐ Scuola pubblica (specificare):

☐ Scuola privata (specificare):

☐ Elementari _____

☐ Medie _____

☐ Superiori _____

pagata da: ☐ Madre _____ % ☐ Padre _____ %

☐ Dopo scuola:

pagato da: ☐ Madre _____ % ☐ Padre _____ %

☐ Educazione speciale:

pagato da: ☐ Madre _____ % ☐ Padre _____ %

☐ Istruzione a casa prevista da:

☐ Madre ☐ Padre

Attività extra-curricolari:

☐ Entrambi i genitori possono iscrivere i figli e permettere loro di partecipare ad attività che i figli stessi possono scegliere.

☐ I genitori devono accordarsi per la scelta delle attività extra-curricolari.

☐ Il genitore collocatario accompagnerà il minore alle attività e provvederà a tutte le sue necessità.

☐ I figli saranno accompagnati da: ☐ Madre ☐ Padre

☐ I costi delle attività extra curricolari saranno pagati da:

☐ Madre _____ % ☐ Padre _____ %

☐ La divisa e l'equipaggiamento saranno pagati da:

☐ Madre _____ % ☐ Padre _____ %

☐ Altro: _____

☐ Non può avvenire nessun cambiamento senza il consenso scritto di entrambi i genitori o del Tribunale.

☐ Se i figli partecipano a campi estivi, i costi e gli impegni dovranno essere sostenuti da:

☐ genitore che ha con sé il bambino in quel periodo

☐ Madre _____ %

☐ Padre _____ %

5. VISITE MEDICHE

I genitori discuteranno di tutte le cure mediche, psicologiche, terapeutiche, oculistiche, odontoiatriche, dentali, ortodontiche.

In caso di malattia, incidenti o ospedalizzazioni del minore, il genitore che ne è al corrente avvertirà immediatamente l'altro genitore.

Il genitore che programma gli appuntamenti per il minore informerà l'altro genitore _____giorni prima in modo che costui possa partecipare.

☐ I genitori hanno concordato i seguenti operatori sanitari:

Pediatra _____

Odontoiatra _____

Ortodonzista _____

Oculista _____

Psicologo _____

Altro _____

Altro _____

Altro _____

☐ Le spese mediche dovranno essere pagate da:

☐ Madre _____% ☐ Padre _____%

☐ Le spese dell'odontoiatra dovranno essere pagate da:

☐ Madre _____% ☐ Padre _____%

☐ Le spese psicologiche, terapeutiche dovranno essere pagate da:

☐ Madre _____% ☐ Padre _____%

☐ Altre spese sostenute _____dovranno essere pagate da:

☐ Madre _____% ☐ Padre _____%

6. RELIGIONE

☐ I genitori possono provvedere all'istruzione religiosa nella fede che desiderano.

☐ I genitori sono d'accordo che i figli seguiranno la religione: _____

A. I costi saranno pagati da: ☐ Madre _____% ☐ Padre _____%

B. Il trasporto è a carico di: ☐ Madre _____% ☐ Padre _____%

7. CALENDARIZZAZIONE

A. Calendario Scolastico

Entro il 1° settembre di ogni anno entrambi i genitori dovranno avere una copia del calendario Scolastico e adattare il calendario delle frequentazioni.

I genitori seguiranno il calendario scolastico di:

- ☐ Figlio maggiore
 - ☐ Figlio minore
 - ☐ Calendario scolastico (specificare la scuola):
-

B. Definizioni

Se non diversamente specificato nel presente Piano Genitoriale, i periodi di pausa o le vacanze scolastiche dovranno:

Iniziare: Alla fine dell'ultimo giorno previsto di lezioni prima delle vacanze o della pausa.

Finire: La sera prima del primo giorno di lezioni regolari dopo la vacanza o la pausa.

C. Modifiche

- ☐ Un genitore che chiede un cambiamento di programma è responsabile per qualsiasi cura in più relativa al minore, compresi i costi e il rimborso per le spese aggiuntive provocati dal cambiamento di programma.

D. Conflitti

In caso di conflitti sul “tempo” durante le vacanze, si deve osservare il calendario previsto da questo piano genitoriale.

8. COMUNICAZIONE CON I FIGLI

- Ciascun genitore dovrà dare e ricevere informazioni aggiornate.
- Ciascun genitore dovrà mantenere un telefono “operativo”, cioè utile allo scopo.
- I contatti telefonici tra genitore e figlio non dovranno essere interrotti o controllati dall'altro genitore.

- ☐ I figli possono **telefonare** ad entrambi i genitori:

- ☐ In qualsiasi momento
- ☐ Lunedì ☐ Martedì ☐ Mercoledì ☐ Giovedì ☐ Venerdì ☐ Sabato ☐ Domenica
- ☐ L'altro genitore prenderà per primo i contatti
- ☐ I figli prenderanno i contatti per primi
- ☐ I contatti telefonici non supereranno i _____ minuti, _____ volte al giorno.

Il costo del cellulare dovrà essere pagato:

- ☐ Madre _____ %
- ☐ Padre _____ %

- ☐ I figli possono mantenere un contatto tramite **internet** con entrambi i genitori:

- ☐ In qualsiasi momento
- ☐ Lunedì ☐ Martedì ☐ Mercoledì ☐ Giovedì ☐ Venerdì ☐ Sabato ☐ Domenica
- ☐ dalle ore _____ alle ore _____
- ☐ L'altro genitore prenderà per primo i contatti

- ☐ I figli prenderanno i contatti per primi
- ☐ I figli possono inviare/ricevere e-mail.
- ☐ I figli possono fare chiamate utilizzando il computer.
- ☐ I figli possono comunicare sui seguenti blog, album internet, e/o servizi fotografici:

- ☐ I figli possono inviare mail ai seguenti indirizzi:

Madre: _____

Padre: _____

I costi associati al mantenimento della rete internet saranno sostenuti da:

- ☐ Madre _____ %
- ☐ Padre _____ %

I genitori dovranno monitorare l'uso che i figli fanno del computer per garantire la loro sicurezza:

- ☐ I genitori concordano nell'installare programmi di controllo del computer.
- ☐ I genitori concordano sul fatto che l'accesso al computer dei figli sarà controllato come segue:

9. COMUNICAZIONE TRA I GENITORI

I genitori comunicheranno attraverso (✓ spuntare le opzioni scelte):

- ☐ Telefono
- ☐ In persona
- ☐ E- mail
- ☐ Telegrammi
- ☐ Notebook che viene trasportato nello zaino dei bambini.
- ☐ Messaggi
- ☐ Terze persone
- ☐ Altro _____

10. PERSONE CHE SI OCCUPANO DELLA CURA DEL MINORE

- ☐ I genitori possono selezionare individualmente le persone che si prenderanno cura dei figli.
- ☐ I genitori concordano che le seguenti persone possono provvedere alla cura dei figli:

- ☐ Tutti coloro che si occupano dei figli dovranno essere d'accordo con entrambi i genitori.
- ☐ Ogni genitore deve offrire all'altro l'opportunità di prendersi cura dei figli prima di ricorrere ad altre figure di sostegno ai genitori per un periodo di _____ giorni.

11. RISOLUZIONE DELLE CONTROVERSIE

I genitori cercheranno di risolvere in modo cooperativo eventuali controversie che possono sorgere nel corso dell'esecuzione del presente Piano Genitoriale, senza la presenza dei figli. Queste disposizioni non si applicano se è necessaria un'azione giudiziaria immediata per proteggere il minore in una situazione di emergenza.

Se i genitori non sono in grado di arrivare ad un accordo, i genitori dovranno:

- ☐ Scegliere un professionista che li aiuti a risolvere le questioni:

Se i genitori non sono d'accordo sulla scelta del professionista, i genitori dovranno usare:

Se concordano sul professionista costui dovrà essere pagato:

- ☐ dalla Madre _____% ☐ dal Padre _____%

- ☐ Usare la Mediazione Familiare per risolvere le questioni e

Se i genitori non sono d'accordo sulla scelta del mediatore, i genitori dovranno usare:

Se concordano sul mediatore costui dovrà essere pagato:

- ☐ dalla Madre _____% ☐ dal Padre _____%

- ☐ Altro: _____

12. MODIFICHE DELL'ACCORDO

Questo accordo può essere modificato. Le modifiche devono essere effettuate in forma scritta, firmate da entrambe le parti e depositate presso il Tribunale.
(Quando i genitori non sono d'accordo, rimane in vigore questo accordo).

13. CRITERI PER GLI SPOSTAMENTI

Quando il minore si sposta da una casa all'altra è utile che porti con sé una nota di accompagnamento per le informazioni necessarie, che includono:

- medicine (in confezione originale) e relativi dosaggi;
- compiti a casa, progetti scolastici;
- attività sociali e relativo equipaggiamento;
- appuntamenti;
- orari dei pasti e del riposo.

Durante tutti i trasferimenti da una casa all'altra nessuno dei due genitori deve manifestare rabbia, sarcasmo o irriverenza in presenza dei figli.

Il genitore fornirà all'altro tutti gli effetti personali dei figli.

Ogni genitore deve garantire che i figli abbiano un abbigliamento adeguato ed effetti personali per tutta la durata della frequentazione con l'altro genitore.

Ogni genitore deve fare in modo che i figli ritornino puliti, nutriti, con i vestiti, effetti personali e giocattoli che hanno portato con loro.

✓ Spuntare tutte le opzioni che verranno applicate:

- ☐ Il genitore collocatario provvederà ad accompagnare il figlio dall'altro genitore.
- ☐ Il genitore non collocatario provvederà a prendere il figlio.
- ☐ Il trasporto è a carico: ☐ della Madre ☐ del Padre
- ☐ Gli scambi avverranno:
 - ☐ a scuola, se la scuola è aperta
 - ☐ _____ se la scuola è chiusa.
 - ☐ a casa dei genitori
 - ☐ altro _____
- ☐ Se un genitore ha più di _____ minuti di ritardo, senza alcun preavviso, il genitore che ha con sé i figli, può fare altri piani con loro.
- ☐ Oltre ai genitori, la seguente persona (o persone) può prendere i figli:

14. PIANO SETTIMANALE PER LE FREQUENTAZIONI

Identificare i genitori

GENITORE A ☐ Madre ☐ Padre

GENITORE B ☐ Madre ☐ Padre

Scegliere UN PIANO tra i seguenti (ogni riga rappresenta l'organizzazione di una settimana):

☐ i lavoratori turnisti possono specificare i propri turni lavorativi con un preavviso di almeno _____ giorni. Essi dovranno indicare anche il numero di giorni diurni e pernotti da dedicare ai figli.

☐ PIANO 2/2/3

Lunedì	Martedì	Mercoledì	Giovedì	Venerdì	Sabato	Domenica
Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore A
Genitore B	Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B
Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore A
Genitore B	Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B
Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore A
Genitore B	Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B

☐ PIANO 3/2/2

Lunedì	Martedì	Mercoledì	Giovedì	Venerdì	Sabato	Domenica
Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore A	Genitore A
Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B
Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore A	Genitore A
Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B
Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore A	Genitore A
Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B

□ PIANO 2/3/4/5

Lunedì	Martedì	Mercoledì	Giovedì	Venerdì	Sabato	Domenica
Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore B
Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B
Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore B
Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B
Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore B
Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B

□ PIANO 4/3

Lunedì	Martedì	Mercoledì	Giovedì	Venerdì	Sabato	Domenica
Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B
Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B
Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B
Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B
Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B
Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B

□ PIANO 2/2/5/5

Lunedì	Martedì	Mercoledì	Giovedì	Venerdì	Sabato	Domenica
Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore A
Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B
Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore A
Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B
Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore A
Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B

□ WEEK END ALTERNATI + 2 GIORNI INFRASETTIMANALI

Lunedì	Martedì	Mercoledì	Giovedì	Venerdì	Sabato	Domenica
Genitore B	Genitore A	Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A
Genitore B	Genitore A	Genitore B	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B
Genitore B	Genitore A	Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A
Genitore B	Genitore A	Genitore B	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B
Genitore B	Genitore A	Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A
Genitore B	Genitore A	Genitore B	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B

□ WEEK END ALTERNATI + 1 GIORNO INFRASETTIMANALE

Lunedì	Martedì	Mercoledì	Giovedì	Venerdì	Sabato	Domenica
Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A
Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B
Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A
Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B
Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A
Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B

□ WEEK END ALTERNATI

Lunedì	Martedì	Mercoledì	Giovedì	Venerdì	Sabato	Domenica
Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A
Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B
Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A
Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore B
Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A
Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore B	Genitore B	Genitore

□ PIANO 7/7

Lunedì	Martedì	Mercoledì	Giovedì	Venerdì	Sabato	Domenica
Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A
Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B
Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A
Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B
Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A
Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B

□ PIANO 14/14

Lunedì	Martedì	Mercoledì	Giovedì	Venerdì	Sabato	Domenica
Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A
Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A
Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B
Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B	Genitore B
Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A
Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A	Genitore A

□ ALTRO

Lunedì	Martedì	Mercoledì	Giovedì	Venerdì	Sabato	Domenica
Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____
Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____
Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____
Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____
Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____
Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____	Genitore____

15 VACANZE, PAUSE SCOLASTICHE, GIORNI FESTIVI

I giorni di vacanza hanno la priorità sulle frequentazioni regolari.

Anche se i figli non vanno a scuola o seguono un programma scolastico a casa, si deve seguire:

☐ Il calendario della scuola pubblica (Specificare la scuola): _____

☐ Il calendario della scuola privata (Specificare la scuola): _____

- Il primo novembre, festa di tutti i Santi (selezionare solo una di queste opzioni):

I figli trascorreranno questa festa:

- ☐ tutti gli anni con la madre
- ☐ tutti gli anni con il padre.
- ☐ con la madre negli anni pari e con l'altro genitore negli anni dispari.
- ☐ con il padre negli anni pari e con l'altro genitore negli anni dispari.

Inizio:

☐ Al termine dell'ultimo giorno di scuola, prima delle vacanze.

☐ Altro _____

Fine:

☐ Il primo giorno di scuola, dopo le vacanze.

☐ Altro _____

- 8 dicembre, Immacolata Concezione (selezionare solo una di queste opzioni):

I figli trascorreranno questa festa:

- ☐ tutti gli anni con la madre
- ☐ tutti gli anni con il padre.
- ☐ con la madre negli anni pari e con l'altro genitore negli anni dispari.
- ☐ con il padre negli anni pari e con l'altro genitore negli anni dispari.

Inizio:

☐ Al termine dell'ultimo giorno di scuola, prima delle vacanze.

☐ Altro _____

Fine:

☐ Il primo giorno di scuola, dopo le vacanze.

☐ Altro _____

- Vacanze di Natale (selezionare solo una di queste opzioni):

I figli trascorreranno questa festa:

- ☐ tutti gli anni con la madre
- ☐ tutti gli anni con il padre.
- ☐ con la madre negli anni pari e con l'altro genitore negli anni dispari.
- ☐ con il padre negli anni pari e con l'altro genitore negli anni dispari.

Inizio:

☐ Al termine dell'ultimo giorno di scuola, prima delle vacanze.

☐ Altro _____

Fine:

☐ Il primo giorno di scuola, dopo le vacanze.

☐ Altro _____

Giorni	Madre	Padre
23 Dicembre	dalle ore ____ alle ore ____	dalle ore ____ alle ore ____
24 Dicembre	dalle ore ____ alle ore ____	dalle ore ____ alle ore ____
25 Dicembre	dalle ore ____ alle ore ____	dalle ore ____ alle ore ____
26 Dicembre	dalle ore ____ alle ore ____	dalle ore ____ alle ore ____
27 Dicembre	dalle ore ____ alle ore ____	dalle ore ____ alle ore ____
28 Dicembre	dalle ore ____ alle ore ____	dalle ore ____ alle ore ____
29 Dicembre	dalle ore ____ alle ore ____	dalle ore ____ alle ore ____
30 Dicembre	dalle ore ____ alle ore ____	dalle ore ____ alle ore ____
31 Dicembre	Dalle ore ----- alle ore -----	Dalle ore ____ alle ore ____
1 Gennaio	dalle ore ____ alle ore ____	dalle ore ____ alle ore ____
2 Gennaio	dalle ore ____ alle ore ____	dalle ore ____ alle ore ____
3 Gennaio	dalle ore ____ alle ore ____	dalle ore ____ alle ore ____
4 Gennaio	dalle ore ____ alle ore ____	dalle ore ____ alle ore ____
5 Gennaio	dalle ore ____ alle ore ____	dalle ore ____ alle ore ____
6 Gennaio	dalle ore ____ alle ore ____	dalle ore ____ alle ore ____

- Pasqua e Pasquetta (selezionare solo una di queste opzioni):

I figli trascorreranno questa festa:

- ☐ tutti gli anni con la madre
- ☐ tutti gli anni con il padre.
- ☐ con la madre negli anni pari e con l'altro genitore negli anni dispari.
- ☐ con il padre negli anni pari e con l'altro genitore negli anni dispari.

Inizio:

- ☐ Al termine dell'ultimo giorno di scuola, prima delle vacanze.
- ☐ Altro _____

Fine:

- ☐ Il primo giorno di scuola, dopo le vacanze.
- ☐ Altro _____

- 25 aprile, anniversario della liberazione (selezionare solo una di queste opzioni):

I figli trascorreranno questa festa:

- ☐ tutti gli anni con la madre
- ☐ tutti gli anni con il padre.
- ☐ con la madre negli anni pari e con l'altro genitore negli anni dispari.
- ☐ con il padre negli anni pari e con l'altro genitore negli anni dispari.

Inizio:

- ☐ Al termine dell'ultimo giorno di scuola, prima delle vacanze.
- ☐ Altro _____

Fine:

☐ Il primo giorno di scuola, dopo le vacanze.

☐ Altro _____

- Primo Maggio, Festa del Lavoro (selezionare solo una di queste opzioni):

I figli trascorreranno questa festa:

☐ tutti gli anni con la madre

☐ tutti gli anni con il padre.

☐ con la madre negli anni pari e con l'altro genitore negli anni dispari.

☐ con il padre negli anni pari e con l'altro genitore negli anni dispari.

Inizio:

☐ Al termine dell'ultimo giorno di scuola, prima delle vacanze.

☐ Altro _____

Fine:

☐ Il primo giorno di scuola, dopo le vacanze.

- Altro 2 giugno, festa nazionale della Repubblica (selezionare solo una di queste opzioni):

I figli trascorreranno questa festa:

☐ tutti gli anni con la madre

☐ tutti gli anni con il padre.

☐ con la madre negli anni pari e con l'altro genitore negli anni dispari.

☐ con il padre negli anni pari e con l'altro genitore negli anni dispari.

Inizio:

☐ Al termine dell'ultimo giorno di scuola, prima delle vacanze.

☐ Altro _____

Fine:

☐ Il primo giorno di scuola, dopo le vacanze.

☐ Altro _____

- Compleanno della madre (specificare la data):

Inizio:

☐ ore _____

Fine:

☐ ore _____

☐ alle ore _____ il giorno successivo al compleanno della madre o all'inizio delle lezioni il giorno dopo il compleanno.

- Compleanno del padre (specificare la data):

Inizio:

☐ ore _____

Fine:

☐ ore _____

☐ alle ore _____ il giorno successivo al compleanno della madre o all'inizio delle lezioni il giorno dopo il compleanno.

- Compleanno del figlio (specificare il nome e la data):

Il minore trascorrerà il giorno del suo compleanno:

- ☐ tutti gli anni con la madre
- ☐ tutti gli anni con il padre.
- ☐ con la madre negli anni pari e con l'altro genitore negli anni dispari.
- ☐ con il padre negli anni pari e con l'altro genitore negli anni dispari.

Inizio:

☐ alle ore _____

Fine:

☐ alle ore _____

☐ alle ore _____ il giorno successivo al compleanno del figlio o all'inizio delle lezioni il giorno dopo il compleanno.

-Altre festività locali (specificare):

I figli trascorreranno questa festa:

- ☐ tutti gli anni con la madre
- ☐ tutti gli anni con il padre.
- ☐ con la madre negli anni pari e con l'altro genitore negli anni dispari.
- ☐ con il padre negli anni pari e con l'altro genitore negli anni dispari.

Inizio:

☐ alle ore _____

☐ Altro _____

Fine:

☐ alle ore _____

☐ il giorno successivo alle ore _____

☐ Altro _____

- Altre date significative (specificare)

Inizio:

Fine:

Tabella riassuntiva delle decisioni sopra indicate

(Scrivere padre e madre soltanto nei periodi che si applicano. Per giorni e orari specifici vedi sopra)

Giorni	Anni pari	Anni dispari	Tutti gli anni
1 Novembre			
8 Dicembre			
24 Dicembre			
25 Dicembre			
26 Dicembre			
27 Dicembre			
28 Dicembre			
29 Dicembre			
30 Dicembre			
31 Dicembre			
1 Gennaio			
2 Gennaio			
3 Gennaio			
4 Gennaio			
5 Gennaio			
6 Gennaio			
Pasqua			
Pasquetta			
25 Aprile			
1 Maggio			
2 Giugno			
Altre festività			
Altre festività			
Altre festività			
Compleanno madre			
Compleanno padre			
Compleanno figlio (nome)			
Compleanno figlio (nome)			
Compleanno figlio (nome)			
Compleanno figlio (nome)			

16. VACANZE ESTIVE

Il periodo estivo inizia con la fine dell'ultimo giorno delle lezioni e finisce con l'inizio del primo giorno di scuola.

✓ Spuntare tutte le opzioni che si applicano.

- ☐ I genitori manterranno l'attuale piano di frequentazioni durante la pausa estiva.
- ☐ Ogni anno i minori trascorreranno la prima metà del periodo estivo con:
 - ☐ la madre ☐ il padre
- ☐ Ogni anno i minori trascorreranno la seconda metà del periodo estivo con:
 - ☐ la madre ☐ il padre
- ☐ Negli anni pari i minori trascorreranno la prima metà del periodo estivo con:
 - ☐ la madre ☐ il padre
- ☐ Negli anni dispari i minori trascorreranno la seconda metà del periodo estivo con:
 - ☐ la madre ☐ il padre
- ☐ Se i minori frequenteranno campi estivi i costi e l'impegno saranno pagati:
 - ☐ dalla madre _____% ☐ dal padre _____%
 - ☐ dal genitore che se ne prende cura in quel momento.
 - ☐ dal genitore che riceve il mantenimento del figlio.

17. PERIODI DI VACANZA

- ☐ Entrambi i genitori possono viaggiare durante il periodo in cui hanno con sé i figli.
- ☐ Ogni genitore può avere giorni _____ consecutivi ogni anno per andare in vacanza con il minore. Tali periodi di vacanza non possono interferire con il calendario accademico del minore e i genitori non devono prendere il bambino da scuola per queste vacanze.
- ☐ Tutti i periodi estivi di vacanza devono essere calendarizzati entro maggio di ogni anno.
- ☐ Viaggio fuori dal paese di residenza:
 - ☐ è consentito quando all'altro genitore vengono fornite tutte le informazioni al riguardo con giorni di anticipo. Le informazioni includono itinerario, mezzi di trasporto, indirizzo e numero di telefono.
 - ☐ non è consentito senza un precedente consenso scritto dell'altro genitore. Il consenso dovrà includere itinerario, mezzi di trasporto, indirizzo e numero di telefono.
- ☐ Viaggio all'estero:
 - ☐ è consentito quando all'altro genitore vengono fornite tutte le informazioni al riguardo con giorni di anticipo. Le informazioni includono itinerario, mezzi di trasporto, indirizzo e numero di telefono.
 - ☐ non è consentito senza un precedente consenso scritto dell'altro genitore. Il consenso dovrà includere itinerario, mezzi di trasporto, indirizzo e numero di telefono.
 - ☐ è consentito solo nei paesi che sono membri firmatari della Convenzione dell'Aja sugli aspetti civili della sottrazione dei minori.
 - ☐ se l'altro genitore si reca in un paese che non è membro della Convenzione dell'Aja, dovrà fornire all'altro genitore un biglietto aereo modificabile di andata e di ritorno, nel caso in cui il minore non facesse ritorno.

18. OPZIONI DA CONSIDERARE

Se i genitori desiderano aggiungere ulteriori elementi al loro piano di affidamento congiunto, indicare di seguito, ad esempio:

Nomi - I genitori sono d'accordo che solo loro devono essere chiamati "mamma" o "papà"?

Patente – I genitori sono d'accordo che il figlio in futuro guiderà (auto, moto, ecc.)?

Occupazione - I genitori danno il loro consenso al lavoro del figlio?

Passaporti - I genitori sono d'accordo o meno che il figlio abbia il passaporto?

Immagini/ foto del figlio - Ci sono delle restrizioni a che foto o video vengano pubblicati su siti internet o social network (Instagram, Facebook, ecc.)?

Interventi chirurgici /Tatuaggi/Piercing ecc.- I genitori acconsentono a ciò?

Famiglia allargata - I genitori acconsentono a che il figlio abbia accesso ai membri della famiglia allargata?

Eventi speciali - Ci sono eventi speciali per le famiglie che devono essere concordati tra i genitori?

Nessun contatto - I genitori vogliono evitare il contatto del bambino con terze persone?

A. Prima di

i genitori devono ☐ informare l'altro genitore ☐ essere d'accordo ☐ accordarsi per iscritto.

B. Prima di

i genitori devono ☐ informare l'altro genitore ☐ essere d'accordo ☐ accordarsi per iscritto.

C. Prima di

i genitori devono ☐ informare l'altro genitore ☐ essere d'accordo ☐ accordarsi per iscritto.

D. Prima di

i genitori devono ☐ informare l'altro genitore ☐ essere d'accordo ☐ accordarsi per iscritto.

E. Prima di

i genitori devono ☐ informare l'altro genitore ☐ essere d'accordo ☐ accordarsi per iscritto.

F. Prima di

i genitori devono ☐ informare l'altro genitore ☐ essere d'accordo ☐ accordarsi per iscritto.

G. Prima di

i genitori devono ☐ informare l'altro genitore ☐ essere d'accordo ☐ accordarsi per iscritto.

19. DEDUZIONI FISCALI

Le deduzioni fiscali per i minori saranno a favore:

- ☐ della madre
- ☐ del padre
- ☐ della madre negli anni pari e del padre negli anni dispari
- ☐ della madre negli anni dispari e del padre negli anni pari
- ☐ equamente divise tra madre e padre
- ☐ altro _____

20. ALTRO

FIRME DEI GENITORI**Madre**_____
NOME DELLA MADRE (stampatello)_____
TELEFONO DI CASA_____
INDIRIZZO_____
TELEFONO DEL LAVORO_____
CITTÀ, CAP_____
ALTRI NUMERI DI TELEFONO

Con la sottoscrizione del presente Piano Genitoriale, confermo di aver letto tutte le pagine e gli eventuali allegati e dichiaro che le decisioni in esso contenute sono state prese nel miglior interesse di mio figlio (figli). Liberamente e volontariamente sottoscrivo il presente accordo e chiedo che il Giudice lo approvi.

Data: _____

Firma della madre

Se l'ha aiutata un avvocato o un operatore a compilare questo modello, dovrebbe far riempire i seguenti spazi bianchi:

Io sottoscritto _____

professione _____

indirizzo _____

numero di telefono _____

ho aiutato la signora _____

a compilare questo modello.

Padre_____
NOME DEL PADRE (stampatello)_____
TELEFONO DI CASA_____
INDIRIZZO_____
TELEFONO DEL LAVORO_____
CITTÀ, CAP_____
ALTRI NUMERI DI TELEFONO

Con la sottoscrizione del presente Piano Genitoriale, confermo di aver letto tutte le pagine e gli eventuali allegati e dichiaro che le decisioni in esso contenute sono state prese nel miglior interesse di mio figlio (figli). Liberamente e volontariamente sottoscrivo il presente accordo e chiedo che il Giudice lo approvi.

Data: _____

Firma del padre